

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Mgr. Radmila Švajglová

**Aktuální problematické otázky právní úpravy společného jmění
manželů i v kontextu judikatury**

Rigorózní práce

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci na téma „Aktuální problematické otázky právní úpravy společného jmění manželů i v kontextu judikatury“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Mariánských Lázních dne

21.01.2024

.....
Mgr. Radmila Švajglová

Obsah

- 1 Rozdíl mezi vnosem do společného jmění manželů a rozšířením společného jmění manželů
 - 1.1 Rozdíl mezi vnosem a rozšířením společného jmění manželů ve světle autonomie vůle stran
 - 1.2 Vnos a rozšíření společného jmění manželů v právní nauce
- 2 Důvody vedoucí k disparitě vypořadacích podílů jakožto možnosti, jak vypořádat modifikované společné jmění
 - 2.1 Úvod
 - 2.2 Analýzy § 742 odst. 1 písm. f) a e) NOZ
 - 2.3 Důraz na kritérium potřeb nezaopatřených dětí jakožto důvodu pro disparitu vypořadacích podílů
 - 2.4 Důraz na kritérium zásluhovosti jakožto důvodu pro disparitu vypořadacích podílů
 - 2.5 Důraz na kritérium tzv. zápočtů (společných prostředků vynaložených na výhradní majetek a opačně) jakožto důvodu pro disparitu vypořadacích podílů
 - 2.5.1 Vysvětlení pojmů „vnos,“ „investice“ a „zápočet“
 - 2.5.2 Hodnoty, které nespádají do společného jmění manželů a nenahrazují se
 - 2.5.3 Vynakládání společného majetku ve prospěch jednoho z manželů, ale nikoliv na jeho majetek
 - 2.5.4 Vypořádání zápočtů
 - 2.6 Porušování principu správy společného jmění manželů a jeho vliv na společný majetek
 - 2.6.1 Nároky mezi manžely, které nespádají do společného jmění manželů a jak je vypořádat
 - 2.7 Dohody manželů o modifikaci společného jmění manželů a o jeho vypořádání
 - 2.7.1 Možnosti manžela jednat jednostranně v případě ohrožení společného majetku
- 3 Zahraniční právní úpravy
 - 3.1 Polská právní úprava
- 4 Významná judikatura týkající se vypořádání společného jmění manželů
 - 4.1 Judikatura týkající se vypořádání budovy ve společném jmění manželů, která stojí na pozemku jednoho z nich
 - 4.2 Judikatura týkající se vysvětlovací povinnosti manžela ohledně výběru finančních prostředků ze společného jmění manželů
 - 4.3 Vypořádání dluhu tvořícího součást společného jmění manželů
 - 4.4 Judikatura ke stanovení ceny věci tvořící společné jmění manželů pro účely jeho vypořádání provedeného na základě NOZ

4.5 Judikatura k dluhům, obchodnímu podílu a vypořádání společného jmění manželů provedeného na základě NOZ

4.6 Judikatura k prostředkům mimo společné jmění manželů smíchaných s prostředky ve společném jmění manželů na bankovním účtu

5 Závěr

5.1 Způsoby vypořádání společného jmění manželů

5.1.1 Základní rozdíly mezi vnosem a rozšířením společného jmění manželů

5.1.2 Důvody vedoucí k disparitě vypořádacích podílů s důrazem na kritérium péče o rodinu

5.1.3 Důvody vedoucí k disparitě vypořádacích podílů s důrazem na kritérium potřeb nezaopatřených dětí

5.1.4 Důvody vedoucí k disparitě vypořádacích podílů s důrazem na kritérium zásluhovosti

5.1.5 Důvody vedoucí k disparitě vypořádacích podílů s důrazem na kritérium tzv. zápočtů

5.2 Vliv porušování principu správy společného jmění manželů a jeho vliv na společný majetek

5.3 Dohody manželů o modifikaci společného jmění manželů

6 Zahraniční právní úprava

Úvod

Ve své práci jsem se věnovala rozboru aktuální judikatury týkající se právní úpravy společného jmění se zvláštním zřetelem na jeho vypořádání s důrazem na rozlišení vnosu, investic a rozšíření společného jmění manželů. Toto téma jsem si vybrala z důvodu jeho přínosnosti pro právní praxi, kdy judikatura nižších soudů právní instituty vnosu a rozšíření společného jmění prakticky nerozlišuje a zaměňuje je. Přitom současné společenské poměry vyžadují, aby tomu bylo přesně naopak, kdy je třeba, aby judikatura reagovala na rozdílnost zásluh manželů při rozšiřování společného majetku a další důvody pro disparitu vypořadacích podílů. Přinejmenším soudy nižších stupňů tak ne vždy činí a mají tendenci společný majetek rozdělit přesně napolovic.

Obsah práce se skládá ze čtyř kapitol. Ve své práci jsem v první kapitole nejprve řešila otázku rozdílu mezi vnosem a rozšířením společného jmění manželů v právní praxi a v právní nauce.

Ve druhé kapitole jsem rozebírala důvody vedoucí k disparitě vypořadacích podílů jakožto možnosti, jak vypořadat společné jmění manželů. Vymezila jsem pojmy jako „vnos,“ „investice“ a „zápočet“ a otázku jejich vypořádání. Věnovala jsem se také hodnotám, které nespádají do společného jmění manželů a nenahrazují se a otázce vynakládání společného majetku sice ve prospěch jednoho z manželů, ale nikoliv na jeho výlučný majetek. Dále jsem analyzovala, jaký vliv na společné jmění má porušování principů správy společného majetku a možnosti, jak se tomuto bránit.

V kapitole tři jsem srovnávala českou a polskou právní úpravu týkající se možnosti modifikace společného jmění manželů, kdy v polské právní úpravě je v zásadě přípustná smluvní změna rozsahu společného jmění manželů prostřednictvím nemodifikačních, tj. převodních smluv. Zvažovala jsem možnost takového postupu i v právním řádu České republiky.

V kapitole čtyři jsem analyzovala významnou judikaturu – rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR týkající se společného jmění manželů:

Rozhodnutí 4.1 se týkalo otázky vypořádání budovy ve společném jmění manželů stojící na pozemku ve vlastnictví jednoho z nich.

Rozhodnutí 4.2 se týkalo otázky vysvětlovací povinnosti manžela ohledně výběru finančních prostředků ze společného jmění manželů.

Rozhodnutí 4.3 se týkalo otázky vypořádání dluhu tvořícího součást společného jmění manželů.

Rozhodnutí 4.4 se týkalo otázky stanovení ceny věci tvořící společné jmění manželů pro účely jeho vypořádání.

Rozhodnutí 4.5 se týkalo otázky vypořádání dluhů a obchodního podílu.

Rozhodnutí 4.6 se týkalo otázky vztahu prostředků mimo společné jmění manželů smíchaných s prostředky ve společném jmění manželů na bankovním účtu.

Vzhledem k tomu, že judikatura z období OZ, tedy zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku ve znění účinném do 31.12.2013, je v zásadě použitelná i za účinnosti NOZ, tedy zákona č. 89/2012, občanského zákoníku účinného od 01.01.2014, text je časově vymezen i obdobím předcházejícím účinnosti NOZ. Obsahově je text vymezen judikaturou i odbornou literaturou jak z období do 31.12.2013, tak i období po tomto datu.

Práci jsem zpracovala metodou analyticko-deskriptivní a tato tedy směřuje k detailní analýze vypořádání společného jmění manželů.

V práci jsem vycházela zejména z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR a rozhodnutí soudů nižších stupňů. Dále jsem používala odbornou literaturu zaměřenou otázky společného jmění manželů a komentáře příslušných pasáží občanského zákoníku. Otázky vypořádání společného jmění manželů jsou v odborné literatuře rozebrány pečlivě a s pochopením pro smysl zákona a pro zásadu spravedlivého uspořádání vztahů. Totéž se týká i většiny rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR.

Děkuji tímto vedoucí své rigorózní práce paní JUDr. Renátě Šínové, Ph.D. za její neocenitelné postřehy a trpělivost, s níž se mi věnovala.

1 Rozdíl mezi vnosem do společného jmění manželů a rozšířením společného jmění manželů

Následující úvahy budou věnovány problematice vypořádání vnosu do společného jmění manželů a vypořádání rozšířeného společného jmění manželů (dále také i „SJM“) a především nutnosti rozlišení obou těchto institutů, čemuž soudní praxe nevěnuje vždy patřičnou pozornost. Rozlišení těchto institutů je však podstatné a má právní důsledky. V úvodu je třeba konstatovat, že právní úprava s nabytím účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, účinného ode dne 01.01.2014 (dále také i „NOZ“)¹ nedoznala podstatných změn oproti právní úpravě dle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31.12.2013 (dále také i „OZ“)². Závěry učiněné v době účinnosti OZ jsou tedy aplikovatelné i po účinnosti NOZ.

Pro vymezení základního sledovaného problému využijeme příklad ze soudní praxe. V soudní věci vedené u Okresního soudu v Tachově sp.zn. 6 C 103/2009³ se žalobkyně domáhala vypořádání zaniklého společného jmění manželů, které zaniklo dne 14.03.2009 právní mocí rozsudku Okresního soudu v Tachově o rozvodu manželství. Žalobkyně svůj finanční nárok ve výši 700.000,- Kč odůvodnila následujícím způsobem, kterému v rozsudku č.j. 6 C 103/2009 – 170 ze dne 17.12.2010 přisvědčil jak Okresní soud v Tachově, tak i odvolací Krajský soud v Plzni v usnesení č.j. 15 Co 217/2011-224 ze dne 17.05.2011.⁴

Na základě smlouvy o rozšíření zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů sepsané ve formě notářského zápisu notářkou Mgr. M.P. NZ 154/2006 dne 11.10.2006 (tj. v době trvání manželství účastníků řízení) došlo k rozšíření zákonem stanoveného rozsahu SJM o nemovitosti uvedené v žalobě. Jejich výlučným vlastníkem byla před uzavřením této smlouvy žalobkyně. Znalec J.F. vyčíslil tržní hodnotu předmětných nemovitostí ve znaleckém posudku č. 3565/10 ze dne 31.03.2010 k datu 11.10.2006 na částku cca 700.000,- Kč. Žalobkyně tak měla za to, že částka ve výši cca 700.000,- Kč představuje vnos žalobkyně do SJM a s ohledem na ustanovení § 149 odst. 2 věta druhá zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění do 31.12.2013, (tj. § 742 odst. 1, písm. a, b, c NOZ) požadovala v rámci

¹ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinný ode dne 01.01.2014;

² zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31.12.2013;

³ rozsudek Okresního soudu v Tachově sp.zn. 6 C 103/2009 - 170 ze dne 17.12.2010;

⁴ usnesení Krajského soudu v Plzni č.j. 15 co 217/2011 – 224 ze dne 17.05.2011;

vypořádání zaniklého SJM zaplacení této částky, respektive zohlednění této částky v její prospěch při vypořádání SJM.

Se stanoviskem žalobkyně však nesouhlasím, a to z těchto důvodů: Nesouhlasím s tím, že by v tomto případě šlo o vnos žalobkyně do společného jmění manželů, jehož vypořádání by mělo podléhat režimu ustanovení § 149 odst. 2 věta druhá zákona OZ, respektive ustanovení § 742 odst. 1 písm. c) NOZ. Podle ustanovení § 149 odst. 2 OZ, „*zanikne-li společné jmění manželů, provede se vypořádání, při němž se vychází z toho, že podíly obou manželů na majetku patřícím do jejich společného jmění jsou stejné. Každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek.*“

V souladu s rozsudkem Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3421/2006⁵ ze dne 30.10.2007, mám za to, že „*náhrada za prostředky vnesené do SJM přichází v úvahu jen v těch případech, kdy jsou použity současně se společnými prostředky manželů na pořízení určité věci, a to za předpokladu, že taková věc ke dni zániku SJM existuje, respektive nebyla spotřebována či neztratila hodnotu.*“ Jako příklad lze uvést situaci, kdy jeden z manželů použije svůj stavební materiál, respektive za své výlučné finanční prostředky nakoupí stavební materiál, který pak následně použije při rekonstrukci domu, který je ve společném jmění manželů. Dalším příkladem je situace, kdy jsou výlučné finanční prostředky jednoho z manželů a finanční prostředky ve společném jmění manželů použity na nákup věci do společného jmění manželů, například automobilu. I když se předmětné rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR týká požadavku žalobkyně na náhradu výlučných prostředků jednoho z manželů, které byly vynaloženy na běžnou spotřebu (např. potraviny, dovolená atd.), který byl dovolacím soudem důvodně zamítnut, mám za to, že výše citovaná právní věta dopadá i na tento případ řešený u Okresního soudu v Tachově pod sp.zn. 6 C 103/2009.

V daném případě je tak nutné rozlišit vnos do společného majetku a rozšíření společného majetku. Už z obsahu ustanovení § 742 NOZ (ex 149 odst. 2, věta druhá OZ) je zřejmé, že vnos předpokládá již existující společný majetek, do nějž jeden z manželů vnese svůj výlučný majetek – viz příklad výše. Naproti tomu rozšíření společného jmění znamená zvětšení společného jmění jako takového o nový majetek ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, který se tak stává majetkem ve společném jmění manželů, ačkoli by jinak do SJM nespadal.

⁵ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3421/2006 ze dne 30.10.2007;

Nejde tedy o vklad majetku ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů do majetku, který již součástí společného jmění manželů je.

1.1 Rozdíl mezi vnosem a rozšířením společného jmění manželů ve světle autonomie vůle stran

Pro vymezení toho, kdy se jedná o vnos a kdy o rozšíření SJM, je třeba vycházet i z autonomie vůle účastníků řízení (tedy i vůle žalobkyně). V konkrétním sledovaném případě z vyjádření žalobkyně, respektive z projevu vůle žalobě spočívající v uzavření smlouvy o rozšíření zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů ze dne 11.10.2006 ve formě notářského zápisu N 176/2006, NZ 154/2006. Uzavřením této smlouvy žalobkyně projevila vůli rozšířit SJM o předmětné nemovitosti, a to samozřejmě nikoliv pouze do doby trvání manželství, ale i s důsledky pro případ vypořádání SJM po rozvodu dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. a) NOZ. Jestliže tedy účastníci projevili vůli rozšířit společné jmění manželů o předmětný majetek, současně tím projevili vůli nastolit do budoucna navždy (nikoliv pouze podmíněně či dočasně do skončení manželství) takový stav, jako by tento majetek nabyli společně (např. kupní smlouvou), tedy včetně důsledků pro případné vypořádání po rozvodu manželství dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. a) NOZ. Účastníci totiž projevili tuto vůli bezpodmínečně, tedy nikoliv s tou podmínkou, že v případě rozvodu manželství se majetek bude v rámci vypořádání žalobkyni „vracet“ ve formě vnosu, tj. že se v tomto rozsahu jaksi anulují či negují jasně projevená vůle žalobkyně, když rozvod manželství není rozvazovací podmínkou výše uvedené dohody účastníků. V opačném případě (tedy pokud by takto chápaná dohoda účastníků, jak je uvedeno výše, neexistovala) by k rozšíření společného jmění manželů ani nikdy nedošlo a žalovaný by nemovitost užíval z titulu manžela vlastníka nemovitosti, kterým je v tomto případě žalobkyně.

V rozporu s tímto výše uvedeným logickým předpokladem by ovšem bylo, pokud by soud rozšíření SJM považoval za vnos. V tom případě by ovšem došlo k faktickému nastolení nové, zákonem neupravené formy vlastnictví, a to vlastnictví na dobu určitou, tj. do doby trvání manželství, když vnitřní obsah vlastnického vztahu by se deformoval. Deformace obsahu vlastnického vztahu by spočívala v tom, že na takto ustanoveného nového vlastníka (v tomto případě na žalovaného) by se v případě, že rozšíření SJM by se považovalo za vnos, při vypořádání SJM fakticky nevztahovala ochrana vlastnictví dle ustanovení § 1012 NOZ. Podle

tohoto ustanovení „vlastník má právo se svým vlastnictvím v mezích právního řádu libovolně nakládat a jiné osoby z toho vyloučit.“ V takovém případě by tímto ovšem došlo k porušení čl. 11/1, věta druhá Listiny základních práv a svobod, podle nějž „vlastnické právo všech vlastníků má stejný obsah a ochranu.“

Na podporu svého výše uvedeného stanoviska uvádím, že pokud by manželka chtěla svému manželovi ze svého výlučného majetku darovat tak, aby v případě vypořádání SJM po rozvodu manželství manžel obdržel polovinu majetku (aniž by se jí vnos vracel), mohla by tak učinit cestou rozšíření společného jmění manželů. Ustanovení § 717 NOZ totiž připouští smluvní modifikaci zákonného rozsahu společného jmění manželů, které spočívá v režimu oddělených jmění, v režimu vyhrazujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství, jakož i v režimu rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění. Chtěla-li by tedy manželka, aby i její manžel měl po dobu trvání manželství k věci v jejím výhradním vlastnictví vlastnické právo a aby v případě rozvodu obdržel polovinu tohoto majetku, respektive vypořádací podíl ve výši poloviny hodnoty tohoto majetku, mohla by jít cestou rozšíření společného jmění manželů o tento původně výhradní majetek manželky. Majetek by se tak stal součástí společného jmění manželů a v případě rozvodu manželství by se vypořádal podle zásady rovnosti vypořádacích podílů. Manželka by také s účinností NOZ mohla darovat předmětnou nemovitost vkladem přímo do SJM. Účastníky darovací smlouvy by na straně dárce byl jeden z manželů a na straně obdarované oba manželé. Darovací smlouva by musela obsahovat ustanovení o tom, že předmětnou nemovitost nabývají manželé do SJM.

Vnos do společného jmění manželů spočívá v použití výlučných prostředků jednoho z manželů současně se společnými prostředky obou manželů. Naproti tomu rozšíření společného jmění manželů spočívá ve vkladu majetku jednoho z manželů do společného jmění manželů. Dosavadní soudní praxe týkající se vnosů při vypořádávání zaniklého SJM uznává za vnos právě jen ty výlučné prostředky jednoho z manželů (např. finanční prostředky nebo věci), které byly použity současně se společnými prostředky manželů na pořízení (opravu či údržbu) určité věci.⁶

⁶ Jako příklad uvádím následující rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR: rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 820/2003 ze dne 23.09.2003
rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2335/2005 ze dne 25.05.2006
rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 410/2008 ze dne 28.05.2009
rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 591/2004 ze dne 27.05.2004.

Na tyto případy tak v rámci vypořádání zaniklého SJM logicky dopadá ustanovení § 742 odst. 1, písm. b) a c) NOZ, když toto ustanovení předpokládá předchozí existenci společného majetku (např. domu v SJM, na jehož opravu jeden z manželů použije peníze či stavební materiál ze svého výlučného vlastnictví). Taktéž rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2480/2010 ze dne 28.11.2012⁷ dospěl k závěru, že „je nutno odlišovat institut rozšíření společného jmění manželů postupem podle § 143a OZ na straně jedné a vypořádání investice (vnosu) z výlučného majetku do majetku společného, přičemž samotné rozšíření společného jmění manželů nepředstavuje tento vnos.“ Tento je pak aplikovatelný i za nové právní úpravy.

Naproti tomu při vkladu majetku v předchozím výlučném vlastnictví jednoho z manželů do SJM jde o rozšíření SJM jako celku dle ustanovení § 717 NOZ a ne o použití výlučných prostředků jednoho z manželů současně se společnými prostředky obou manželů. Jinými slovy, ustanovení § 742 odst. 1, písm. b) a c) NOZ nelze použít na vypořádání předmětných nemovitostí, neboť nejde o vnos žalobkyně do SJM, nýbrž o vklad majetku žalobkyně do SJM, což je právní institut zcela odlišný od vnosu. Tento právní institut, tedy vklad majetku do SJM tak podléhá jinému ustanovení při vypořádání SJM než vnos, a sice ustanovení § 742 odst. 1, písm. a) NOZ. Podle tohoto ustanovení „zanikne-li společné jmění manželů, provede se vypořádání, při němž se vychází z toho, že podíly obou manželů na majetku patřícím do jejich společného jmění jsou stejné.“

Mám za to, že jiný výklad, než jak je uvedeno shora, by při vypořádání SJM nezákonně a nedůvodně vedl k faktickému popření institutu „rozšíření stanoveného rozsahu SJM“ ve smyslu ustanovení § 717 NOZ a jeho důvodně očekávaných právních důsledků. Jednalo by se tak o tzv. „podmíněné vlastnictví,“ a to podmíněné dobou trvání manželství se žalobkyní, respektive podmíněné požadavkem žalobkyně na vrácení vnosu. Přitom to byla sama žalobkyně, kdo jednoznačně projevil vůli, aby se žalovaný stal vlastníkem sporné nemovitosti se stejnými právními důsledky, jaké svědčí jí. Přiznáním v nosu žalobkyni tak, jak to požadovala, by došlo k deformaci tohoto platného a účinného právního úkonu a projevu vůle žalobkyně rozšířit SJM, což je nepřípustné.

Naproti tomu v případech nezpochybnitelného vnosu ve smyslu uvedeném výše a ve smyslu uvedené judikatury Nejvyššího soudu ČR nedochází k rozšíření společného jmění manželů ve smyslu ustanovení § 717 NOZ. V těchto případech dochází k vynakládání

⁷ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2480/2010 ze dne 28.11.2012;

vylučných prostředků na již existující společný majetek (vnos), což je právní institut odlišný od rozšíření společného jmění manželů.

1.2 Vnos a rozšíření společného jmění manželů v právní nauce

Právní nauka uchopila problematiku v podobném duchu, viz Občanský zákoník II, str. 363, Hrušáková, Králíčková, Westphalová a kol., Nakladatelství C.H. BECK, 2014, který na problematiku v podobném smyslu poukazuje, kdy zdůrazňuje, že rozšíření společného jmění nelze považovat za vnos. V rámci vypořádání společného jmění manželů soud spatřuje řešení otázky rozšíření společného jmění manželů v odklonu od zásady rovnosti vypořádacích podílů v závislosti na tom, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí majetku do společného jmění manželů.⁸

Ve stejném smyslu vyznívá i názor právní nauky v publikaci Jana Dvořáka a Jiřího Spáčila „Společné jmění manželů v teorii a judikatuře,“ str. 234, Nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a.s. z roku 2011.⁹ Stejně stanovisko zaujímají i Melzer, Tégl „Občanský zákoník,“ IV. Svazek.¹⁰ Tamtéž odkaz na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2480/2010 ze dne 28.11.2012, který důsledně odlišuje institut rozšíření společného jmění dle ustanovení § 717 NOZ a institut vnosu ve smyslu ustanovení § 742 odst. 1 písm. c) NOZ¹¹ a naznačuje způsob

⁸ Hrušáková, Králíčková, Westphalová a kol., Občanský zákoník II, Nakladatelství C.H. BECK, 2014, str. 363: „Jisté obtíže může působit rozlišení rozšíření společného jmění manželů o majetek doposud spadající do výlučného vlastnictví některého z manželů na základě smluvené manželské nebo předmanželské modifikace (§ 716 a násl.) a vynaložení části výlučného majetku na majetek tvořící společné jmění manželů v podobě vnosu dle § 742 odst. 1 písm. c). Dle aktuální judikatury Nejvyššího soudu, jejíž závěry by měly platit nadále i za účinnosti stávající úpravy, samostatné rozšíření společného jmění manželů není možné považovat za vnos. V poměrech konkrétního případu není vyloučeno, aby obsah dohody o rozšíření společného jmění manželů a podmínky, za kterých k rozšíření došlo, promítl soud v řízení o vypořádání společného jmění manželů do úvahy o zachování rovnosti podílů obou manželů nebo odklonu od tohoto principu s ohledem na to, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí majetkových hodnot náležejících do společného jmění manželů (§ 742 odst. 1 písm. f) (srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp.zn. 22 Cdo 2480/2010 nebo usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 22 Cdo 3505/2013). Stejně tak není možné považovat za vnos vyplacenou mzdu, jakkoliv samotný nárok na mzdu součást SJM netvoří (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3708/2010).“

⁹ Jan Dvořák a Jiří Spáčil, Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, Nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a.s., rok 2011, str. 234: „V první řadě je třeba řešit otázku, co lze považovat za započitatelné vynaložení společného či odděleného majetku. Zákon jasně říká, že jde o částky **vynaložené na společný nebo výlučný majetek**; může jít jak o pořízení nové věci částečně z výlučných prostředků jednoho z manželů (i pořízených půjčkou) nebo o investice do věci, která již společná je. Jinak řečeno, jde o to, o co se majetek, ať již společný, nebo výlučný obohatil.“

¹⁰ Filip Melzer, Petr Tégl, Občanský zákoník, svazek IV., str. 406, bod 37: „Rozšíření SJM o výhradní majetek jednoho manžela nelze zásadně považovat za vnos.“

¹¹ Filip Melzer, Petr Tégl, Občanský zákoník, svazek IV., str. 63, citace rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2480/2010 ze dne 28.11.2012: „Ze stejných východisek ostatně vychází i úprava obsažená v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.), jež umožňuje rozsáhlou úpravu manželského majetkového režimu odlišně od režimu zákonného mimo jiné i cestou rozšíření rozsahu společného jmění (§ 717 zákona č. 89/2012 Sb.) a zcela shodně s úpravou současnou řeší vypořádání investice z výlučného majetku jednoho z manželů na

vypořádání SJM, a to posoudit, jak se který z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění (§ 742 odst. 1 písm. f) NOZ.¹²

2 Důvody vedoucí k disparitě vypořádacích podílů jakožto možnosti, jak vypořádat modifikované společné jmění

2.1 Úvod

Při vypořádání společného jmění manželů soudy vycházejí ze zásady rovnosti vypořádacích podílů podle ustanovení § 742 odst. 1 písm. a) NOZ, kdy „podíly obou manželů na vypořádávaném jmění jsou stejné.“ Z tohoto základního pravidla existují výjimky, kdy podle ustanovení § 742 odst. 1 písm. d) NOZ „přihlédne se k potřebám nezaopatřených dětí,“ podle písm. e) „přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a o rodinnou domácnost,“ a dle písm. f) „přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění.“ Soudy tedy vycházejí ze zásady zachování rovnosti vypořádacích podílů. Přitom v praxi se vyskytují důvody, proč by vypořádací podíly neměly být stejné, jak je uvedeno výše. Jedním z těchto důvodů pro nesterajnost vypořádacích podílů je zohlednění toho, jak se který z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění (ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ), jak judikoval Nejvyšší soud ČR v již zmíněném rozsudku sp.zn. 22 Cdo 2480/2010 ze dne 28.11.2012. Zásluhovost je ovšem třeba pojímat jak zásluhu toho kterého manžela o nabytí, případně uchování společného jmění – viz písmeno f), ale i jak se ten který manžel staral o rodinu – viz písmeno e). Obě tato kritéria, tedy kritérium péče o rodinu dle písmena e) a kritérium zásluhovosti dle písmena f) je třeba posuzovat ve vzájemné souvislosti.

2.2 Analýzy § 742 odst. 1 písm. f) a e) NOZ

Pojem „péče o rodinu“ v sobě demonstrativně zahrnuje péči o děti a o rodinnou domácnost, ale i jiné nejmenované činnosti. Například obstarávání náplně volného času rodiny a jejich jednotlivých členů a zařizování administrativních záležitostí. Péče o rodinu však již

majetek společný (§ 742 odst. 1 písm. c) zákona č. 89/2012 Sb.). Stejně jako současná právní úprava však oba instituty důsledně odlišuje.“

¹² Filip Melzer, Petr Tégl, Občanský zákoník, svazek IV., str. 638: „Ohledně důvodů tohoto rozlišení však podrobnější argumentaci citované rozhodnutí nepodává. NS pouze připustil, že je možné modifikaci SJM zohlednit v rámci posouzení toho, jak se který z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění (§ 742 odst. 1 písm. f).“

nezahrnuje výdělečnou činnost pečujícího manžela. V těchto případech jde o osobní přínos daného manžela rodině, tedy o to, že manžel tyto činnosti vykonává buď osobně, nebo prostřednictvím jiných osob, které však platí ze svých finančních prostředků. V souvislosti s posuzováním péče o rodinu jakožto jedním z kritérií posuzování vypořádání společného jmění je třeba akcentovat obsah ustanovení § 690 NOZ, podle nějž „každý z manželů přispívá na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná. Poskytování majetkových plnění má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy.“

Pojem „péče o děti“ vyplývá z ustanovení § 858 NOZ o rodičovské odpovědnosti, kdy zahrnuje zejména „péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti.“

Pojem „péče o rodinnou domácnost“ zahrnuje domácí práce, správu rodinného obydlí, nákupy potravin a věcí potřebných pro provoz rodinné domácnosti a obstarávání věcí osobní potřeby členů rodinné domácnosti atd. Z účelu právní úpravy plyne, že z hlediska vypořádání společného jmění manželů lze kompenzovat nedostatek přímé péče o rodinu tím, že se manžel např. podstatně zasloužil o nabytí společného jmění¹³ a nedostatek výdělečné činnosti lze kompenzovat přímou péčí o rodinu. Také platí, že jen skutečnost neobvykle vysokých příjmů neospravedlňuje automatickou nestejnost vypořádacího podílu.¹⁴ Současně platí, že sama okolnost, že jeden z manželů má větší zásluhu na nabytí části majetku není důvodem pro disparitu podílů, což je důsledkem dělby práce v rodině, kdy možnost jednoho manžela se kariérně realizovat je podmíněna podporou druhého manžela.¹⁵ Úsilí, respektive míra účasti obou manželů na péči o rodinu, byť vynakládané při různých činnostech, by mělo být když ne stejné, což by patrně nebylo možné, tak alespoň obdobné. Je-li toto úsilí manželů zjevně nerovnoměrné, je to důvod pro úvahu o stanovení nestejně výše vypořádacích podílů.

Posuzování péče o rodinnou domácnost zahrnuje i posuzování jejího nedostatku a také jejího protikladu, neboť je o různé strany téhož, jak je uvedeno v rozsudku Nejvyššího soudu

¹³ Filip Melzer, Petr Tégl, Občanský zákoník, svazek IV., str. 620;

¹⁴ Jan Dvořák a Jiří Spáčil, Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, Nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a.s., rok 2011, str. 242;

¹⁵ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.07.2012, sp.zn. 22 Cdo 4391/2010;

ČR ze dne 28.11.2011, sp.zn. 22 Cdo 1096/2011.¹⁶ Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 05.03.2012, sp.zn. 22 Cdo 3637/2010 sumarizoval jednání, která mohou vést k úvaze o odklonu od principu rovnosti podílů jako pouze takové negativní jednání, která má negativní vliv na hospodaření se společným majetkem nebo na péči o rodinu.¹⁷ Jako příklad lze uvést alkoholismus, požívání drog, výkon trestu odnětí svobody, způsobení dluhů, bezdůvodné opuštění rodinné domácnosti atd.

Takovýmto negativním jednáním může být i trestná činnost, respektive výkon trestu jedním z manželů. Obecně platí, že výkon trestu odnětí svobody je jedním z důvodů, proč soud může přistoupit k disparitě vypořádacích podílů, i když je třeba zkoumat důvod výkonu trestu odnětí svobody. Podle judikatury, je-li důvodem výkonu trestu odnětí svobody nedbalostní trestný čin nemajetkové povahy, nemusí být tato okolnost bez dalšího důvodem pro disparitu vypořádacího podílu. Naopak je-li důvodem výkonu trestu odnětí svobody úmyslný trestný čin (zejména ten, který závažnou měrou zasahuje do majetkové, tělesné či sexuální sféry osoby), může to vést k disparitě vypořádacích podílů.¹⁸

Mám za to, že za trestnou činnost jakožto negativní jednání, které by mělo vést k disparitě vypořádacích podílů by měla být považována i úmyslná trestná činnost jednoho manžela vůči druhému z manželů, i když tato nevyústí v trest odnětí svobody. Tak by tomu mělo být zejména v případech úmyslné násilné trestné činnosti jednoho z manželů vůči

¹⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2011, sp.zn. 22 Cdo 1096/2011: „Tak, jako zajišťování hmotných potřeb rodiny (výdělečnou činnost) jen jedním z manželů plně kompenzuje péče o rodinu druhým z nich, tak i zajišťování peněz pro rodinu může kompenzovat osobní péči, kterou výdělečně činný manžel nemůže v plném rozsahu poskytovat. Vždy je však třeba vážit, zda ten z manželů, který osobně a bezprostředně o rodinu nepečuje, zajišťuje její potřeby jiným způsobem v náležitém rozsahu, a také jak k plnění této povinnosti přistupuje. Nejsou-li dány důvody, které by z hlediska dobrých mravů v konkrétním případě umožňovaly učinit jiný závěr, pak skutečnost, že manžel, který opustil společnou domácnost a na péči o rodinu se nijak nepodílí a plní jen vyživovací povinnost na děti, která mu musela být uložena soudem a případně i vymáhána ve vykonávacím řízení, je - s přihlédnutím k tomu, zda poskytované výživné v individuálním případě může plně zajistit potřeby rodiny - důvodem pro snížení výše jeho podílu na vypořádaném společném jmění. Jinak řečeno, takovou situaci je třeba zhodnotit z hlediska dobrých mravů jako základní zásady uplatňující se v občanském právu.“

¹⁷ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 05.03.2012, sp.zn. 22 Cdo 3637/2010: „jednání, která lze podle obecného náhledu považovat za negativně ovlivňující vzájemné soužití manželů, mohou vést k úvaze o odklonu od principu rovnosti podílů, jestliže se významným způsobem promítají do hospodaření se společným majetkem nebo na péči o rodinu. Odklon od principu rovnosti podílů nebude dán jakýmkoliv negativním jednáním, ale pouze takovým, které se významněji promítá do majetkové sféry zákonného majetkového společenství manželů nebo do péče o rodinu.“

¹⁸ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.07.2014, sp.zn. 22 Cdo 1488/2013: „Výkon trestu odnětí svobody je sice obecně jedním z důvodů, pro něž může soud přistoupit k disparitě, nicméně před uplatněním disparity je třeba přísně zkoumat důvod výkonu trestu odnětí svobody. Bude-li totiž výkon trestu odnětí svobody založen na nedbalostním trestném činu nemajetkové povahy, nemusí být tato okolnost bez dalšího důvodem pro disparitu podílu, naopak bude-li naopak výkon trestu odnětí svobody důsledkem úmyslného majetkového či mravnostního jednání (například krádež, loupež, domácí násilí, sexuální zneužití v rodině apod.), může být taková okolnost z hlediska disparity významná.“

druhému z manželů. Jde zejména o případy domácího násilí, vydírání a trestných činů v sexuální oblasti. Tento typ trestné činnosti je ve valné většině postihován podmíněným trestem odnětí svobody, a to i přesto, že manželské společenství ničí a způsobuje obětem dlouhodobé psychické následky s negativními dopady pro jejich další život. V takových případech by soud měl rozhodnout o disparitě vypořádacího podílu ve prospěch napadeného manžela i v případě, pokud by druhému z manželů svědčilo kritérium zásluh o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění manželů dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ.

Další negativní jednání, jež bude, respektive může být pro disparitu podílů zohledněno, může spočívat v tom, že manžel způsobí dluhy, respektive zadlužuje se pouze svým právním jednáním. Soudy mohou při vypořádání společného jmění manželů postupovat tak, že příkazou celý zůstatek společného dluhu včetně jeho příslušenství k úhradě každému z účastníků rovným dílem, jestliže oba účastníci zavinili vyšší nárůst dluhů. Ovšem bylo-li nadměrné zadlužení společného jmění manželů způsobeno zaviněním jednoho z manželů, mělo by to vést k úvahám o odpovídající nerovnosti vypořádacího podílu na vypořádávaném společném jmění manželů v neprospěch toho z manželů, který vyšší zadlužení způsobil.¹⁹ Podle odborné literatury důvodem pro disparitu nemusí být bez dalšího zadlužení společného jmění manželů jedním z manželů, nýbrž takové zadlužení by mělo být doprovázeno lehkomyšlností při přebírání závazků a nehospodárností.²⁰

Zcela souhlasím s tím, aby soud příkázal celý zůstatek společného dluhu včetně jeho příslušenství k úhradě každému z účastníků rovným dílem, jestliže oba účastníci zavinili vyšší nárůst dluhů, neboť oba manželé tento vyšší nárůst dluhů způsobili a měli by proto nést důsledky v majetkové sféře. Stejně tak by měl nést důsledky v majetkové sféře ten z manželů, který vyšší zadlužení způsobil. Je třeba položit si otázku, co lze chápat pod pojmem „nadměrné zadlužení,“ neboť takový pojem není v NOZ definován. Zcela určitě lze vyjít z pojmu „nad míru přiměřené majetkovým poměrům,“ kdy tato míra se projeví negativními dopady do majetkové sféry manželů. Tak tomu jistě bude v případě exekučního řízení vedeného na majetek ve společném jmění manželů. V takovémto případě obvykle jde už o to, že dluhy

¹⁹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 03.10.2006, sp.zn. 22 Cdo 14/2006: „Případné zavinění jednoho z účastníků na nadměrném zadlužení společného jmění manželů by se mělo odrazit v rozhodnutí soudu vyjádřením tomu odpovídající nerovnosti podílu účastníků na vypořádávaném společném jmění manželů;“

²⁰ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, str. 996;

dosahují takové míry, že je manželé nejsou schopni uhradit, aniž by ohrozili běžné fungování rodiny (například ztráta rodinného domu). Může jít také o případ, kdy nedojde k ohrožení běžného fungování rodiny, kdy rodině zůstane rodinný dům, osobní automobily a přiměřené množství finančních prostředků na uspokojování běžných potřeb rodiny, ale manželé přijdou o značnou část svého ostatního majetku, který bezprostředně nepoužívají k uspokojování běžných potřeb rodiny a který má spíše investiční povahu. Jako příklad lze uvést ostatní nemovitosti, akcie, cenné kovy, umělecká díla atd. Mám zato, že bylo-li důsledkem způsobení takových dluhů jedním z manželů, že došlo k ohrožení běžného fungování rodiny, jak je popsáno výše, podmínkou disparity vypořádacích podílů by neměla být jen lehkomyšlnost při přebírání závazků a nehospodárnost, jak předpokládá odborná literatura, a to pro fatální dopady na základní fungování rodiny. Tj. mám za to, že není třeba trvat na „lehkomyslnosti“, ale kritériem, jež má být sledováno, je majetková nezodpovědnost manžela, který svým právním jednáním majetkovou situaci manželů závažně a přitom bezdůvodně (není to třeba v zájmu zachování rodiny a jejího fungování) škodí.

Další negativní jednání může spočívat v tom, že manžel zapříčiní rozvrat manželství. Podle ustálené judikatury platí, že vypořádací podíl jednoho z manželů na zaniklém společném jmění manželů nelze snížit jenom proto, že příčinou rozvratu manželství byl jeho mimomanželský vztah.²¹ Je tomu tak proto, že právo neumožňuje vyslovit vinu manžela na rozvodu ve výroku a také proto, že navázání mimomanželského vztahu (či dokonce nevěra) má své příčiny. Jedná se v podstatě o vnitřní otázky fungování vztahu, jež nejsou, až na výjimky, právně uchopitelné v kontextu současné právní úpravy. Vypořádací podíl jednoho z manželů na zaniklém společném jmění manželů však může být snížen pouze tehdy, pokud se negativní dopad příčin rozvratu manželství promítá do majetkové sféry společného jmění manželů nebo do péče o rodinu.²²

S výše uvedeným závěrem však nemohu souhlasit. I když právo neumožňuje vyslovit vinu manžela na rozvodu manželství ve výroku, lze mít zato, že příčiny rozvratu manželství jedním z manželů budou natolik narušovat fungování vztahu, že to bude mít negativní vliv na péči o rodinu. Totéž lze říci i o navázání mimomanželského vztahu či o nevěře, a to zvláště

²¹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.03.2007, sp.zn. 22 Cdo 2921/2005 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.05.2007, sp.zn. 22 Cdo 1112/2006 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.02.2014, sp.zn. 22 Cdo 1683/2013;

²² rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.08.2011, sp.zn. 22 Cdo 3110/2010: „Samotné příčiny rozvratu manželství nejsou pro stanovení výše podílů manželů na jejich vypořádávaném společném jmění významné, pokud neměly přímý dopad na hospodaření se společným majetkem nebo na péči rodinu;“

v případech, kdy příčiny nevěry nezpůsobil ten z manželů, který se jí neprovinil. I když jak navázání mimomanželského vztahu, tak i nevěra mají své příčiny, které by měly být rovněž zkoumány, je nepochybné, že obojí mnohdy má negativní vliv na péči o rodinu, a především na vzájemnou důvěru mezi manžely, která je pro péči o rodinu klíčová. I tyto okolnosti by soudy měly posoudit jako absenci péče o rodinnou domácnost a vyvodit z ní majetkové důsledky při vypořádání společného jmění manželů. Jiná situace by byla v případě, kdy příčina nevěry by spočívala na obou manželech. Cílím proto na ty výjimečné situace, kdy je opravdu přičitatelné zavinění pouze jednomu z manželů.

Důvody pro snížení výše na vypořádávaném společném jmění jsou tedy naplněny nejen u manžela, který opustil rodinnou domácnost, nepodílí se na péči o rodinnou domácnost a o děti, plní jen vyživovací povinnost na děti, která mu byla určena soudem, a u manžela, který zapříčinil rozvrat manželství, ale i u manžela, který se nemůže podílet na péči o rodinu a společnou domácnost v důsledku svého protiprávního jednání a následného uvěznění, nejsou-li dány důvody, které by z hlediska dobrých mravů v konkrétním případě umožnily učinit jiný závěr. Kritérium péče o rodinu dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. e) NOZ, jak je uvedeno výše by soud měl při vypořádání společného jmění manželů poměřit s kritériem zásluh dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ.

Jako příklad uvádím usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.11.2018, sp.zn. 22 Cdo 2362/2018,²³ kterým Nejvyšší soud ČR odmítl dovolání podle ustanovení § 243 c odst. 1 o.s.ř., když neshledal odvolání žalovaného přípustným. Soud prvního stupně vyšel z toho, že žalovaný dosahoval nadprůměrných příjmů, kdy v roce 2010 byl jeho výdělek cca třikrát vyšší než žalobkyně a v letech 2003 až 2008 (pracovní pobyt v zahraničí) ještě vyšší, od konce roku 2013 měl příjem více než dvakrát vyšší než žalobkyně. Žalobkyně nebyla během zahraničního pobytu zaměstnána, převážně na ní spočívala péče o děti a domácnost v cizím prostředí. Nebylo tvrzeno, že by žalobkyně s výjimkou pětiletého zahraničního pobytu a období péče o společné děti nebyla výdělečně činná a nepřispívala k nabytí a udržení majetku manželů, byť v nižší míře než žalovaný. Žalobkyně péči o děti a domácnost nezanedbávala. Při zohlednění péče o společnou domácnost a děti nelze rozdíl v příjmech považovat za natolik zásadní, aby bylo možné uvažovat o disparitě podílů. Ohledně odnášení věcí ze společné domácnosti pak soudy zdůraznily, že tím ještě věci režim společného jmění manželů neopustily. Pro disparitu nehovoří

²³ usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.11.2018, sp.zn. 22 Cdo 2362/2018;

ani opuštění společné domácnosti žalobkyní, i kdyby tomu předcházelo navázání mimomanželské známosti a porušení manželské věrnosti. Není rovněž pravda, že by se žalobkyně vůči žalovanému dopouštěla domácího násilí, za to nelze považovat ojedinělé napadení žalovaného žalobkyní.

Podle odvolacího soudu, který potvrdil rozsudek soudu prvního stupně jako věcně správný, žalobkyni nelze vytýkat jakýkoliv nedostatek v péči o rodinu a domácnost v době, kdy celá rodina žila v České republice či v cizině; nelze jí vytýkat ani nedostatek péče o společný majetek, jestliže s výjimkou období, kdy pečovala o dvě malé děti, vždy vyvíjela přiměřené pracovní úsilí, které rovněž přinášelo do rodiny příjem, ze kterého se nabýval společný majetek. Pokud jde o pětiletý pobyt rodiny v zahraničí, oba účastníci se shodli na tom, že žalobkyně bude pro žalovaného vytvářet příznivé rodinné prostředí, jež mu umožní maximální možný pracovní výkon; tímto žalobkyně kompenzovala svůj podíl na získání a udržení společného majetku. Jiná výjimečná okolnost nebyla dána. Co se týče příčin rozvratu manželství, manželství se rozpadlo pro vzájemné neshody účastníků, které vedly k postupnému odcizení. Navázání mimomanželské známosti žalobkyní pak bylo již jen důsledkem těchto dlouhodobě existujících vzájemných neshod. Rovněž výhrada, že žalobkyně zanedbávala údržbu společného majetku není namístě. Správa majetku je solidární odpovědností obou manželů.

Považuji za zcela přesvědčivé vysvětlení soudů obou stupňů, proč v dané věci nejsou dány důvody pro disparitu vypořádacích podílů ohledně veškerého majetku ani ohledně jeho části, když v souladu s dostupnou judikaturou soudy dovodily, že zásluha žalovaného na zisku majetku do společného jmění manželů byla kompenzována péčí žalobkyně o rodinu; Ta se rovněž na zisku hodnot podílela prací.

K tomuto dodávám, že nesporně vyšší zásluha žalovaného na zisku majetkových hodnot do společného jmění manželů, což se projevilo tím, že manžel měl dvakrát, třikrát či více než třikrát vyšší příjem než manželka, bez dalšího neznamená, že by žalovaný vynakládal značné úsilí, které by vedlo k nabytí majetku značné hodnoty. Toto je zřejmé z výroku soudu prvního stupně, podle nějž soud prvního stupně přikázal do výlučného vlastnictví žalobkyně věci v celkové hodnotě 22.400,- Kč, žalobkyni přikázal ze společného jmění manželů finanční prostředky v celkové výši 850.853,- Kč, do výlučného vlastnictví žalovaného přikázal věci v celkové hodnotě 4,429.000,- Kč a žalovanému přikázal ze společného jmění manželů účastníků finanční prostředky v celkové výši 953.151,- Kč. Dále uložil žalovanému povinnost

zaplatit žalobkyni na vypořádání jejího podílu ze zaniklého společného jmění manželů částku 3,025.306,- Kč. To znamená, že každý z manželů měl obdržet věci a finanční prostředky v celkové hodnotě cca 4,000.000,- Kč. Přitom podle aplikovatelné judikatury (viz níže uvedený a analyzovaný judikát - rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.01.2001, sp.zn. 22 Cdo 2433/99) postup vedoucí k disparitě vypořádacích podílů z důvodu dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ je namístě „v případě světově úspěšného sportovce, který vyvíjel značné úsilí k tomu, aby ve své sportovní činnosti dosáhl uvedeného postavení a tomu odpovídajících příjmů umožňujících nadstandartní životní úroveň rodiny a nabytí majetku značné hodnoty.“ Předpokládá se tedy „značné úsilí“ a „nabytí majetku značné hodnoty,“ to vše v kontextu světového úspěchu.

Je zřejmé, že v daném případě tomu tak nebylo. Nic nenasvědčuje tomu a ani to nebylo tvrzeno, že by manžel vynakládal „značné úsilí.“ Skutečnost, že pracoval v zahraničí a jeho manželka mu k tomu vytvářela podmínky tím, že převážně pečovala o domácnost a o děti bez dalšího neznámá, že jeho pracovní úsilí i s ohledem na jím zastávanou pracovní pozici bylo „značné.“ A s ohledem na celkovou hodnotu věcí a finančních prostředků, které každému z manželů byly přikázány do výlučného vlastnictví je zřejmé, že nešlo o „majetek značné hodnoty.“ Je samozřejmě otázkou, co byl „majetek značné hodnoty“ a „nadstandardní životní úroveň rodiny“ v roce 2018, kdy bylo vydáno předmětné rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR a rozhodnutí odvolacího soudu.

Za vhodné kritérium hodnoty majetku považují srovnání hodnoty masy společného jmění manželů a hodnoty majetku obyvatel České republiky. Podle údajů finančního analytika Petra Zámečnicka z analytické společnosti EMA data dle článku „Téměř 5 % Čechů má majetek v hodnotě vyšší než 10 milionů korun“²⁴ z www.wmag.cz jedna třetina Čechů má jmění v rozmezí 1 milion až 5 milionů korun a 4,7 % Čechů má aktiva v hodnotě vyšší než 10 milionů korun. Uvážíme-li, že každému z manželů má při vypořádání připadnout majetek v hodnotě cca 4 miliony korun, lze usoudit, že oba manželé spadají do této jedné třetiny. Pak ovšem nelze hovořit o majetku značné hodnoty ve smyslu rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.01.2001, sp.zn. 22 Cdo 2433/99, když majetek ve stejné hodnotě jako každý z manželů má 30 % obyvatelstva. Proto nelze mít zato, že by manželovi svědčilo kritérium dle ustanovení § 742 písm. f) NOZ ve smyslu judikatury – rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne

²⁴ www.wmag.cz, „Téměř 5 % Čechů má majetek v hodnotě vyšší než 10 milionů korun;“

17.01.2001, sp.zn. 22 Cdo 2433/99, která stanoví poměrně přísné podmínky, jak je uvedeno výše. Nicméně tentokrát Nejvyšší soud ČR rozhodl usnesením Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.11.2018, sp.zn. 22 Cdo 2362/2018 jinak, když mu postačuje, že manžel se zcela nesporně více než manželka zasloužil o získání majetku do společného jmění manželů. Současně rozhodl o tom, že manželka svou péčí o rodinu manželovo pracovní úsilí zcela vyrovnala, a to z v odůvodnění uvedených důvodů, s nimiž se zcela ztotožňuji. Taktéž se ztotožňuji se závěrem soudů o tom, že v daném případě nejsou proto dány důvody pro disparitu vypořádacích podílů ohledně veškerého majetku ani ohledně jeho části.

2.3 Důraz na kritérium potřeb nezaopatřených dětí jakožto důvodu pro disparitu vypořádacích podílů

Dalším kritériem, jež je třeba analyzovat, je kritérium podle § 742 odst. 1 písm. d), tj. kritérium potřeb nezaopatřených dětí.

Potřeby nezaopatřených dětí mohou být zohledněny nejenom pro účely rozhodnutí o tom, kterému z manželů má být do výlučného vlastnictví přikázán ten či onen movitý či nemovitý majetek, ale tyto zjištěné potřeby mohou odůvodnit i to, aby podíly manželů na vypořádávaném jmění nebyly stejné, a to i v tom smyslu, že jednomu z manželů bude snížena částka, kterou je povinen na vyrovnání vypořádacího podílu druhému z manželů zaplatit. Potřeby nezaopatřených dětí v daném případě, zejména ve spojení s nemožností uspokojit bytové potřeby jinak by tak mohly být dalším důvodem pro disparitu vypořádacího podílu ve prospěch manžela, jenž o děti pečuje. Kromě argumentu, že nezaopatřené zletilé děti, které nejsou schopny se samy živit, se na jednání manželky nikterak nepodílely, lze toto stanovisko podložit odkazem na názor odborné literatury, kdy „matce byly svěřeny děti, sama má nízké výdělky a výživné od otce nemůže stačit k uhrazení potřeb dětí.“²⁵ Jde tedy o případy, kdy potřeby dětí nebylo možno řešit v rámci stanovení výživného, jak by tomu primárně mělo být. Rozhodnutím soudu o disparitě vypořádacích podílů takovým způsobem, které by reálně umožňovalo uspokojování bytových potřeb nezaopatřeným dětem (aniž by pro manželku s níž tyto nezaopatřené děti bydlí „nebylo likvidační“) by bylo zabráněno neodčinitelným sociálním dopadům vůči těmto nezaopatřeným dětem. Tím by došlo k naplnění kritéria dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. d) NOZ.

²⁵ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M.: Společné jmění manželů, 2. vydání, Linde Praha, 2009, str. 170. S tímto názorem souhlasí Dvořák, Spáčil: Společné jmění manželů, 3. vydání, Wolters Kluwer, 2011, str. 243;

Je třeba rozlišovat, že pojem nezaopatřené dítě se liší od pojmu nezletilé dítě. Nezletilé dítě může být plně svéprávné a být schopno se samo živit. U takového dítěte tak není důvod při vypořádání společného jmění manželů zohledňovat jeho potřeby. Nezaopatřené dítě však může být i zletilé dítě, které však není schopno se samo živit, což je případ zletilých dětí – studentů, kteří se soustavně připravují na budoucí povolání. V případě nezletilých nezaopatřených dětí lze odkázat i na čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, podle nějž „zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.“ Úmluvu o právech dítěte, která má jakožto mezinárodní úmluva přednost před zákonem, je přímo aplikovatelná. V tom případě by zájem nezletilých nezaopatřených dětí převážil nad výše uvedenými ostatními kritérii pro vypořádání společného jmění manželů dle ustanovení § 742 odst. 1 NOZ.

Je třeba zdůraznit, že předmětem vypořádání společného jmění manželů nemůže být majetek, který je ve vlastnictví samotného dítěte. Lze však vypořádat i takový majetek, který, ač součástí společného jmění manželů slouží výlučně nebo převážně potřebám společných dětí. Bylo by ovšem v rozporu se zásadou rovnosti podílů, pokud by podíl manžela, kterému byly děti svěřeny do péče, byl snižován tím, že by se na jeho podíl započítávaly i věci, které primárně slouží společným dětem (např. dětská postýlka).²⁶ Takové rozhodnutí by bylo zatíženo přílišným formalismem, když by šlo o majetek, který je formálně součástí společného jmění manželů, ale jeho využitelnost pro manžela, který má dítě v péči, je minimální nebo dokonce nulová. Proto by takové rozhodnutí bylo v rozporu se zásadou spravedlivého uspořádání vztahů. Jiná situace by nastala, pokud by šlo o majetek, který by sloužil nejen nezletilým dětem, ale i jiným osobám, tedy i manžela. Mohlo by jít i o takový majetek, který by dítě dočasně využívalo a poté by jej využíval výhradně manžel. Takový majetek by znamenal rozšíření majetku tohoto manžela i pro dobu, kdy dítě odroste. Upotřebitelnost majetku neznamena jen to, že jej manžel může sám užívat, ale že jej může i prodat. Soud by měl přihlídnout i k tomu, že i když jsou věci poté, co je dítě přestane potřebovat, využitelné pro manžela, tento manžel tyto věci sám nemohl po dlouhou dobu využívat. Tato zjištění pak mají vliv na rozhodnutí soudu, zda společné jmění manželů bude vypořádáno rovným dílem či nikoliv. Podle rozhodnutí prezidia Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.11.1965, sp.zn. Prz 51/65: ²⁷ „Při úvaze, zda bude na místě zvýšit podíl manžela z uvedeného důvodu, je třeba vždy přihlídnout k povaze,

²⁶ Filip Melzer, Petr Tégel, Občanský zákoník, svazek IV., str. 619;

²⁷ Rozhodnutí prezidia Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.11.1965, sp.zn. Prz 51/65;

určení a upotřebitelnosti těchto věcí, a to i z hlediska jejich trvanlivosti. Je totiž třeba odlišovat věci, jež mohou sloužit jen potřebě dětí a jejich živnost je krátká, takže jich manžel nemůže dále sám užívat, (např. dětský kočárek, postýlka apod.), od věcí, jež mohou sloužit i potřebě jiných osob než dítěte, jež jsou trvalejší hodnoty a znamenají rozšíření majetku manžela i pro dobu, kdy dítě odroste (např. pianino, zařízení pokoje apod.). Lze tedy k uvedené problematice vyslovit závěr, že zřetel na potřeby nezletilých dětí je třeba posoudit podle povahy každého konkrétního případu v jeho vzájemných souvislostech, podle povahy, určení a životnosti věcí, které se mají vypořádat, zejména pak i se zřetelem k tomu, zda konkrétní věc může být užívána i jinými osobami, případně zda bude a po jak dlouhou dobu užívána dětmi. Zjištění soudu tímto směrem se nesoucí se pak projeví ve výroku rozhodnutí, jímž bude majetek, spadající do bezpodílového spoluvlastnictví manželů vypořádán rovným dílem či jinak."

I když tyto myšlenky odrážejí obsah judikátu Nejvyššího soudu ČR z roku 1965, je jeho obsah aktuální i nyní. I v současnosti lze dovodit, že by bylo v rozporu se zásadou rovnosti podílů, pokud by podíl manžela, kterému byly děti svěřeny do péče, byl snižován tím, že by se na jeho podíl započítávaly i věci, které primárně slouží společným dětem, jak je uvedeno výše.

I v současnosti lze v zásadě souhlasit s definicí upotřebitelnosti majetku pro manžela a jeho významem pro rozhodování o vypořádání společného jmění manželů. Rozdílem oproti minulosti je méně častý výskyt tohoto argumentu upotřebitelnosti majetku pro manžela, což je dáno vyšší ekonomickou úrovní současné společnosti. V reálu by se tak patrně jednalo o majetek vyšší hodnoty a vyšší trvanlivosti, jako je například hudební nástroj nebo sportovní vybavení, které dítě už nepoužívá a rodič je využívá sám nebo jej prodá. Další rozdíl spočívá v tom, že od účinnosti NOZ, tedy od 01.01.2014 již zákon nechrání děti „nezletilé,“ ale děti „nezaopatřené,“ což nebrání využitelnosti tohoto judikátu, neboť zákon primárně cílí na děti nezaopatřené, ať už jsou nezletilé či zletilé.

V případě daného judikátu Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2011, sp.zn. 22 Cdo 1096/2011 jde o byt užívaný dvěma nezaopatřenými zletilými dětmi se zdravotními problémy a jedním z manželů. Při stanovení výše podílů je tedy třeba přihlídnout i k tomu, že manželka bude pečovat o dvě nezaopatřené děti se zdravotními problémy (susp. děti zdravotně postižené), přičemž zohledněna musí být i skutečnost, zda povinný manžel hrađí výživné, když potřeby nezaopatřených dětí mají být primárně uspokojovány v rámci výživného. Jak však vyplývá z výše uvedeného, může nastat situace, kdy výživou povinný rodič nebude reálně disponovat prostředky pro plnění výživného ve výši, která by odrážela zdravotní stav dětí, ale do jeho

majetkové situace bude vstupovat právě dosud nevypořádaný společný majetek s druhým rodičem dětí.

I když v rámci výživného má být zohledněna kompletní majetková situace, včetně např. nemovitého majetku, je stále toto zohlednění pro účely výživného problematické, neboť výživou povinného rodiče nelze k prodeji majetku „nutit,“ zvláště, pokud tento reálně uspokojuje potřeby jeho dítěte. Výše uvedené tak dospívá k závěru, že právě disparita při vypořádání SJM může dorovnat tuto situaci tak, že je následně zlepšena majetková situace rodiče, jenž pečuje o děti a tím i jejich situace v kontextu vypořádání SJM a současně se to odrazí i na výživném, které bude vycházet z dostupných příjmů. Z právního hlediska, nutno podotknout, jde o směřování dvou institutů, avšak jejich provázanost je neodmyslitelná. Zohlednění potřeb dětí v rámci SJM je přitom důvodem pro zlepšení majetkové situace, respektive disparitu mezi manžely, což je nutné mít na paměti. Proto, je-li uvažováno o této disparitě, musí k tomu být zřejmé důvody, které by následně nevedly k nespravedlivému vypořádání. Např. pokud by byla zohledněna prostá péče o děti, které jsou zdravé a následně domácnost opustí, vedlo by to k nerovnému vypořádání majetku mezi manžely jen na „omezenou dobu“ a prakticky nikoli v souladu s účelem zákona. Naproti tomu, jde-li o děti postižené, kde je zřejmé, že zde bude péče probíhat celý život, pak je majetkové zvýhodnění v rámci SJM na místě, neboť je „dorovnáno“ náročnou péčí o postižené dítě.

V judikátu Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2011, sp.zn. 22 Cdo 1096/2011 se právě v kontextu výše uvedeného nepodává perspektiva zlepšení zdravotního stavu dětí natolik, aby tyto byly schopny nabýt takové kompetence, které by jim umožnily se samostatně živit a eventuálně si pořídit samostatné bydlení. Ani u manželky se vzhledem k věku a k uplatnitelnosti na trhu práce nedá očekávat, že by byla schopna opatřit si (byť s použitím finančních prostředků, které by získala v rámci vypořádání společného jmění manželů) vlastní bydlení. Z těchto důvodů lze mít zato, že z povahy a určení této vypořádávané věci – bytu vyplývá její dlouhodobá nezbytnost pro všechny tři dospělé osoby, a to jak v době rozhodování soudu, tak i v budoucnost, když uspokojuje jejich bytovou potřebu, kterou je třeba považovat za základní. Dále je třeba poznamenat, že upotřebitelnost a trvanlivost této vypořádávané věci je jak pro obě děti, tak i manželku velmi vysoká a dlouhodobá, kdy se dá rozumně očekávat, že ji budou potřebovat a využívat až do konce svých životů. Je to tedy další argument pro takové soudní rozhodnutí, aby předmětný byt byl přikázán do výlučného

vlastnictví manželky a výše vypořádacího podílu na vypořádávaném společném jmění manželů, kterou by měla manželovi vyplatit by byla stanovena s ohledem na to, aby po zaplacení, respektive při splácení vypořádacího podílu na společném jmění manželů manželovi manželka a obě děti mohly žít důstojným způsobem života. To znamená, aby přinejmenším nebyla ohrožena jejich možnost hradit své základní životní potřeby.

Je otázkou, jak by v rámci daného judikátu Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2011, sp.zn. 22 Cdo 1096/2011 bylo namíště postupovat, pokud by „proviniššímu se“ manželovi svědčila okolnost zásluhovosti dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) OZ. Tedy pokud by šlo současně o manžela, který by měl převážné zásluhy na získání či udržení majetku ve společném jmění manželů. Soud by v takovém případě měl akcentovat zásadní okolnosti případu, kdy manželce je přes 50 let, z jejího nízkého příjmy by nebyla schopna zaplatit manželovi vypořádací podíl, kromě předmětného bytu nemá majetek vyšší hodnoty, bydlí se dvěma dospělými dětmi, kteří mají zdravotní problémy, syn není schopen soustavné práce, manžel poté, co opustil rodinu (bez vážného důvodu), platil jen minimální výživné, později neplatil vůbec. Manželka sdělila, že za této situace jsou pro ni „rozhodnutí soudu likvidační.“

V daném případě jsou obě kritéria, jak kritérium dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. d) NOZ svědčící manželce, tak i kritérium dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ svědčící manželovi zřetelně rozděleny mezi oba manžele. Občanský zákoník nestanoví prioritu žádného z nich. Mám za to, že za těchto okolností by bylo v jednoznačném rozporu s dobrými mravy, kdyby soud rozhodl tak, že by ve prospěch manžela stanovil vypořádací podíl v takové výši, jehož hrazení by ohrozilo, respektive zcela vyloučilo uspokojování základní potřeby manželky a obou dětí, a to bytové potřeby. Mám dále zato, že kritérium potřeb dětí, kdy jde o základní bytovou potřebu s perspektivou dlouhodobosti až trvalosti, by mělo být nadřazeno kritériím jiným, a to včetně kritéria zásluhovosti na získání a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění manželů. Proto by soud při vypořádání společného jmění manželů měl rozhodnout tak, jak je uvedeno výše. Měl by tedy přikázat byt do výlučného vlastnictví manželky a výši vypořádacího podílu stanovit tak, aby po zaplacení, respektive při splácení manželka a děti měly možnost žít důstojným způsobem života. K tomu by mělo přistoupit i kritérium péče o rodinu dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. e) NOZ ve prospěch manželky, kdy s ohledem na výše uvedené by toto kritérium mělo spíše doplňkovou povahu a rozhodujícími by měly být zájmy dětí, jak je uvedeno výše. To vše v kontextu výše uvedeného, tj. právního

poměrování chráněných hodnot. Zde je podstatná hodnota péče o zdravotně postižené děti, která převládá nad hodnotou majetkového zájmu manžela.

Současně analyzovaný judikát Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2011, sp.zn. 22 Cdo 1096/2011 připouští důvody, které by z hlediska dobrých mravů v konkrétním případě umožnily učinit jiný závěr. Nejvyšší soud vymezuje, že by bylo možno i za výše popsaných okolností rozhodnout ve prospěch manžela, pokud by takové rozhodnutí bylo v souladu s dobrými mravy, respektive pokud by rozhodnutí ve prospěch manželky bylo v rozporu s dobrými mravy. Nejvyšší soud tedy zdůrazňuje další „korektiv“, jím jsou dobré mravy, který musí být zohledněn.

Dle mého názoru by z hlediska dobrých mravů bylo možno učinit jiný závěr v případě, pokud by popsané negativní jednání manžela bylo vyvoláno závažným negativním jednáním manželky. Tak by tomu bylo zcela jistě v případě trestního jednání manželky vůči manželovi, zejména pokud by bylo spojeno s výkonem trestu odnětí svobody. O takové jednání by šlo například v případě, pokud by manželka vůči manželovi spáchala závažný úmyslný trestný čin proti životu a zdraví, což by mělo za následek nedobrovolné opuštění společné domácnosti manželem, ztrátu zaměstnání a s tím spojenou nemožnost hradit výživné a nutnost hledat si jiné bydlení. Takové jednání manželky by tak negovalo všechny její zásluhy o rodinu dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. e) NOZ, případně i její zásluhy o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ a rozhodnutí o disparitě vypořádacích podílů v její prospěch by naopak bylo v rozporu s dobrými mravy. Kritérium potřeb nezaopatřených dětí dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. d) NOZ by manželce nemohlo svědčit pro její výkon trestu odnětí svobody a s tím spojenou nemožnost péče o tyto děti. V takovém případě by byl k péči o ně povinný manžel a otec dětí a toto kritérium by svědčilo jemu. O rozpor s dobrými mravy by dle mého názoru šlo i v případě soudního rozhodnutí o rovnosti vypořádacích podílů, neboť by nepřipustně nereflektovalo negativní jednání manželky. Správným rozhodnutím by proto v takovém případě mělo být rozhodnutí o disparitě vypořádacích podílů ve prospěch manžela.

Ovšem pokud by trest manželky nespočíval v odnětí svobody a ona by mohla pokračovat v péči o tyto děti, pak by jí už nemohlo svědčit kritérium péče o rodinu dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. e) NOZ, ale svědčilo by jí kritérium potřeb nezaopatřených dětí dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. d) NOZ. Manželovi by pak muselo svědčit kritérium péče o

rodinu dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. e) NOZ, respektive absence tohoto kritéria by mu nemohla být přičítána k tíži, neboť jeho opuštění rodinné domácnosti bylo vyvoláno negativním jednáním manželky dosahujícím intenzity trestné činnosti. A skutečnost nehrazení výživného a nepřispívání na rodinnou domácnost manželem měla příčinu právě v nuceném opuštění rodinné domácnosti a nutnosti vynakládat prostředky na vybudování nové domácnosti. Je třeba vyjít z toho, že manžel by kritérium péče o rodinu naplňoval, nebýt trestního jednání manželky. Oběma manželům tak svědčí po jednom kritériu. Manželce potřeby nezletilých dětí, když je třeba přičíst jí k tíži její trestní jednání vůči manželovi a manželovi svědčí kritérium péče o rodinu. V úvahu přichází několik řešení:

Zaprvé: Byt bude přikázán byt do výlučného vlastnictví manželky a bude rozhodnuto o disparitě vypořádacích podílů ve prospěch manželky, tj. v takové výši, aby jeho zaplacení nebránilo v uspokojování jejich základních potřeb viz výše. Takové řešení by sice bylo komfortní pro děti, ale nezaslouženě zvýhodňující vůči manželce a nezaslouženě znevýhodňující vůči manželovi, neboť by nereflektovalo trestní jednání manželky vůči manželovi.

Zadruhé: Byt bude přikázán byt do výlučného vlastnictví manželky a bude rozhodnuto o paritě vypořádacích podílů. Takové řešení povede ke ztrátě bydlení dětí v předmětném bytě, neboť manželka nebude schopna vyplatit manželovi jeho vypořádací podíl jinak, než že prodá byt. Ona a děti ztratí možnost bydlení v předmětném bytě. Tím fakticky dojde k popření kritéria potřeb nezaopatřených dětí spočívající v potřebě bydlení a potřebě péče. Ve vztahu k manželovi by šlo o řešení nespravedlivé, neboť by nereflektovalo trestní jednání manželky vůči němu.

Zatřetí: Byt bude přikázán byt do výlučného vlastnictví manželky a bude rozhodnuto o disparitě vypořádacích podílů ve prospěch manžela. Ve vztahu k manželovi by šlo o řešení spravedlivé, neboť by reflektovalo trestní jednání manželky vůči němu. Ovšem pro děti by to znamenalo ztrátu bydlení, neboť manželka by byla nucena byt prodat, aby vyplatila manžela.

Začtvrté: Byt bude přikázán do výlučného vlastnictví manžela a bude rozhodnuto o paritě vypořádacích podílů. Toto řešení bude částečně zohledňovat potřeby dětí, a to v tom směru, že budou mít uspokojenu potřebu bydlení. Otec jakožto výlučný vlastník bytu a současně osoba s vyživovací povinností by je v předmětném bytě nepochybně nechal bydlet i nadále. Otázkou je, jak bude uspokojena jejich potřeba osobní péče. Odpověď na tuto otázku vyplyne až z bližší analýzy jejich zdravotního stavu, o němž v rozsudku nejsou bližší

informace, když je otázkou, zda by tuto potřebu mohl uspokojovat otec případně ve spolupráci s jinými osobami. Toto rozhodnutí současně zvýhodňuje manželku, neboť nereflektuje její trestní jednání vůči manželovi.

Zapáté: Byt bude přikázán do výlučného vlastnictví manžela a bude rozhodnuto o disparitě vypořádacích podílů ve prospěch manžela. Ve vztahu k dětem viz výše. Ve vztahu k manželce jde o rozhodnutí spravedlivé, neboť reflektuje její trestní jednání vůči manželovi.

Osobně se přikláním k řešení buď začtvrté nebo zapáté. Děti by zůstaly v bytě, v němž jsou zvyklé, když otec by tak vůči nim plnil svou vyživovací povinnost a otec by manželce zaplatil její vypořádací podíl. To, že otec v minulosti o děti osobně převážně nepečoval neznámá, že by tak do budoucna, byť s pomocí jiných osob činit nemohl. První řešení považuji za silně nevyvážené ve prospěch manželky, proti kterému hovoří hledisko dobrých mravů. Řešení zadruhé a zatřetí by bylo v neprospěch dětí, neboť by ve svých důsledcích vedlo ke ztrátě bytu.

Zde je třeba uvést, že ustanovení § 742 odst. 1 písmeno d) NOZ především slouží k úvahám soudu o tom, která část majetku připadne tomu kterému z manželů. Sekundárně by na základě tohoto ustanovení mělo docházet k modifikaci vypořádacích podílů, vzhledem k tomu, že toto kritérium je zmíněno právě v ustanovení § 742 NOZ, který se týká stanovení velikosti podílů na vypořádávaném jmění. Proto je třeba je zohlednit i v této souvislosti.²⁸ Obecně platí, že za nezaopatřené dítě lze považovat jak dítě zletilé, tak dítě nezletilé. Za nezaopatřené dítě lze považovat jak dítě plně svéprávné, tak dítě s omezenou svéprávností. Kritérium zaopatřenosti spočívá v tom, jak je dítě připraveno na výkon budoucí výdělečné činnosti a zda je schopno se samo žít.

Není třeba příliš rozlišovat, zda jde o nezaopatřené zletilé děti (tedy děti, které nejsou schopny se samy žít) jak je tomu i v daném případě nebo zda jde o nezaopatřené nezletilé děti svěřené do péče jednoho z manželů. V prvním případě, tedy v případě nezaopatřených zletilých dětí odpadá nutnost jejich svěřeni do péče toho kterého rodiče a stanovení výživného soudem před rozhodnutím soudu o rozvodu manželství rodičů, kterým zaniká vypořádávané společné jmění manželů. Jakožto nezaopatřené zletilé děti mají za každým ze svých rodičů právo na výživné. Výživné se poskytuje ve formě pravidelně se opakujících peněžních dávek, v naturální formě a ve formě osobní péče o dítě a o domácnost. Jednou z těchto naturálních forem je i

²⁸ Filip Melzer, Petr Tégl, Občanský zákoník, svazek IV., str. 618;

zajišťování bydlení, což může a musí činit kterýkoliv z rodičů, kterému bude byt přikázán do výlučného vlastnictví nebo dokonce rodiče oba, pokud by soud byt přikázal do podílového spoluvlastnictví. Z tohoto hlediska je tedy nerozhodné, kterému z manželů soud v rámci vypořádání společného jmění manželů přikáže předmětný byt do výlučného vlastnictví, protože zajišťovat nezaopatřeným zletilým dětem bydlení musí ten z nich, komu připadne byt. Nemusel by tak činit pouze v případě, pokud by děti měly jinou možnost samostatného bydlení nebo pokud by svého práva bydlet zneužívaly. Toto vyplývá z usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.12.2009, sp.zn. 26 Cdo 257/2008.²⁹ V daném analyzovaném případě se však ničeho takového nepodává.

U manžela, jemuž by připadl byt, kdy v daném případě jde o manželku, by pak záleželo na tom, aby mu vypořádací podíl nebyl stanoven v takové výši, která by mu znemožnila plnit vůči dětem vyživovací povinnost ve formě zajišťování bydlení. Přičemž za zajišťování bydlení nezaopatřeným dětem se nemyslí toliko přenechání bytu dětem k bydlení, ale i hrazení služeb spojených s užíváním tohoto bytu. Proto by soud měl rozhodnout o disparitě vypořádacích podílů na vypořádávaném společném jmění manželů ve prospěch manžela, kterému připadne byt, jenž zajišťuje bydlení zletilým nezaopatřeným dětem. V daném případě jde o manželku, již dále svědčí i kritérium péče o rodinu dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. e) NOZ a kritérium zásluhovosti dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ.

V druhém (hypotetickém) případě, tedy v případě nezaopatřených nezletilých dětí svěřených do péče manželky by kritérium přihlídnutí k jejich potřebám mělo mít stejnou váhu jako v prvním případě, když rozhodující je faktor nezaopatřenosti dětí.³⁰ Proto by úvahy uvedené výše ve vztahu k nezaopatřeným zletilým dětem měly mít platnost i vůči nezaopatřeným nezletilým dětem. Ovšem pokud by nezaopatřené nezletilé dítě bylo svěřeno do péče střídavé nebo společné, toto kritérium by bylo oslabeno. Je to dáno tím, že při střídavé péči se předpokládá, že oba rodiče mají přiměřené prostředky k uspokojování potřeb dítěte,

²⁹ usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.12.2009, sp.zn. 26 Cdo 257/2008: „když podle tohoto usnesení „rodiče jsou povinni starat se o děti do doby, pokud nejsou s to žít se samy. Pod pojmem žít se nelze spatřovat jenom možnost vlastními silami nabývat prostředky nutné k obživě, ale je tam nutno zahrnout i potřebu bydlení. Pokud i tato složka péče rodičů o děti nemůže být kryta jinak, jsou rodiče povinni poskytovat bydlení i zletilým dětem. Odepřít zletilým dětem právo na bydlení u rodičů je možné jen v případě, že tyto mají možnost samostatně bydlet anebo v případě, že svého práva zneužívají ve vztahu k těm, kteří jim toto bydlení poskytují;“

³⁰ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV., str. 620, sub. 4: „... kritérium zletilosti nevystihuje podstatu věci. Není např. důvod zvláště zohledňovat potřeby samostatně žijících plně svéprávných, byť stále nezletilých dětí (srov. § 30 odst. 2 NOZ), naopak je rozumné zohlednit potřeby zletilých dětí – studentů, kteří se soustavně připravují na budoucí povolání.“

včetně bydlení a při společné péči oba rodiče dokonce sdílejí společnou domácnost. Potřeba příkázání té které věci důležité pro uspokojování potřeb dítěte do vlastnictví jednoho z manželů je tak výrazně oslabena. Potřeby nezaopatřených dětí, ať už zletilých nebo nezletilých tak mají vliv na rozhodování o přiřazení konkrétních součástí společného jmění manželů i na velikosti vypořádacího podílu.

Občanský zákoník přímo nestanoví, aby nezaopatřené dítě, k jehož potřebám má soud přihlídnout, bylo společným dítětem obou manželů. Může jít jen o dítě jednoho z manželů. Může jít i o dítě, jehož rodičem není ani jeden z manželů, ale mezi tímto dítětem a alespoň jedním z manželů je takový právní vztah, na jehož základě dítě žije s tímto manželem v rodinné domácnosti a užívá majetek ve společném jmění manželů. V takovém případě by soud měl vzít v úvahu povahu vztahu manžela k tomuto dítěti, majetkové poměry tohoto dítěte a zejména perspektivu trvání takového vztahu. Jinak bude soud rozhodovat v případě krátkodobého pobytu dítěte v domácnosti a jinak v případě, bude-li pobyt dítěte v domácnosti dlouhodobý. K modifikaci vypořádacích podílů z důvodu přihlídnutí k zájmům nezaopatřených dětí, které nejsou společné oběma manželům, by docházet nemělo. Není totiž důvod, aby se druhý manžel podílel na zabezpečování dětí, vůči nimž nemá žádný právní vztah, tedy nemá vůči nim vyživovací ani jinou povinnost.³¹ Pak by velikost vypořádacího podílu manžela – rodiče dítěte, které není společným dítětem manželů neměla být zvyšována, zvláště pokud by mu příkázány věci, které slouží jen jeho dětem.

Potřeby nezaopatřených dětí jsou jedním z kritérií pro disparitu vypořádacích podílů na vypořádávaném společném jmění manželů, když v NOZ není výslovně stanovena priorita žádného z kritérií. Všechna dotčená kritéria mají být posouzena jednotlivě i ve vzájemných souvislostech a v kontextu občanskoprávních zásad, včetně důležité zásady dobrých mravů. Nicméně podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte „zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.“ Proto lze z tohoto dovodit, že kritérium potřeb nezaopatřených dětí je kritériem předním. Toto kritérium slouží především k úvahám soudu o tom, která část majetku připadne tomu kterému z manželů. Sekundárně slouží k úvahám soudu o modifikaci vypořádacích podílů.

³¹ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV., str. 620;

2.4 Důraz na kritérium zásluhovosti jakožto důvodu pro disparitu vypořádacích podílů

Judikatura stojí na stanovisku, že odklon od rovnosti podílů manželů na majetku ve společném jmění manželů, jde-li o posouzení toho, jak se který z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot, je namístě jen za situace, kdy zvýšené úsilí jednoho z manželů zajistilo nabytí a udržení majetku značné hodnoty,³² není však odůvodněno příspěvkem na pořízení společného majetku z odděleného majetku.³³

Citovaný názor, že odklon od rovnosti podílů manželů na majetku ve společném jmění manželů „není odůvodněn příspěvkem na pořízení společného majetku z odděleného majetku,“ jak judikoval Nejvyšší soud ČR rozsudkem ze dne 17.05.2005, sp.zn. 22 Cdo 1821/2004 považují za překonaný. Je tomu tak proto, že tento judikát sice správně rozlišuje otázku vnosů do tehdejšího bezpodílového spoluvlastnictví účastníků a jejich způsob vypořádání na straně jedné a důvody vedoucí k disparitě vypořádacích podílů na straně druhé, nerozlišuje však vypořádání vnosů do bezpodílového spoluvlastnictví a majetku získaného rozšířením bezpodílového spoluvlastnictví, když zcela pomíjí hlediska uvedená ve výše uvedené judikatuře.

Jako příklad uvádím rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.01.2001, sp.zn. 22 Cdo 2433/99, podle něž shora uvedený postup (tj. postup vedoucí k disparitě vypořádacích podílů – pozn. autorky) je namístě „*v případě světově úspěšného sportovce, který vyvíjel značné úsilí k tomu, aby ve své sportovní činnosti dosáhl uvedeného postavení a tomu odpovídajících příjmů umožňujících nadstandartní životní úroveň rodiny a nabytí majetku značné hodnoty.*“³⁴

³² rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.05.2005, sp.zn. 22 Cdo 1781/2004;

³³ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.05.2005, sp.zn. 22 Cdo 1821/2004: „Odvolací soud se stejně jako soud prvního stupně nesprávně postavil k řešení otázky tzv. vnosů žalovaného do bezpodílového spoluvlastnictví účastníků ve spojení s otázkou nerovných podílů při jejich vypořádání. Podle názoru dovolacího soudu je pro úvahu o (ne)rovnosti podílů významné, jak se každý z manželů v průběhu manželství staral o rodinu (společnou domácnost či uspokojování společných potřeb) a jak se zasloužil o nabytí a udržení společných věcí. V tomto ohledu však nelze považovat za relevantní, čím a v jaké výši každý z manželů přispěl na pořízení společného majetku ze svého odděleného majetku, bez ohledu na to, zda jej měl již v době před vznikem bezpodílového spoluvlastnictví anebo jej získal např. děděním nebo darováním za trvání manželství. Ustanovení § 150 ObčZ takovou situaci totiž řeší stanovením práva manžela požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek. Stanovení nerovnosti ve velikosti podílů manželů po zániku jejich bezpodílového spoluvlastnictví je odlišným právním institutem, než je stanovení výše tzv. vnosu jednoho z manželů do bezpodílového spoluvlastnictví manželů, tj. stanovení částky, která by mu měla být nahrazena ze společného majetku manželů a jejíž výše se pak promítne v částce stanovené na závěrečné vyrovnání mezi manžely. Tyto instituty nelze ani zaměňovat ani směšovat.“

³⁴ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.01.2001, sp.zn. 22 Cdo 2433/99;

V případě rozhodnutí Nejvyššího soud ČR sp.zn. 22 Cdo 2433/99 ze dne 17.01.2001 jde o případ, kdy světově úspěšný sportovec položil základy svého úspěchu ještě dlouho před uzavřením manželství, často již v útlém dětství za vydatné pomoci rodinných příslušníků. Mám zato, že i když je pravdou, že zvýšené úsilí nepochybně vynakládal i po uzavření manželství, bez základu vytvořeného v útlém věku by jejich profesionální úspěch v době manželství nebyl možný. Tento základ (toto zvýšené úsilí) vytvořený před uzavřením manželství tak vedl k získání majetku, který jeden z manželů nabyt jak před uzavřením manželství, tak i po jeho uzavření. Vzniká tak otázka, jak vypořádat majetek ve společném jmění manželů, který nabyt jeden z manželů převážně před uzavřením manželství na základě zvýšeného úsilí a majetek ve společném jmění, který nabyt jeden z manželů zvýšeným úsilím až v době trvání manželství. Je také třeba odpovědět na otázku, jak vypořádat majetek, který nabyt jeden z manželů před uzavřením manželství nikoliv na základě zvýšeného, ale běžného úsilí.

Vydeme-li z rozsudku Nejvyššího soud ČR ze dne 17.01.2001, sp.zn. 22 Cdo 2433/99, tento vypořádával majetek, který jeden z manželů nabyt za trvání manželství. V takovém případě je zcela zřejmé, že soud postupoval zcela správně, když s ohledem na mimořádné úsilí jednoho z manželů vyvíjené v době manželství i před jeho uzavřením přistoupil k modifikaci vypořádacích podílů. Mám za to, že toto mimořádné úsilí jednoho z manželů vyvíjené již před uzavřením manželství, bez něhož by mimořádný ekonomický přínos manžela do společného jmění nebyl možný, je srovnatelné s rozšířením společného jmění manželů o majetek nabytý jedním z manželů před uzavřením manželství a vypořádání takového majetku by mělo být i takto posouzeno (viz ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ). Jde tedy o okolnost existující před uzavřením manželství (tj. vynaložené úsilí před uzavřením manželství), jejíž důsledky manžel přináší do manželství a která se v manželství pozitivně projeví v majetkové sféře (tj. vede k rozšíření společného jmění manželů). Stejně tak by mělo být posouzeno i vypořádání majetku, který získal jeden z manželů zvýšeným úsilím vyvíjeným za trvání manželství. Rozdíl by měl být jen v poměrech vypořádacích podílů, kdy by poměr vypořádacího podílu ve prospěch onoho manžela v prvním případě měl být vyšší. Takové řešení by odpovídalo větší a dlouhodobější míře úsilí vynakládaného v prvním případě a tím i zásadě spravedlivého uspořádání vztahů. Tento judikát řešil na svou dobu nestandardní situaci. Nešlo pouze o majetek v tehdy nestandardní výši a o nestandardní majetkové rozdíly mezi snoubenci. Takové okolnosti bychom našli i v dnešní době. Šlo zejména o to, že jeden z manželů na svém

ekonomickém postavení pracoval již od dětského věku (tedy po dlouhou dobu před uzavřením manželství) za nepopiratelné podpory své rodiny a vyvíjel přitom značně zvýšené úsilí. I v dnešní době je tato situace výjimečná. Tuto skutečnost rozsudek dle mého názoru spravedlivě reflektuje.

Ovšem pokud jde o majetek, který jeden z manželů získal již před uzavřením manželství a tento majetek (typicky jde o finanční prostředky) vynaložil na společný majetek, pak jde o vnos, na jehož náhradu má manžel právo v rámci vypořádání (viz ustanovení § 742 odst. 1 písm. c) NOZ).

Je ovšem pozoruhodné a dle mého názoru zcela správné, že v případě náhrady vnosu zákon a ani aktuální judikatura nepožadují, aby šlo o takový vnesený výlučný majetek jednoho z manželů, který by tento manžel získal na základě mimořádného úsilí, jako je tomu v případě vypořádání rozšířeného společného jmění manželů. Pro vypořádání vnosu tak není rozhodné, zda manžel k zisku výlučného majetku vynaložil mimořádné úsilí ještě před uzavřením manželství (například zmiňované úsilí vrcholového sportovce) nebo zda vynaložil úsilí běžné (například úspory ze standardní pracovní činnosti z doby před uzavřením manželství) či dokonce úsilí minimální (například dědictví, dar nebo odkaz). Je tak na zvážení, zda by transformovaný majetek získaný jedním z manželů úsilím běžným či dokonce úsilím minimálním měl být v rámci ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ vypořádáván podle okolností případu až do výše, v jaké je vypořádáván vnos. To znamená, že by výše vypořadacího podílu takového manžela zahrnovala až 100 % hodnoty takového majetku. Takovýto postup ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ nevyklučuje. K této myšlence mě vedou okolnosti uvedené v rozsudku Nejvyššího soud ČR ze dne 17.01.2001, sp.zn. 22 Cdo 2433/99.

U tohoto judikátu je třeba upozornit na několik důležitých skutečností. Manželství účastníků bylo rozvedeno v roce 1988, soud prvního stupně rozhodoval o věci v roce 1994 a dovolací soud v roce 2001. V tehdejších společenských podmínkách bylo krajně neobvyklé, aby jednotlivec měl možnost dosáhnout svým úsilím mimořádně vysokých příjmů, a tak dosáhnout z těchto příjmů vyplývajících odpovídajících majetkových hodnot. Ze stejných důvodů téměř nedocházelo k tomu, aby si někdo do manželství přinesl mimořádně hodnotný majetek, o nějž by rozšířil společné jmění manželů, které by pak mělo být vypořádáno. Proto se soud nemusel zabývat otázkou, jak posoudit vypořádání majetku, které nabyl jeden z manželů před uzavřením manželství na základě nikoliv zvýšeného úsilí. Naléhavost řešení

této otázky vyvstala se změnou společenských podmínek, které byly doprovázeny většími rozdíly v příjmech občanů a s tím souvisejícího majetku, o který pak mohlo být rozšířeno společné jmění manželů.

Judikatura a ani NOZ nerozlišují mezi vypořádáním transformovaného majetku získaného jedním z manželů před uzavřením manželství na základě běžného úsilí tohoto manžela na straně jedné a majetku, které manžel získal od jiných osob, často příbuzných, tedy dědictvím, darem nebo odkazem. Mám zato, že v obou případech by měl být primárně vypořádán dle zásady rovnosti vypořádacích podílů dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. a) NOZ, kdy by soud měl akcentovat zejména autonomii vůle účastníků zahrnující přání obou manželů o takovýto majetek rozšířit společné jmění manželů, a to i s důsledky pro případ rozvodu manželství a s tím spojeným zrušením a vypořádáním společného jmění manželů, jak je uvedeno výše.

Ovšem ani postup dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ by neměl být vyloučen v případech, kdy se jeden z manželů ve výrazně větší míře zaslouží o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění, i když k tomu nevyňaložil mimořádné úsilí, nýbrž úsilí toliko běžné. Tak by tomu mohlo být v případech, kdy jeden z manželů téměř výlučně financuje společné soužití a přispívá do společného jmění manželů, aniž by druhému z manželů svědčila okolnost podle ustanovení § 742 odst. 1 písm. e) NOZ, tedy nešlo by o případ, kdy se druhý z manželů stará o rodinu, zejména pečuje o děti a o rodinnou domácnost. Současně by nešlo o případ, kdy by manželé měli nezletilé nezaopatřené děti, k jejichž potřebám by bylo nutné přihlédnout ve smyslu ustanovení § 742 odst. 1 písm. d) NOZ.

Následující judikát – rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.04.2020, sp.zn. 22 Cdo 1205/2019³⁵ je zaměřen na posuzování faktu zásluhovosti o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění při rozhodování o disparitě podílů v rámci vypořádání společného jmění.

Základní tezí při uplatnění principu zásluhovosti je, že odklon od rovnosti podílů manželů je namístě jenom za situace, kdy zvýšené úsilí jednoho z manželů zajistilo nabytí a udržení majetku značné hodnoty [srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004 (uveřejněný v časopise Právní rozhledy, 2006, č. 4, str. 152)].

³⁵ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.04.2020, sp.zn. 22 Cdo 1205/2019;

V rozsudku ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 22 Cdo 1096/2011 (uverejňeném v časopise Právní rozhledy, 2014, č. 3, str. 109), Nejvyšší soud vyložil, že *„pokud jeden z manželů pečuje řádně o společnou domácnost, přichází do úvahy disparita podílů jen v případě mimořádných zásluh druhého manžela o nabytí společného majetku. Jestliže druhému z manželů nelze vytýkat nedostatek péče o rodinu a – v mezích jeho možností – o společný majetek, je rozhodnutí o disparitě naprosto výjimečné a musí být odůvodněno mimořádnými okolnostmi daného případu.“*

V poměrech posuzované věci (tj. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.04.2020, sp.zn. 22 Cdo 1205/2019) považuje dovolací soud úvahu odvolacího soudu o disparitě podílů při vypořádání předmětného bytu za řádně odůvodněnou a tuto úvahu neshledává jako zjevně nepřiměřenou. Je nutné zohlednit, že byt byl přidělen žalovanému na základě rozhodnutí Posádkové správy XY ze dne 4. 1. 1971, č. j. 1/vým.1971, a to podle § 26 zákona č. 41/1964 Sb., o hospodaření s byty, a byl žalovanému předán na základě dohody o odevzdání a převzetí bytu ze dne 18. 1. 1971. Žalovaný užíval byt na základě nájemní smlouvy i v době uzavření manželství se žalobkyní (tedy k 23. 7. 2004) a následně jej nabyli účastníci řízení do SJM na základě privatizace bytů v XY, a to kupní smlouvou ze dne 23. 3. 2006 uzavřenou se statutárním městem XY. Žalovaný se tedy zasloužil o přidělení bytu v roce 1971 a následně jej užíval před uzavřením manželství více než 30 let, na základě čehož mohli účastníci řízení nabyt byt do společného jmění. K nabytí bytu do společného jmění účastníků řízení tedy došlo i s ohledem na jednání žalovaného ještě před vznikem manželství. Pokud odvolací soud uzavřel, že v posuzované věci je dán důvod pro disparitu podílů při vypořádání této položky, je jeho rozhodnutí založeno na právní otázce, při jejímž řešení se odvolací soud neodchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu ve smyslu § 237 o. s. ř. – viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.04.2016, sp.zn. 22 Cdo 5384/2015, rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.05.2005, sp.zn. 22 Cdo 1781/2004. Dovolání tak není v této části přípustné.

Nesouhlasím se závěrem dovolacího soudu o tom, že je dán důvod pro disparitu podílů při vypořádání této položky – bytu, když mám za to, že jde o závěr předčasný. V dané věci nebylo prokázáno, že k nabytí a udržení předmětného majetku vedlo zvýšené úsilí jednoho z manželů, když je třeba dát důraz na výraz „zvýšené.“ Popisované úsilí vedoucí k nabytí a udržení předmětného majetku se mi jeví jako úsilí běžně vynakládané v takových situacích, kdy nelze zpochybnit, že žalovaný se zasloužil o přidělení bytu v roce 1971 a že jej následně užíval

před uzavřením manželství více než 30 let a na tomto základě jej účastníci řízení nabyli do společného jmění. Z uvedeného není patrné v čem by mimořádnost vynakládaného úsilí měla spočívat. S ohledem na ustanovení § 26 zákona č. 41/1964 Sb., o hospodaření s byty, lze usoudit, že jde o vojenský byt a žalovaný jej nabyt jako voják z povolání.

Podle ustanovení § 26 zákona č. 41/1964 Sb., o hospodaření s byty „vojenské byty přiděluje orgán vojenské správy se souhlasem místního národního výboru. Místní národní výbor neodepře souhlas, přiděluje-li se byt uchazeči zapsanému do pořadníku vojáků z povolání nebo za podmínek § 19 a § 20 odst. 2.“ Ustanovení § 26 tedy odkazuje na ustanovení § 19 a § 20 upravujících přidělování bytů mimo pořadník se zřetelem na státní zájem.

Z obsahu § 26 lze usoudit, že statut žalovaného jakožto vojáka z povolání byl oproti běžnému občanovi co do možnosti získat byt privilegovaný. To ovšem neodpovídá na otázku, v čem spočívá ono zvýšené úsilí vedoucí k nabytí a udržení předmětného bytu. Dá se předpokládat, že k získání užívacího práva k bytu vedlo to, že zmiňovaný manžel se stal členem ozbrojených sil a že učinil příslušné k tomu potřebné právní úkony. Z toho ovšem nelze dovodit, že by při tom vyvinul zvýšené úsilí, resp. že by nějak nadstandardně plnil své povinnosti, což by jej mělo favorizovat při přidělování bytu. V tomto ohledu by bylo třeba doplnit dokazování, když z odůvodnění rozsudku není patrné, že by odpověď na tuto otázku dával obsah rozhodnutí Posádkové správy XY ze dne 4. 1. 1971, č. j. 10/vým.1971, a dohoda o odevzdání a převzetí bytu ze dne 18. 1. 1971.

V dalším případě, který bude nyní analyzován, soud nerozhodl o disparitě vypořádacích podílů z důvodu podle ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ, i když v daném případě o tom měl přinejmenším uvažovat. Jde o rozsudek Okresního soudu v Nymburku č.j. 15 C 71/2008-1357 ze dne 28.03.2014. V této věci rozhodoval nejprve Okresní soud v Nymburce, následně Krajský soud v Praze rozsudkem 27 Co 33/2010. Proti tomuto bylo podáno dovolání. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2480/2010 ze dne 28. 11. 2012³⁶ dospěl k závěru, že „je nutno odlišovat institut rozšíření společného jmění manželů postupem podle § 143a OZ na straně jedné a vypořádání investice (vnosu) z výlučného majetku do majetku společného, přičemž samotné rozšíření společného jmění manželů nepředstavuje tento vnos.“ Poté, co Nejvyšší soud ČR zrušil rozsudek odvolacího Krajského soudu v Praze 27 Co 33/2010 - 709 ze dne 04.03.2010 a věc se vrátila Okresnímu soudu v Nymburce, tento nově rozhodl znovu

³⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2480/2010 ze dne 28.11.2012;

rozsudkem č.j. 15 C 71/2008-1357 ze dne 28.03.2014,³⁷ v němž rozhodl o odklonu od principu rovnosti podílů, a to v rozsahu 60 % ve prospěch manželky a 40 % ve prospěch manžela.

V dané věci zásadní problém spočíval v dlouhodobém problematickém jednání manžela. Manžel zatajil manželce, že má ještě z doby před uzavřením manželství významnou finanční částku ve výši téměř 2,000.000,- Kč, které jsou v jeho výlučném vlastnictví. Na jeho naléhání manželka rozšířila společné jmění manželů o pozemek v jejím výlučném vlastnictví, aby si na něm manželé postavili dům. K financování výstavby domu se dobrovolně zavázal manžel, a to jím vydělanými finančními prostředky. V tomto směru také manželku ujišťoval, když tvrdil, že stavbu financuje pouze z výdělků, které má za trvání manželství. Navíc jí manžel odmítal sdělit, jaké má příjmy. Manželka v průběhu řízení opakovaně zdůrazňovala, že pokud by jí bylo známo, že manžel má k dispozici výlučné prostředky v částce dosahující 2,000.000,- Kč, které jako vnos v rámci tohoto řízení uplatnil, nikdy by nepřistoupila na dohodu o rozšíření společného jmění manželů, když dohoda byla formou notářského zápisu uzavřena v roce 2004. Manželka po dobu manželství neměla přístup k jeho účtům, na kterých byly společné finanční prostředky.

Soud z výše uvedeného uzavřel, že manžel nerespektoval schopnosti a možnosti podílet se na vyrovnaném soužití a nelze hovořit o vyrovnaném partnerství. Naopak to byl žalobce, kdo od počátku přistupoval k manželství a způsobu života v něm vypočítavě, jak bylo popsáno shora. Soud kromě shora uvedených argumentů vzal za prokázanou tu skutečnost, že manžel přesouval společné peněžní prostředky ze svých účtů na účty firemní, ze kterých je pak převáděl na účty spořicí či běžné. Toky peněz tak byly neprůhledné. Navíc v průběhu řízení účelově měnil svá tvrzení. Z těchto shora uvedených důvodů soud dospěl k závěru, že je na místě provést odklon od principu rovnosti podílů, a to v rozsahu 60 % ve prospěch manželky a 40 % ve prospěch manžela, což je v souladu s principem dobrých mravů.

I já mám zato, že manželovo výše popsané jednání v manželství bylo vypočítavé a odklon od rovnosti podílů byl na místě. Do rozsahu vypořádacích podílů bych se ovšem snažila více promítnout hodnotu pozemku, o němž manželka rozšířila společné jmění manželů ve výši 1,589.770,80 Kč a hodnotu vnosu manžela do stavby domu ve výši 1,945.240,65 Kč. Z uvedeného je patrné, že hodnota poskytnutá manželem je o 355.469,85 Kč vyšší než hodnota poskytnutá manželkou. To samo o sobě o vypočítavosti manžela nesvědčí. Podotýkám, že

³⁷ rozsudek Okresního soudu v Nymburce č.j. 15 C 71/2008-1357 ze dne 28.03.2014;

manželství účastníků řízení bylo uzavřeno v roce 2003, k rozšíření společného jmění manželů došlo v roce 2004 a manželství účastníků řízení bylo pravomocně rozvedeno v roce 2007. Ke stavbě domu a k vnosu manžela do společného jmění tak mohlo dojít mezi lety od roku 2004 do roku 2007. V tomto období byla v České republice průměrná hrubá měsíční nominální mzda od cca 17.000,- Kč do cca 21.000,- Kč. Na jednu domácnost připadaly v roce 2004 úspory v průměru ve výši 341.300,- Kč,³⁸ když v průběhu dalších let se dá očekávat jejich mírný nárůst. V tomto období byla v České republice inflace v roce 2004 ve výši 2,8 %, v roce 2005 ve výši 1,9 %, v roce 2006 ve výši 2,5 % a v roce 2007 ve výši 2,8 %.³⁹

Manžel tak mohl považovat za logické a správné, aby na stavbu rodinného domu byl použit pozemek manželky, o něž bude rozšířeno společné jmění manželů, pokud by to byl on, kdo svými příjmy z podnikatelské činnosti, které spadají do společného jmění manželů zaplatí stavbu domu na tomto pozemku. Manželka by tak do společného jmění manželů přispěla svým pozemkem a manžel by přispěl svými příjmy ze společného jmění manželů. V případě rozvodu manželství a zrušení a vypořádání společného jmění manželů by pak vypořádací podíly obou manželů byly s největší pravděpodobností shodné. Takovéto vypořádání společného jmění manželů by spravedlivě reflektovalo zásluhy jednotlivých manželů o nabytí a udržení majetkových hodnot, když ve prospěch manželky by patrně svědčilo i kritérium péče o rodinu.

V daném případě je však situace jiná. Manžel zatajil manželce podstatnou informaci o tom, že má výlučné finanční prostředky ve značné výši, které v rozporu se slibem financovat stavbu rodinného domu z prostředků ve společném jmění manželů hodlá na tuto stavbu použít. Učinil tak nepochybně proto, že předpokládal, že manželka by při znalosti pravého stavu věci nesouhlasila s rozšířením společného jmění o svůj pozemek. Tím manžel narušil důvěru mezi manželi a projevil tak svůj negativní přístup k partnerství. V případě rozvodu manželství by se tak vypořádával pozemek, o nějž se zasloužila výlučně manželka rovným dílem, zatímco vnos by se manželovi vracel celý. Tato skutečnost by zcela negovala pozitivní okolnost, kterou by bylo jinak možné manželovi přičíst. A to tu okolnost, že hodnota manželem poskytnutých finančních prostředků převyšuje hodnotu pozemku poskytnutého manželkou o více než průměrnou hodnotu úspor jedné domácnosti v roce 2004. Je třeba dodat, že takovýto důsledek by byl vůči manželce nespravedlivý a je tak zřejmé, proč by manželka s rozšířením společného jmění manželů o svůj pozemek nesouhlasila. Ve prospěch manžela rovněž svědčí i nízká míra

³⁸ Ministerstvo financí ČR, „Zpráva o vývoji finančního trhu v roce 2004,“ str. 13;

³⁹ Český statistický úřad, statistika, inflace – druhy, definice, tabulky;

inflace v období od roku 2004 do roku 2007, kdy společné jmění zaniklo a finanční prostředky manžela tvořící vnos tak byly jen nepatrně znehodnoceny inflací.

K celkově vypočítavému přístupu manžela přispělo i jeho další negativní chování spočívající v tom, že manželce neoprávněně neumožnil přístup ke společným finančním prostředkům a že odmítal sdělit výši svých příjmů. V daném případě tak byla manželka celkově znevýhodněna – byla tak nastolena nerovnováha v právech a povinnostech manželů, což nemohla změnit ani vyšší míra příspěvku manžela do společného jmění manželů ve formě vnosu. Nejvyšší soud ČR dále v rozsudku ze dne 05.03.2012, sp.zn. 22 Cdo 3637/2010 sumarizoval jednání, která mohou vést k úvaze o odklonu od principu rovnosti podílů jako pouze takové negativní jednání, která má negativní vliv na hospodaření se společným majetkem nebo na péči o rodinu. Je třeba vzít v úvahu i celkový přístup manžela k péči o rodinu (za jejíž součást je třeba považovat i projednávané pořizování společného bydlení manželů, neumožnění přístupu manželce ke společným finančním prostředkům a tajezení výše svých příjmů), jak judikuje i Nejvyšší soud ČR ze dne 28.11.2011, sp.zn. 22 Cdo 1096/2011. Jak už bylo uvedeno výše, přístup manžela k péči o rodinu byl vypočítavý.

Nelze ovšem přehlédnout, že v době druhého rozhodování Okresním soudem v Nymburce v roce 2014, když prvně rozhodoval v roce 2009, byla hodnota pozemků manželky již 2,373.410,- Kč (znalecky oceněno v roce 2013), oproti hodnotě z roku 2009 ve výši 1,589.770,80 Kč. Došlo tedy k navýšení hodnoty pozemku o částku 783.639,20 Kč. Nicméně hodnota vnosu manžela zůstala stejná jako v roce 2009, tedy ve výši 1,945.240,65 Kč a tento vnos manžela byl v plné výši zohledněn. Je tedy otázkou, zda je poměr vypořádacích podílů 60 % ku 40 % adekvátní, když soud věc posuzoval pouze z hlediska kritéria péče o rodinu dle § 742 odst. 1 písm. e) NOZ a nikoliv dle kritéria zásluh dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ.

Pro účely následující úvahy akcentuji faktor zásluh každého z manželů o získání majetku do společného jmění manželů, když tyto zásluhy se vztahují jak k finančnímu majetku, který manžel do společného jmění manželů vnesl, tak i k hmotnému majetku, o který společné jmění manželů rozšířila manželka. U obou manželů tak lze hovořit o tom, že se každý svým způsobem zasloužil o obohacení společného jmění manželů.

Je třeba zmínit, že cena pozemků s domem ve výši 6,850.000,- Kč činí podstatnou část ceny všech hodnot ve výši 7,411.408,47 Kč, a to celých 92 % ceny všech hodnot. Dále je třeba poznamenat, že hodnota pozemků se v čase zvýšila z původní hodnoty 1,589.770,80 Kč na

konečnou hodnotu 6,850.000,- Kč, což je víc než 4,3 krát. Byl to však manžel, kdo do těchto nemovitostí vnesl finanční hodnotu srovnatelné výše a přičinil se tak o jejich zhodnocení. Proto je v pořádku, podílí-li se manžel vypořádacím podílem na zvýšení hodnoty těchto jím zhodnocených nemovitostí. Je už jinou věcí, že vypořádací podíl byl modifikován z důvodu negativního jednání manžela, jak je uvedeno výše. Je ovšem otázkou, zda je v souladu s NOZ a se zásadou spravedlivého vypořádání, pokud se mu vrací vnos, když jím do nemovitostí vnesené finanční prostředky byly již vypořádány v rámci stanoveného vypořádacího podílu, ale skutečnost, že manželka se rovněž zasloužila o zvětšení společného jmění manželů jeho rozšířením o nemovitosti ve smyslu ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ nebyla při vypořádání samostatně zohledněna. Bylo pouze zohledněno negativní jednání manžela. Mám zato, že ze strany soudu šlo o chybu v úsudku a s rozhodnutím soudu tak nemohu souhlasit, když postup ve smyslu ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ vyplývá přímo ze zákona.

S postupem soudu by bylo možné souhlasit, pokud by manželé nabyli pozemky do společného jmění manželů za prostředky ze společného jmění manželů. Jinými slovy by bylo možné souhlasit s postupem soudu, pokud by se pozemky nedostaly do společného jmění manželů rozšířením společného jmění manželů o výhradní majetek manželky, jak se tomu stalo v tomto případě. Pak by bylo v pořádku, pokud by se vycházelo z toho, že na každého z manželů připadne polovina čisté hodnoty majetku a manželovi by se vrátil jeho vnos. A s ohledem na negativní jednání manžela by se následně přistoupilo k další modifikaci vypořádacího podílu v neprospěch manžela a ve prospěch manželky. Tak tomu ovšem v daném případě nebylo a je třeba najít řešení i pro ten případ, že manželka měla zásluhy na rozšíření společného jmění manželů dle ustanovení § 742 odst. 1 písem. f) NOZ. Pro tyto účely navrhuji zacházet s hodnotou pozemků manželky z roku 2004 stejně jako se vnosem manžela, když tento způsob není nikterak vyčerpávající a soud by si mohl zvolit jiný způsob.

Kdybychom tedy i s hodnotu nemovitostí manželky z roku 2004 ve výši 1,546.378,91 Kč nakládali jako se vnosem, byla by čistá hodnota majetku 3,876.397,02 Kč (= 7,411.408,47 Kč – 1,945.240,65 Kč – 1,546.378,91 Kč). Pak by 50 % z této částky činilo 2,325.838,21 Kč. Po přičtení předpokládaného „vnosu“ manželky ve výši 1,546.378,91 Kč dojdeme k částce 3,872.217,12 Kč. Odečteme-li tuto částku od hodnoty věci, které byly manželce přikázány do výlučného vlastnictví (= 6,917.998,63 Kč – 3,872.217,12 Kč), dojdeme k částce 3,045.781,51 Kč, kterou by manželka měla manželovi zaplatit na vypořádacím podílu, kdyby soud se zásluhami manželky o rozšíření společného jmění manželů zacházel jako se vnosem. Tak tomu ovšem v daném případě nebylo a soud tyto zásluhy manželky zcela pomínul. Výše uvedeným způsobem vypočítaná částka je ovšem o celých 593.217,12 Kč menší, než kolik má manželka

zaplatit manželovi na vypořádacím podílu dle rozsudku Okresního soudu v Nymburku č.j. 15 C 71/2008-1357 ze dne 28.03.2014, který činí částku 3,638.998,63 Kč.

Okresní soud v Nymburku pochybil, když v dané věci neposoudil zásluhy manželky o nabytí věcí do společného jmění manželů ve smyslu ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ, dále soud neposoudil otázku případné péče o domácnost ve smyslu ustanovení § 742 odst. 1 písm. e) NOZ zatímco vnos manžela ve smyslu ustanovení § 742 odst. 1 písm. c) NOZ zohlednil a nastiňuje způsob, jak tento nedostatek zhojit. V rámci posuzování zásluh manželky o nabytí pozemků do společného jmění manželů by se soud měl zabývat tím, zda je manželka nabytá zvýšeným úsilím a zda je na místě hovořit o značné hodnotě pozemků. Zatímco o způsobu nabytí pozemků manželkou z rozsudku nic nevyplývá, ze Zprávy o vývoji finančního trhu v roce 2004 od Ministerstva financí ČR⁴⁰ vyplývá, že na jednu domácnost připadají úspory v průměru 341.300,- Kč. Hodnota pozemků v roce 2004 tedy byla téměř 5 krát větší. Z tohoto pohledu tedy lze hovořit o značné hodnotě pozemků. Uzavírám tedy, že v dané věci by tedy podle mého názoru mělo být opětovně rozhodnuto znovu, neboť je třeba doplnit dokazování a nově rozhodnout ve výše uvedeném smyslu.

2.5 Důraz na kritérium tzv. zápočtů (společných prostředků vynaložených na výhradní majetek a opačně) jakožto důvodu pro disparitu vypořádacích podílů

2.5.1 Vysvětlení pojmů „vnos“, „investice“ a „zápočet“

Před vysvětlením pojmu „zápočet“ je nutno vyjít z pojmů „vnos“ a „investice.“ Investicí rozumíme vše, co bylo ze společného majetku vynaloženo na majetek výhradní a vnosem vše, co bylo z výhradního majetku vynaloženo na majetek společný.⁴¹ Tato stručná definice však z důvodu existence řady výjimek nestačí.

Pojem „vnos“ se v celém NOZ nevyskytuje. V obecném smyslu jím rozumíme nesení něčeho dovnitř. Ve smyslu soukromého práva tím rozumíme vnesení majetku ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů do již existujícího společného jmění manželů (§ 742 odst. 1 písm. c) NOZ). Jako příklad lze uvést manžela, který použil své výlučné finanční prostředky (např. z dědictví) ve prospěch rodinného domu ve společném vlastnictví manželů.

⁴⁰ Ministerstvo financí ČR: Zprávy o vývoji finančního trhu v roce 2004;

⁴¹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 22 Cdo 410/2008;

Pojem „investice“ se často vyskytuje v ekonomice, kde představuje odložení současné spotřeby aktiva do budoucna.⁴² V NOZ se sice vyskytuje také (např. „investiční nástroj“), ale nevyskytuje se u právní úpravy týkající se společného jmění manželů. V právní úpravě (§ 742 odst. 1 písm. b) NOZ) se vyskytuje opis tohoto pojmu, že jde o vynaložení určitého majetku na něco jiného. Investicemi se tak v soukromoprávním smyslu v kontextu otázek SJM rozumí vynaložení určitých majetkových hodnot ze společného jmění manželů na výhradní majetek jednoho z nich.

Obecně tak lze říci, že za vnosy a investice lze považovat jen „*bezúplatné transfery majetku ve smyslu jednostranného majetkového omezení ve prospěch příslušné majetkové masy, a to jen za předpokladu, že to není v rozporu s účelem tohoto transferu.*“⁴³

Jako příklad investice uvádím zaplacení dluhu jednoho z manželů ze společných prostředků: „*K vynaloženým prostředkům ze společného majetku ve prospěch výlučného majetku druhého manžela lze přihlédnout při zániku manželství a následném vypořádání společného jmění manželů jako vnosu ze společného majetku na majetek výlučný.*“⁴⁴ Zde je nutno poukázat na to, že soud chybně označil investici za vnos, nicméně na samotném obsahu se nic nemění. Vnos znamená vnesení majetku ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů do společného jmění manželů.

Jako příklad vnosu do společného jmění manželů lze uvést i dluh, který vznikl pouze jednomu z manželů, když tyto prostředky byly použity na pořízení společné věci: „*Věci (včetně pohledávek), které jeden z manželů získal jako plnění ze závazku (závazkového právního vztahu), jehož rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů a který převzal bez souhlasu druhého, jsou součástí společného jmění; součástí společného jmění nejsou jen dluhy (závazky v užším slova smyslu), které pro něj z převzatého závazku (závazkového právního vztahu) vyplývají. Jinak řečeno, právní režim závazku, jehož rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů a který převzal jeden z nich bez souhlasu druhého, se štěpí tak, že dluh z tohoto závazku do SJM nepatří, avšak to, co z něj dlužník získal, je součástí SJM.*“⁴⁵

„Zápočetem“ se míní nahrazení toho, co bylo ze společného jmění vynaloženo na výhradní jmění (majetek) a opačně. Tedy se zápočetem míní jak vnosy, tak i investice, jak je to

42 Valach, Josef, Investiční rozhodování a dlouhodobé financování, 2 vydání, Ekopress, 2006, s. 15, „znamená obětování dnešní (jisté) hodnoty za účelem získání budoucí (zpravidla méně jisté) hodnoty.“

43 Melzer Filip, Těgl Petr, Občanský zákoník, svazek IV., str. 630;

44 usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1738/2018 ze dne 07.08.2018;

45 rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 31 Cdo 2008/2020 ze dne 09.12.2020;

patrné z odborné literatury.⁴⁶ Toto vyplývá i z ustanovení § 742 odst. 2 NOZ, kde je uvedeno: „Hodnota toho, co ze společného majetku bylo vynaloženo na výhradní majetek manžela, stejně jako hodnota toho, co z výhradního majetku manžela bylo vynaloženo na společný majetek, se při vypořádání společného jmění započítává zvýšená nebo snižená podle toho, jak se ode dne vynaložení majetku do dne, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, zvýšila nebo snížila hodnota té součásti majetku, na níž byl náklad vynaložen.“ Zápočet se tedy provádí buď ve prospěch společného majetku, anebo ve prospěch samostatných majetků manželů.

K valorizaci vnosu / investic však aktuální judikatura⁴⁷ dospěla k názoru, že valorizace / investice lze realizovat, jen pokud se tak účastníci dohodli. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR č.j. 22 Cdo 1172/2022-372 ze dne 27.09.2022 u důvodů, pro které došlo ke zvýšení hodnoty věci vyjádřitelné v penězích rozlišuje, zda mezi těmito důvody a zvýšením ceny věci bude vztah příčiny a následku a vlivy na pravidla pro vypořádání: „Zvýšená hodnota věci, vyjádřitelná v penězích (cena), odráží zejména růst poptávky po takových věcech, nominální růst ceny též odráží inflaci či obecné zdražování, ke kterému dochází z různých, na účastnících nezávislých důvodů. V praxi jde také často o to, že investice do věci nemívají jednorázovou uzavřenou povahu, ale do věci se tzv. investuje opakovaně v různých (často i dlouhých) časových obdobích s různými motivacemi, představami a očekáváními a nezřídka se nejedná pouze o použití společných prostředků, ale také např. prostředků rodičů jednoho z manželů apod. V některých případech jde o investice nutné či nezbytné, investice tzv. udržovací, ale také i investice, prostřednictvím kterých má dojít k zvýšení hodnoty věci (např. rekonstrukce nemovitosti cestou jejího rozšíření a zvětšení apod.). Významné též je, zda jde o investici do věci, kterou užívají oba manželé. Pro různé případy nelze stanovit stejná pravidla vypořádání; bude tedy záležet na vůli manželů, vyjádřenou v dohodě o investici do věci ve výlučném majetku (příp. i společném, jde-li o investici z výlučného majetku).“

Rozsudek dále judikuje, co soukromé právo v rámci vypořádání kompenzuje a co nikoliv: „Zákon nepředpokládá valorizaci jiných nároků mezi manžely než těch, které vyplývají z vnosů.“ „Soukromé právo ostatně v zásadě zdražování či inflaci nekompensuje bez dohody účastníků (tzv. inflační doložka – viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2019, sp. zn. 26 Cdo 1670/2018, publikovaný pod č. 19/2020 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část civilní, ta však musí být účastníky sjednána). Odborná literatura v této souvislosti správně podotýká, že „zdánlivý problém zhodnocení vnosu je spíše problémem velmi vysoké inflace, která nastala po roce 1990 (ale i v současné době), s tím, že vypořádání společného jmění však

⁴⁶ Melzer Filip, Tégel Petr, Občanský zákoník, svazek IV., str. 625;

⁴⁷ rozsudek Nejvyššího soudu ČR č.j. 22 Cdo 1172/2022-372 ze dne 27.09.2022;

k inflaci nepřihlíží (zákaz valorizace); „současně zdůrazňuje, že „byť by zohlednění inflace lépe odráželo ekonomickou podstatu věci, přineslo by to výraznou komplikaci do řešení těchto případů i s přihlédnutím k tomu, že mezi manžely, kteří tvoří nejužší životní společenství, lze předpokládat spíše bezúročnou půjčku“ (Melzer, F., Tégl, P., a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016 s. 641).

Dále podle rozsudku sp.zn. 22 Cdo 1172/2022 „občanský zákoník tak nevychází ze zásady, že by se dluhy a pohledávky „valorizovaly“ bez dalšího jen kvůli růstu hodnoty věci, kterých se týkají. Není žádný rozumný důvod takovou zásadu stanovit jen pro případy vypořádání společného jmění, a to navíc tak, že by např. v současné době byly částky vynaložené na investici do nemovitosti ve výlučném majetku (vnosy) zhodnocovány podstatně nad míru, kterou by bylo možno dosáhnout uložením stejné částky u peněžního ústavu nebo – v zásadě, nejde-li o vysoce kvalifikovaného investora – i v důsledku nejistých investic na kapitálovém trhu. To platí tím spíše pro investice, ke kterým došlo před 01. 01. 2014, tj. v období, kdy právní úprava vůbec princip tzv. valorizace neobsahovala. Investující manžel by v případě doslovného výkladu § 742 odst. 2 o. z. byl v trvalé nejistotě, jakou částku bude on či jeho dědicové v případě zúžení, zrušení či zániku SJM nucen na náhradu vnosu zaplatit, a zda vůbec ji bude schopen zaplatit (např. s ohledem na prudký růst ceny nemovitostí, jde-li o investici do ní, který není spojen se stejným růstem průměrných příjmů). Příklad: V domě, který je součástí pozemku ve výlučném vlastnictví, je provedena rekonstrukce koupelny. V krátké době se zvýší ceny nemovitostí tak, že cena domu stoupne o 50 %, cena vybavení koupelny i potřebných prací se však zvýší jen nepatrně nebo se nezvýší vůbec. Pak ovšem není žádný rozumný či spravedlivý důvod valorizovat „ze zákona“ i vnos – investici do koupelny. To ovšem platí i pro snížení hodnoty věci – dojde-li v budoucnu k výrazné korekci cen nemovitostí směrem dolů, nelze z tohoto důvodu snížit výši náhrady prostředků na vnos vynaložených (např. již zmíněné vodovodní baterie, jejíž cena přes celkový pokles ceny domu může zůstat stejná nebo se dokonce z různých důvodů i zvýšit). Naopak je třeba vyjít z legitimního očekávání investujícího manžela, že v případě, že bude nucen investici (vnos) nahradit, nebude muset nahradit více, než bylo do jeho výlučného majetku vloženo. Účastníkům pak nic nebrání si v souvislosti s vnosem jeho valorizaci sjednat, případně sjednat podmínky, za kterých dojde k zohlednění zhodnocení věci.“

Rozsudek dále judikuje, co je cílem vypořádání vnosu (investice): „Cílem vypořádání vnosu není odčerpat to, oč se majetek, na který byl vynaložen, ať již výlučný či společný, obohatil, ale nahradit to, co bylo na takový majetek vynaloženo.“

Rozsudek uzavírá, že „hodnota toho, co ze společného majetku bylo vynaloženo na výhradní majetek manžela, se při vypořádání společného jmění započítává zvýšená podle toho, jak se ode dne vynaložení majetku do dne, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, zvýšila hodnota té součásti majetku, na niž byl náklad vynaložen (tzv. valorizace), jen pokud se tak účastníci dohodli. Jestliže by v konkrétní věci bylo nezohlednění valorizace vnosu v důsledku zvýšení hodnoty věci, na kterou byl vynaložen a ke které došlo až později, po vynaložení vnosu v rozporu s dobrými mravy anebo vedlo ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění (§ 2 odst. 3 o. z.), bylo by třeba k těmto okolnostem přihlídnout v rámci stanovení výše podílů na společném majetku (tzv. disparita podílů), aniž by bylo (zejména v případě rozsáhlejších rekonstrukcí staveb) nutné zjišťovat přesnou výši takového zhodnocení.“

Jedním z hlavních argumentů tohoto rozhodnutí spočívá v tom, že vnos či investice nejsou příčinou zvýšení ceny věci, když na zvýšení ceny věci se budou podílet převážně další okolnosti objektivní povahy (obecný nárůst ceny nemovitostí, umístění nemovitosti v atraktivní lokalitě apod.). Mám zato, že tento argument nedůvodně přehlíží ekonomický rozměr vnosu či investice a vůli aktéra. Jde totiž o to, že ten, kdo realizoval vnos či investici, tak dobrovolně svázal osud své vnesené či investované majetkové hodnoty s osudem majetku jiného. Učinil tak i přesto, že mohl se svým majetkem naložit čistě ve svůj prospěch, ale rozhodl se obohatit jiný majetek. Učinil tak však za předpokladu trvání osobního (manželského) a majetkového (společného jmění manželů) společenství. V opačném případě by tak jistě nečinil. Případně by vnos či investici podmínil uzavřením dohody o jejich valorizaci. Je však pravidlem, že lidé takto dopředu neuvažují a své záležitosti do budoucna pro případ zániku majetkového společenství zpravidla smluvně neošetří. To ovšem nic nemění na tom, že výše popsanou vůli mají a že takto uvažují. Lidé taktéž nepředpokládají, že cena obohaceného majetku se v čase bude měnit, zatímco vracet se bude vnos či investice v nezměněné výši, když je logické, aby vnos či investice byly závislé na hodnotě obohaceného majetku.

Majetková hodnota tak stoupá či klesá v závislosti na vzestupu či poklesu majetku cizího, což předpokládá i ustanovení § 742 odst. 2 NOZ. Už jen proto by se taková majetková hodnota měla vypořádat zvýšená či snižená ve smyslu ustanovení § 742 odst. 2 NOZ. Je třeba přihlídnout i k tomu, že v době vnesení či investice majetkové hodnoty jsou vztahy mezi manžely harmonické a nikdo nepředpokládá nutnost dohody o případném vypořádání realizovaných majetkových transakcí.

Závěr soudu o tom, že soukromé právo v zásadě nekompensuje zdražování či inflaci bez dohody účastníků nemůže s ohledem na obsah ustanovení § 742 odst. 2 NOZ obstat.

Dohoda o valorizaci či redukci netřeba, když ustanovení § 742 odst. 2 NOZ takovou dohodu nepředpokládá.

Postup, jakým dojde k vypořádání vnosů a investic (viz ustanovení § 742 odst. 1 písm. b) a c) NOZ) se použije i na případy, kdy společný majetek byl vynaložen na výhradní dluhy jednoho z manželů. Z ekonomického hlediska je výsledek zápočtu stejný, kdy užitím společného majetku dojde buď k navýšení aktiv výhradního jmění, nebo ke snížení jeho pasiv. Tím, že byla snížena výhradní pasiva některého z manželů, byla současně uchována i aktiva jeho jmění, neboť již nemusela být použita k uhrazení těchto dluhů.⁴⁸

Pro rozlišení, zda jde o vnos či investici je nutno vzít v úvahu kauzu majetkového transferu. Podle kauzy převodu majetkového převodu můžeme rozlišit převody zakládající právo na bezdůvodné obohacení podle ustanovení § 2991 NOZ, právo na vypořádání vnosů a investic podle ustanovení § 742 písm. b) a c) NOZ, právo na zohlednění zásluh na získání majetku podle ustanovení § 742 písm. f) NOZ a převody žádné další právo nezakládající.⁴⁹

Melzer a Tégel⁵⁰ při rozmnožování výhradního jmění jednoho z manželů rozlišují, za jakým účelem (kauzou) se tak děje. Zda se tak děje za účelem zájmu rodiny nebo za účelem trvalého bezúplatného rozmnožení výhradního majetku jednoho z manželů. Kauza je pak důvodem pro rozdílný postup pro vypořádání majetku. Je-li kauzou (účelem) majetkového převodu zájem rodiny, takový transfer se zohlední jako zápočet. Příkladem může být převod společných finančních prostředků na výhradní bankovní účet jednoho z manželů, na němž jsou výhodnější podmínky. Dalším příkladem může být použití společných prostředků k rekonstrukci rodinného domu ve vlastnictví jednoho z manželů. Na tyto příklady se aplikuje ustanovení § 742 odst. 1 písm. b) NOZ.

Je-li ovšem kauzou trvalé bezúplatné rozmnožení výhradního majetku jednoho z manželů, aplikace ustanovení § 742 odst. 1 písm. b) NOZ by byla v rozporu s touto kauzou (účelem). Toto ustanovení vypořádává majetek, který byl jednomu z manželů poskytnut nikoliv trvale a nikoliv bezplatně, nýbrž jen po dobu trvání manželství, resp. společného jmění manželů. Jelikož písm. b) předpokládá, že obohacený manžel bude nahrazovat o co se obohatil, nebylo by možné tak učinit v případě, kdyby kauzou majetkového převodu bylo trvalé bezúplatné rozmnožení jeho výhradního majetku. Takovýto transfer majetku tak nelze použít pro účely zápočtu. Nicméně na společné jmění manželů nelze pohlížet jako na neomezený

⁴⁸ Melzer Filip, Tégel Petr, Občanský zákoník, svazek IV., str. 631;

⁴⁹ Melzer Filip, Tégel Petr, Občanský zákoník, svazek IV., str. 629;

⁵⁰ Melzer Filip, Tégel Petr, Občanský zákoník, svazek IV., str. 630;

zdroj, k jehož tíži lze libovolně a bez náhrady čerpat ve prospěch jen jednoho z manželů. Proto je nutno vypořádat i majetkový převod s takovou kauzou, což lze učinit podle ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ, a to v negativním smyslu. Podle tohoto ustanovení se toliko „přihlédne“ k tomu, jak se obohacený manžel nezasloužil o nabytí a udržení společných majetkových hodnot. Výraz „přihlédne“ neznamena nutnost vrátit, resp. nahradit majetkovou hodnotu přesně v té výši, v jaké byla obohacenému manželovi trvale bezplatně poskytnuta.

Tyto majetkové přesuny mezi majetkovým společenstvím a jedním z manželů se od majetkových přesunů mezi majetkovým společenstvím a třetími osobami liší promlčením, neboť mezi manžely promlčení nezačíná ani neběží.⁵¹ Ovšem není-li návrh na vypořádání společného jmění manželů uplatněn u soudu nejpozději do tří let ode jeho zániku, zúžení nebo zrušení a nedojde-li k jeho vypořádání dohodou ve stejné lhůtě, nastupuje vypořádání domněnkou ve smyslu ustanovení § 741 NOZ.⁵² Tato domněnka vnosi a investice nezohledňuje. A po uplynutí obecné tříleté promlčecí době již vnosi a investice nelze uplatnit.

2.5.2 Hodnoty, které nespádají do společného jmění manželů a nenahrazují se

Vyskytují se ovšem výjimky, při kterých sice dochází k použití společného majetku, ale které neumožňují uplatnit při vypořádání prostředky do společného jmění manželů a prostředky ze společného jmění manželů jako vnosi a investice. Takovými nejčastějšími případy je vynaložení výlučných prostředků na běžnou bezprostřední spotřebu rodiny (např. nákup potravin, dovolená pro rodinu) a vynaložení společných prostředků na osobní spotřebu či výkon povolání jednoho z manželů (např. oblečení a hygienické prostředky). Takto vynaložené prostředky nespádají tak do společného jmění manželů, jak je stanoveno v ustanovení § 709 odst. 1 písm. a) NOZ⁵³ a nenahrazují se. Je to proto, že z vypořádání manželů nelze učinit vyúčtovací spor, v němž by se dohledávaly jednotlivé výdaje.⁵⁴ Zkomplikovalo a neúměrně protáhlo by se tím řízení před soudem, když nelze předpokládat, že tyto četné drobné případy (tj. vzájemné pohledávky, údržbu majetku) by kdokoliv v průběhu manželství řádně a průkazně

⁵¹ § 646 NOZ: „Mezi manžely nepočne promlčecí lhůta běžet ani neběží, dokud manželství trvá. To platí obdobně i pro práva mezi osobami žijícími ve společné domácnosti, mezi zastoupeným a zákonným zástupcem, opatrovancem a opatrovníkem nebo mezi poručením a poručníkem.“

⁵² NOZ, § 741 „Nedojde-li do tří let od zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění k vypořádání toho, co bylo dříve součástí společného jmění, ani dohodou, ani nebyl podán návrh na vypořádání rozhodnutím soudu, platí, že se manželé nebo bývalí manželé vypořádali tak, že

a) hmotné věci movité jsou ve vlastnictví toho z nich, který je pro potřebu svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti výlučně jako vlastník užívá,

b) ostatní hmotné věci movité a věci nemovitě jsou v podílovém spoluvlastnictví obou; jejich podíly jsou stejné,

c) ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náležejí společně oběma; jejich podíly jsou stejné.“

⁵³ § 709 odst. 1 písm. a) NOZ: „součástí společného jmění je to, čeho nabytí jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství, s výjimkou toho, co slouží osobní potřebě jednoho z manželů.“

⁵⁴ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 11. 2009, sp. zn. 22 Cdo 425/2008;

evidoval. Pro tyto pohledávky platí, že se budou „vzájemně kompenzovat a v rámci řízení o vypořádání se k nim nebude zvláště přihlížet.“⁵⁵

Lze doplnit, že povahu věci osobní potřeby má placení pojistného na nemocenské pojištění a pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti jednoho z manželů. I když výraz „pojistné“ implikuje, že si manžel spoří finanční prostředky pro sebe, reálně nedochází k tvorbě (výlučných) úspor. Fakticky jde o daň, jež je příjmem státu, a nikoliv konkrétního manžela. Proto by ani tyto výdaje neměly být nahrazovány. Nahrazováno by nemělo být ani pojistné na společný majetek právě proto, že jde o společný majetek. Naproti tomu by měly být nahrazovány náklady různá životní a kapitálová pojištění jednoho z manželů, kdy ze společného majetku dochází k úhradám na výlučný majetek jednoho z manželů.

Mám zato, že výše uvedená praxe je správná. Je totiž v souladu s hlavním účelem manželství dle ustanovení § 655 NOZ,⁵⁶ který mj. spočívá ve vzájemné podpoře a pomoci. Je rovněž v souladu s ustanovením § 690 NOZ,⁵⁷ podle něž má být životní úroveň všech členů rodiny zásadně srovnatelná. Každý z manželů má své osobní potřeby a je logické a v souladu se smyslem manželství, když tyto osobní potřeby jsou uspokojovány z prostředků ze společného jmění manželů. Není tak žádný důvod, aby náklady na tyto potřeby byly vypořádávány jako vnos či aby byly důvodem pro disparitu vypořádacích podílů.

2.5.3 Vynakládání společného majetku ve prospěch jednoho z manželů, ale nikoliv na jeho majetek

Odlišným případem od majetku, který není součástí společného jmění manželů a nenahrazuje se je vynakládání společného majetku ve prospěch jednoho z manželů (byť ne na jeho majetek). Toto se ve smyslu ustanovení § 742 odst. 1 písm. b) a c) NOZ nenahrazuje,⁵⁸ neboť tyto případy nenaplňují definici investice či vnosu, kdy musí jít o transfer majetku buď ze společného jmění do výlučného majetku manžela nebo naopak. V těchto případech se však z důvodu stojícího na straně pouze jednoho manžela obohacuje osoba (fyzická či právnická) stojící mimo manželství, a to na úkor společného jmění manželů. Může jít například o výživné placené jedním z manželů na jeho nemanželské dítě, o částky zaplacené na pokuty či náhrady škody, o platby na osobní pojištění manžela, kdy nejde o ochuzování společného majetku ve

⁵⁵ Melzer Filip, Tégel Petr, Občanský zákoník, svazek IV., str. 628;

⁵⁶ NOZ, § 655: „Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.“

⁵⁷ NOZ, § 690: „Každý z manželů přispívá na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná. Poskytování majetkových plnění má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy.“

⁵⁸ Dvořák, Spáčil: Společné jmění manželů, 3. vydání, Wolters Kluwer, 2011, str. 234;

prospěch majetku výlučného, nýbrž o ochuzování společného majetku ve prospěch třetích osob. Tyto výdaje tedy nelze započíst jako vnos či investici ve smyslu ustanovení § 742 odst.1 písm. b) a c) NOZ, ale je možné je zohlednit při stanovení vypořádacího podílu ve smyslu ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ.

Rozdíl mezi oběma způsoby vypořádání spočívá v tom, že vnos a investice se nahrazují v zákonem předvídatelné výši (viz ustanovení § 742 odst. 1 písm. b), c) a ustanovení § 742 odst. 2 NOZ). Ovšem v případě zohlednění dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ soud zohledňuje zásluhu manžela na majetku v negativním smyslu, tedy zásluhu manžela na tom, že společné jmění manželů ochudil, když toto zákonné ustanovení (písm. f) neomezuje soud toliko na nominální hodnotu výše škody na společném majetku. Při posuzování tohoto ochuzení tak soud má možnost pojmout škodu – ochuzení společného majetku v širším smyslu, kdy může vzít v úvahu dopady toto odčerpání majetkových hodnot na společné jmění manželů a tím i na rodinu. Jako příklad mohu uvést případ, kdy manžel musel v krátkém čase zaplatit vysokou náhradu škody či peněžitý trest (nebo mu byl udělen trest propadnutí majetku) ve výši, který přesahovala aktuální možnosti rodiny a získání úvěru nebylo možné. V důsledku časové tísně tak došlo k prodeji podílu manžela na bytu ve společném jmění manželů a rodina se tak dostala do obtížné životní situace. Majetkový dopad na rodinu byl tedy závažnější, než kdyby šlo o pouhé snížení hodnoty společného jmění o výši náhrady škody.

S výše uvedenou praxí mohou rovněž souhlasit, neboť na společné jmění manželů nelze nahlížet jako na zdroj, z něhož by měl být bez jakékoli náhrady financován výhradní majetek manželů a ani ty náklady, které se primárně týkají jednoho z manželů, a navíc společný majetek ochuzují. To platí zejména o placení pokut, peněžitých trestů či placení výživného na dítě, jež je dítětem pouze jednoho z manželů. Proto lze souhlasit s tím, že náklady vynaložené ze společného na výhradní majetek manželů je nutno nahradit. Pro tento účel se uplatní ustanovení § 742 odst. 1 písm. b) NOZ. Stejně tak náklady primárně ve prospěch jednoho z manželů, a navíc společný majetek poškozující je třeba zohlednit při vypořádání společného jmění manželů. Na tyto případy se použije ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ, kdy ustanovení o zásluhách o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění manželů je nutno pojmout v negativním smyslu jako zásluhu na „nenabytí a odčerpání“ majetkových hodnot náležejících do společného jmění manželů. Tyto skutečnosti by se pak měly projevit disparitou vypořádacích podílů.

2.5.4 Vypořádání zápočtů

Základním pravidlem vypořádání vnosu či investice, ke kterému dospěla soudní praxe je, aby konkrétní věc, která byla pořízena ke dni zániku společného jmění manželů skutečně existovala, respektive neztratila hodnotu či nebyla spotřebována.⁵⁹ Proto nebude vypořádán vnos, kdy jeden z manželů použije své výlučné prostředky ve prospěch společného majetku, ale věc ke dni zániku společného jmění manželů neexistuje. Pokud by však vyšlo najevo, že věc pořízená za výlučné prostředky byla následně prodána a za utržené finanční prostředky byla koupena další věc, která ke dni zániku společného jmění manželů existuje, byla by hodnota této další věci vypořádána jako vnos. Zápočet se tedy provede v případě, kdy věc byla získána za dobu trvání společného jmění manželů, byť jen z části z prostředků patřících jen jednomu z manželů. I taková věc je součástí společného jmění manželů.

Zápočet by se dle mého názoru měl provést i v případě, že věc, na kterou byly vynaloženy náklady, již neexistuje, a to za podmínky, že společné prostředky byly vynaloženy na věc ve výhradním vlastnictví jednoho z manželů a tento manžel tuto svou věc prodal a utržené peníze bez souhlasu druhého manžela použil pro svou osobní potřebu nad rámec běžné spotřeby. Bylo by totiž v rozporu se smyslem a účelem institutu společného jmění manželů, kdyby toto sloužilo jako jakýsi zdroj aktiv jen pro jednoho z manželů nad rámec běžné osobní spotřeby. Spotřeba vlastních prostředků v rámci spotřeby celé věci by tedy neměla zakládat právo na jejich vrácení.

Dalším případem jsou výhradní prostředky jednoho z manželů, které byly vneseny do společné věci, která byla za trvání manželství rodinou spotřebována. V takovém případě platí, že pro zápočet je třeba, aby příslušná věc existovala, když výše vynaložených nákladů se snižuje úměrně ke snížení hodnoty věci.⁶⁰

Tento příklad se od výše uvedeného liší tím, kdo společnou věc, do níž manžel investoval své výhradní prostředky spotřeboval. V tomto případě ji spotřeboval tento investující manžel, zatímco v předchozím příkladu ji spotřebovala rodina.

Odpověď na otázku, jak vypočítat výši těchto zápočtů vyplývá z obsahu ustanovení § 742 odst. 2 NOZ, který byl analyzován v předcházející kapitole 2.5.3.

⁵⁹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3421/2006 ze dne 30.10.2007: „Podle jednotné soudní praxe i podle jasného znění zákona věci pořízené za peníze výlučně náležející jednomu manželovi jsou ve výlučném vlastnictví tohoto manžela, nepatří do společného jmění manželů a v řízení o vypořádání tohoto jmění se nestávají předmětem vypořádání. Jsou-li takové prostředky vynaloženy na běžnou spotřebu (např. potraviny, dovolenou apod.), nelze za to požadovat náhradu. Náhrada za prostředky vnesené do společného jmění manželů tak přichází v úvahu skutečně jen v těch případech, kdy jsou použity současně se společnými prostředky manželů na pořízení určité věci.“

⁶⁰ Dvořák, Spáčil: Společné jmění manželů, 3. vydání, Wolters Kluwer, 2011, str. 236;

2.6 Porušování principu správy společného jmění manželů a jeho vliv na společný majetek

Takové jednání, kdy jeden z manželů nakládá s částí společného jmění manželů bez souhlasu druhého z manželů, a toto nakládání nelze považovat za běžné, zakládá porušení principu správy společného jmění manželů ve smyslu ustanovení § 713 odst. 1 NOZ⁶¹ a § 714 odst. 1 NOZ⁶². Při posuzování situace je třeba zohlednit především ustanovení § 713 odst. 2 NOZ, podle nějž „*povinnosti a práva spojená se společným jměním nebo jeho součástmi náleží oběma manželům společně a nerozdílně*“ a ustanovení § 714 odst. 2 NOZ, podle nějž „*jedná-li právně manžel bez souhlasu druhého manžela v případě, kdy souhlasu bylo zapotřebí, může se druhý manžel dovolat neplatnosti takového jednání.*“

Výkonem správy společného jmění manželů je přitom rozhodování manželů o součástech společného jmění manželů. Ke správě náleží rozhodování o užívání součástí společného jmění manželů, rozhodování o braní plodů a užitků. Dále ke správě společného jmění manželů patří udržování součástí SJM, nakládání s nimi a hospodaření s nimi.

V případě, že jeden z manželů pravidla správy společného jmění manželů poruší, tedy naloží se součástí společného jmění při obstarání nikoliv běžné záležitosti bez souhlasu druhého z manželů (například bez souhlasu druhého manžela prodá společnou věc), pak je právní jednání relativně neplatné. Souhlas má být udělen před nebo při vlastním právním jednání druhého manžela⁶³. Případný následný souhlas vede ke konvalidaci právního jednání, tj. zhojení vady právního jednání. Z povahy věci vyplývá, že neplatnost (relativní) může nastat jen u právních jednání bez potřebného souhlasu druhého manžela, nikoli u jednání faktických.⁶⁴ V případě nedovolených faktických jednání se nesouhlasící manžel může domáhat ochrany cestou vlastnické žaloby.⁶⁵

Lze mít zato, že mluví-li zákon o „dovolání se neúčinnosti,“ říká tím, že právní jednání je neplatné, a to relativně.⁶⁶ Pokud se tedy oprávněná osoba, tedy poškozený manžel neplatnosti právního jednání nedovolá, právní následky jednajícího manžela zůstanou nedotčeny. Pokud se oprávněná osoba neplatnosti právního jednání dovolá, právní jednání žádné právní následky

⁶¹ § 713 odst. 1 NOZ: „Součásti společného jmění užívají, berou z nich plody a užitky, udržují je, nakládají s nimi, hospodaří s nimi a spravují je oba manželé nebo jeden z nich podle dohody.“

⁶² § 714 odst. 1 NOZ: „V záležitostech týkajících se společného jmění a jeho součástí, které nelze považovat za běžné, právně jednají manželé společně, nebo jedná jeden manžel se souhlasem druhého. Odmítá-li manžel dát souhlas bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem manželů, rodiny nebo rodinné domácnosti, či není-li schopen vůli projevit, může druhý manžel navrhnout, aby souhlas manžela nahradil soud.“

⁶³ Melzer Filip, Těgl Petr: Občanský zákoník, svazek IV., str. 367;

⁶⁴ Melzer Filip, Těgl Petr: Občanský zákoník, svazek IV., str. 367;

⁶⁵ Melzer Filip, Těgl Petr: Občanský zákoník, svazek IV., str. 367;

⁶⁶ Dvořák Jan, Švestka Jiří a kol., Občanské právo hmotné, svazek 1, 2. vydání, str. 200;

mít nebude, čili již vzniklé právní následky se zpětně zruší, a to „ex tunc“ (tj. zpětně k dotčenému právnímu jednání).

Vede-li porušení pravidla správy společného jmění manželů v provedení právního jednání jednajícího manžela bez souhlasu druhého manžela ke zmenšení společného majetku a dochází tedy k nabytí majetku třetí osobou, je tedy třeba, aby nesouhlasící manžel namítnul relativní neplatnost takového právního jednání. Pokud však není námitka reflektována, musí se manžel, který s jednáním nesouhlasil, domáhat ochrany u soudu. Lze tedy například žalovat na určení, že sporná věc, kterou jednající manžel prodal třetí osobě, je stále součástí společného jmění jednajícího a nesouhlasícího manžela. Jelikož je zde důvodná obava, že případný výkon soudního rozhodnutí by mohl být ohrožen, je nanejvýš vhodné podat nejprve návrh na vydání předběžného opatření ve smyslu ustanovení § 76 odst. 1 písm. d)⁶⁷ nebo písm. e)⁶⁸ občanského soudního řádu. Návrh na vydání předběžného opatření by mohl znít na zákaz jakéhokoliv zcizení a zatížení sporné věci. Dále by návrh na vydání předběžného opatření mohl znít na příkaz spornou věc pojistit pro případ zničení, ztráty či poškození, příkaz zdržet se užívání sporné věci domnělým nabyvatelem či příkaz, aby domnělý nabyvatel zabránil užívání sporné věci třetími osobami.

Jiná situace nastává, spočívá-li porušení pravidla správy společného jmění manželů v provedení právního jednání jednajícího manžela bez souhlasu druhého manžela, v jehož důsledku dochází ke zmenšení společného majetku a současně dojde k navýšení výlučného majetku jednajícího manžela. Jako příklad mohu uvést případ, kdy jeden z manželů použije bez souhlasu druhého manžela majetek, který je součástí společného jmění manželů, např. na zhodnocení svého výlučného majetku. V takovém případě jde o bezdůvodné obohacení jednajícího manžela, a současně se zmenší rozsah společného jmění. Společné jmění (oba manželé), respektive manželské majetkové společenství by tak mělo právo požadovat vrácení majetku na základě ustanovení o bezdůvodném obohacení.⁶⁹

Ovšem podle judikatury, např. rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.03.2002, sp.zn. 22 Cdo 1476/2000⁷⁰ tyto majetkové nároky v době trvání manželství nelze za jedním z manželů

⁶⁷ § 76 odst. 1 písm. d) o.s.ř.: „Předběžným opatřením může být účastníku uloženo zejména, aby nenakládal s určitými věcmi nebo právy;“

⁶⁸ § 76 odst. 1 písm. e) o.s.ř.: „Předběžným opatřením může být účastníku uloženo zejména, aby něco vykonal, něčeho se zdržel nebo něco snášel;“

⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR č.j. 22 Cdo 1172/2022-372 ze dne 27.09.2022;

⁷⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.03.2002, sp.zn. 22 Cdo 1476/2000: „Došlo-li ke zúžení společného jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, došlo současně k zániku společného jmění manželů k ostatním věcem, které toto vybavení netvoří. Pokud nenásledovalo po zániku společného jmění manželů ve vztahu k těmto věcem jejich vypořádání ve smyslu § 149 a 150 OZ, platí ohledně těchto věcí režim společného jmění manželů, proto stejně jako za trvání společného jmění manželů nemůže v rámci užívání společných věcí jeden z manželů požadovat na druhém, aby mu nahradil škodu, kterou způsobil na společném

uplatnit a nelze je uplatnit ani v mezidobí od zániku manželství do vypořádání společného jmění manželů. Lze je uplatnit až v rámci vypořádání společného jmění manželů.

Ve stejném smyslu vyznívá i usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.11.2014, sp. zn. 28 Cdo 1085/2013.⁷¹ Žalobkyně se v dané věci domáhala toho, čeho se žalovanému dostalo coby výtěžku z pronájmu nemovitostí náležejících do zaniklého, avšak dosud nevypořádaného společného jmění manželů. V tom žalobkyně spatřovala bezdůvodné obohacení žalovaného, zatímco dle Nejvyššího soudu ČR i tyto přírůstky a výnosy z majetku, který byl ve společném jmění účastníků v okamžiku jeho zániku, patří k mase nevypořádaného společného jmění manželů a lze je vypořádat až v rámci vypořádání společného jmění manželů.

Mám zato, že v takovém případě by nebylo namístě vázat nápravu neoprávněného postupu jednoho z manželů na vypořádání společného jmění manželů. Lze sice souhlasit s názorem Nejvyššího soudu ČR, že každý z (bývalých) manželů je nadále vlastníkem celé věci, s tím, že jeho vlastnické právo je omezeno stejným vlastnickým právem druhého manžela. Toto však předpokládá názorovou shodu obou manželů týkající se dispozice s věcí, jež je součástí společného jmění manželů. Nám jde nicméně o případy, kdy tento oboustranný souhlas chybí a jeden z manželů koná bez souhlasu druhého z manželů, či se dokonce dopouští úmyslného zmenšení rozsahu společného majetku. Právě proto je nutné reagovat na tyto situace co nejrychleji, což stávající judikatura neumožňuje a nepředstavuje tak efektivní nástroj ochrany druhého z manželů. Neřešení takových situací za trvání manželství by mohlo vést k extrémní nerovnováze práv mezi manžely, kdy jeden z manželů by mohl využívat společné jmění manželů excesivním způsobem a k tíži a bez souhlasu druhého z manželů. Druhý z manželů by se tak mohl ocitnout v situaci, kdy by v manželství měl reálně méně práv než první z manželů a byl by fakticky v nerovnoprávném postavení. Jako příklad mohu uvést situaci, kdy manžel naváže mimomanželský vztah a do tohoto vztahu ve velkém investuje prostředky patřící do společného jmění manželů. Lze si jen těžko představit, že druhý manžel by se tomu nemohl co nejrychleji (tedy za dobu trvání manželství) bránit, když hrozí výrazné nebezpečí z prodlení. Nelze požadovat po tomto ohroženém manželovi, aby dlouze vyčkával, až soud nejprve rozhodne o péči o děti, pak o rozvodu manželství a až poté by bylo možné přistoupit k vypořádání společného jmění manželů v dalším civilním řízení. Přitom délku žádného

majetku, nebo vydal to, oč se obohatil (zvýhodnil) oproti druhému z manželů z užitků ze společné věci, a to až do doby, než je společné jmění manželů ke sporným věcem vypořádáno.“

⁷¹ usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.11.2014, sp.zn. 28 Cdo 1085/2013: „i v době mezi zánikem a vypořádáním společného jmění manželů se právní vztahy (mezi bývalými manžely, popř. mezi nimi a třetími osobami) týkající se majetku a závazků, které tvořily jeho předmět, nadále řídí předpisy o společném jmění (jež upravují vztahy obsahem i účelem jim nejbližší; § 853 obč. zák.) a každý z (bývalých) manželů je proto nadále vlastníkem celé věci, s tím, že jeho vlastnické právo je omezeno stejným vlastnickým právem druhého manžela.“

z řízení není možné odhadnout a nelze vyloučit, že tato soudní řízení mohou trvat i několik let. Za tu dobu by manžel mohl bez souhlasu druhého manžela společné jmění manželů spotřebovat a k vypořádání společného jmění manželů by už žádný majetek nezbyl. Mám zato, že není akceptovatelné, aby po tuto dlouhou dobu byl tolerován stav, kdy jeden z manželů si bez souhlasu druhého manžela činí výlučné právo na společný majetek, když fakticky společné jmění k tíži druhého manžela „tuneluje.“ Totéž lze namítnout i v situaci, kdy jeden z manželů způsobí úmyslnou škodu na společném jmění manželů.

To mě vede k myšlence, že neřešení takových situací v manželství s tím, že řešení je možné až po vypořádání společného jmění manželů by znamenalo „denegatio iustitiae,“ tedy odepření spravedlnosti, což je nepřipustné. Docházelo by tím k legalizaci nespravedlivých poměrů v manželství.

Je nutné připustit i to, že dotčený manžel by nemusel mít hned zájem na zániku a následném vypořádání společného jmění manželů jako celku. Je možné uvažovat i jen o případné modifikaci společného jmění. Ustanovení § 724 NOZ lze použít až na základě tohoto, že jednání jednajícího manžela dosáhne určité intenzity nebo trvá delší dobu, například když manžela lze považovat za marnotratného či manžel soustavně či opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika.⁷² Toto ustanovení v čistě jazykovém znění evokuje závěr, že jej nelze použít v případě jednorázového odčerpání majetku ze společného jmění manželů ve větším rozsahu.

Vypořádání zaniklého společného jmění manželů soudní cestou bývá zdlouhavé a po manželovi nelze spravedlivě požadovat, aby po tuto dlouhou dobu nemohl disponovat s příslušnou částí společného jmění manželů, když se může domoci nápravy v řízení podstatně kratším.

Mám za to, že pokud lze tyto případy (společné jmění manželů má za dlužným manželem pohledávku a naopak) řešit v rámci vypořádání společného jmění manželů, jak je judikováno výše, nic nebrání ani využití i obecných pravidel NOZ, a to i v rámci existence společného jmění manželů. K zániku případné pohledávky (pohledávka společného jmění za dlužným manželem by vznikla neoprávněným užitím společného majetku jedním z manželů, tj. bez souhlasu druhého manžela) ve výši podílu, který by náležel dlužnému manželovi by

⁷² § 724 odst. 1 a odst. 2 NOZ: „(1) Je-li pro to závažný důvod, soud na návrh manžela společné jmění zruší nebo zúží jeho stávající rozsah. (2) Závažným důvodem je vždy skutečnost, že manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu, že manžela lze považovat za marnotratného, jakož i to, že manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Jako závažný důvod může být shledáno také to, že manžel začal podnikat nebo že se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby“.

došlo splynutím ve smyslu ustanovení § 1994 věta druhá NOZ. Podle ustanovení § 1994 NOZ „*Splynutím práva věřitele a povinnosti jednoho z dlužníků zavázaných společně a nerozdílně zaniká dluh do výše odpovídající podílu tohoto spoludlužníka. Splynutím povinnosti dlužníka a práva jednoho z věřitelů oprávněných společně a nerozdílně zaniká pohledávka do výše odpovídající podílu tohoto spoluvěřitele.*“ Stejně by se mělo postupovat i v případě dluhu manželského společenství vůči jednomu z manželů – věřiteli (ustanovení § 1994 věta první NOZ). I při vypořádání tohoto dluhu dochází k zániku dluhu do výše podílu manžela – věřitele. Zavázán zůstává druhý manžel, a to v rozsahu svého podílu na tomto dluhu. Pro určení rozsahu tohoto vypořádacího podílu by soud mohl analogicky využít ustanovení § 742 odst. 1 NOZ, které obsahuje pravidla určení vypořádacího podílu po jeho zrušení, či zúžení. Jde o ustanovení nejbližší řešenému tématu.

K zániku pohledávky by pak došlo ze zákona. Toto by se projevilo v rozsahu společného jmění manželů, které by se tak výše popsáním splynutím dostalo do původního stavu, tedy do stavu před vznikem pohledávky. Je ovšem otázkou, jak by před vypořádáním společného jmění manželů soudem dle ustanovení § 742 odst. 1 NOZ bylo možné dojít k rozsahu vypořádacích podílů, což je předpoklad k tomu, aby došlo ke splynutí práva věřitele a povinností dlužníků (resp. práva dlužníka a povinností věřitelů) ve smyslu ustanovení § 1994 NOZ. Je zjevné, že v průběhu manželství toto není pro manžele realizovatelné, když jde i pro soud v řízení o vypořádání společného jmění manželů o obtížnou záležitost, kdy je nutno vzít v úvahu všechna kritéria pro vypořádání ve smyslu ustanovení § 742 odst. 1 NOZ. Bylo by však dle mého názoru možné, aby v řízení o vypořádání společného jmění manželů soud zjistil výši vypořádacích podílů k datu splynutí ve smyslu ustanovení § 1994 NOZ dle kritérií ustanovení § 742 NOZ. Po zjištění vlivu splynutí na vypořádací podíly by soud zohlednil další vlivy na výši vypořádacích podílů dle ustanovení § 742 odst. 1 NOZ tak, jak po datu splynutí tyto postupně nastávaly. Tím by reálně došlo k rozšíření kritérií pro vypořádání společného jmění manželů, jak je upravuje ustanovení § 742 odst. 1 NOZ, i když formálně by se tak stalo z důvodu splynutí dle ustanovení § 1994 NOZ.

2.6.1 Nároky mezi manžely, které nespádají do společného jmění manželů a jak je vypořádat

Dalším typem obligací, které mohou mezi manžely vzniknout, jsou obligace vyplývající z újmy na zdraví způsobené jedním manželem druhému z manželů. Vycházím z toho, že lidské zdraví sice má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů ve smyslu definice

společného jmění dle ustanovení § 708 odst. 1 věta první NOZ,⁷³ ale nespĺňuje tu podmínku, že by náleželo (společně oběma) manželům. Lidské zdraví náleží každému z manželů zvlášť. Proto není součástí společného jmění manželů a škodící manžel tak neporušuje principy správy společného majetku. Újma na lidském zdraví způsobená je újmou toho kterého manžela a náleží mu za to náhrada újmy na přirozených právech, která taktéž není součástí společného jmění manželů ve smyslu ustanovení § 709 odst. 1 písm. c) NOZ⁷⁴ a spadá do výlučného jmění poškozeného manžela. Škodící manžel tak neporušuje principy správy společného majetku, nicméně se dopouští újmy ke škodě druhého manžela a toto téma je tak tematicky nejbližší kapitole č. 2.6 o porušování principů správy společného majetku a jeho vlivu na společný majetek. Manžel, který újmu způsobil tomu druhému, by měl náhradu zaplatit ze svého výhradního majetku. Pokud by výhradní majetek k náhradě újmy nepostačoval, náhrada by měla být uhrazena ze společného jmění manželů splynutím ve smyslu ustanovení § 1994 NOZ, jak je uvedeno výše. V rámci vypořádání společného jmění manželů tento nárok jednoho z manželů žádné z kritérií dle ustanovení § 742 odst. 1 NOZ neupravuje. Nicméně nejbližší tomuto nároku jednoho z manželů je obsah ustanovení § 742 odst. 1 písm. c) NOZ o nahrazení vnosu, podle nějž lze podle mého názoru analogicky postupovat i v případě náhrady újmy na zdraví. Poškozený manžel by tedy měl právo žádat, aby mu bylo v penězích nahrazeno to, co v důsledku újmy na zdraví utrpěl. Tedy požadovat náhradu bolestného a ztížení společenského uplatnění, případně i další s tím související nároky. Jde o obdobu případu uvedeného v kapitole 2.5.1, kdy společný majetek by byl vynaložen na výhradní dluhy jednoho z manželů. Z ekonomického hlediska je výsledek zápočtu stejný, kdy užitím společného majetku dojde buď k navýšení aktiv výhradního jmění, nebo ke snížení jeho pasiv. Tím, že byla snížena výhradní pasiva některého z manželů, byla současně uchována i aktiva jeho jmění, neboť již nemusela být použita k uhrazení těchto dluhů.

2.7 Dohody manželů o modifikaci společného jmění manželů a o jeho vypořádání

V této kapitole se zabývám případy, kdy manželé si přejí do budoucna upravit vzájemný postup při obohacení společného jmění o výhradní jmění jednoho z manželů a následném navrácení tohoto jmění ze společného jmění do výhradního jmění tohoto manžela, a to za trvání

⁷³ § 708 odst. 1 věta první NOZ: „To, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů, je součástí společného jmění manželů (dále jen „společné jmění“).“

⁷⁴ § 709 odst. 1 písm. c) NOZ: „Součástí společného jmění je to, čeho nabyli jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství, s výjimkou toho, co nabyli jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech;“

manželství. V těchto případech by bylo možné upravit vzájemné vztahy dohodou o modifikaci společného jmění manželů do budoucna, což předpokládá dva kroky: 1) rozmnožení společného jmění manželů o výhradní prostředky jednoho manžela, 2) zabezpečení návratu těchto prostředků do výhradního jmění manžela, který je poskytl.⁷⁵

Rozmnožit společné jmění manželů lze právně dohodou o rozšíření společného jmění manželů. Fakticky tak lze učinit investováním výhradních prostředků do společné věci, např. použitím materiálu ve výhradním vlastnictví jednoho manžela do společného domu nebo koupí nové věci za výhradní a společné prostředky.

Realizace druhého kroku je podmíněna dostatkem prostředků ve společném jmění manželů, které by umožňovaly návrat prostředků, o něž bylo rozšířeno společné jmění manželů, do výhradního jmění manžela, který je poskytl. Manželé by tento druhý krok mohli realizovat uzavřením dohody o modifikaci společného jmění manželů, a to buď dohodou o zúžení společného jmění manželů s odkládací podmínkou nebo smlouvou o smlouvě budoucí o zúžení společného jmění manželů. Účinnost této dohody o zúžení společného jmění manželů by mohla být vázána na nějakou podmínku, např. uplynutí určité lhůty, na dosažení určitého množství majetku ve společném jmění manželů. Je také možné, aby účinnost dohody nebyla vázána na odkládací podmínku, nýbrž na její uzavření. Obsahem budoucí smlouvy o zúžení společného jmění manželů pak bude závazek spočívající ve zúžení společného jmění manželů o určitý majetek, který bude odpovídat majetku poskytnutému z výhradního jmění jednoho z manželů. Otázku přípustnosti smluv pro tyto účely, tedy „nemodifikačních smluv,“ jak jsou uvedeny výše, podrobně analyzuji v kapitole „Zahraniční právní úpravy,“ které porovnám s právní úpravou České republiky.

Modifikace společného jmění manželů však musí být následována i vypořádáním. To by mohlo být realizováno tím, že současně se smlouvou o smlouvě budoucí bude uzavřena i dohoda o vypořádání společného jmění manželů.⁷⁶ Podle této dohody o vypořádání společného jmění manželů prostředky, o které se zúžilo společné jmění manželů, budou náležet do výhradního jmění toho z manželů, který je poskytl. Ustanovení § 718 odst. 2 NOZ⁷⁷ umožňuje uspořádat majetkové poměry pro případ zániku manželství. Současně nevylučuje možnost takového uspořádání i pro případy jiného zániku společného jmění manželů než zánikem

⁷⁵ Melzer Filip, Těgl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 277;

⁷⁶ Melzer Filip, Těgl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 277;

⁷⁷ § 718 odst.2 NOZ: „Smlouvou lze rovněž uspořádat majetkové poměry pro případ zániku manželství; jedná-li se o uspořádání pro případ zániku manželství smrtí, považuje se v této části smlouva za smlouvu dědickou, má-li její náležitosti.“

manželství.⁷⁸ K tomu může dojít jak přímým poškozením jeho výhradního majetku majetkem ve společném jmění obou manželů, tak i pokud tento vystupuje v pozici jednoho ze subjektů společného jmění manželů. Ke zkrácení (poškození) výhradního majetku manžela majetkem ve společném jmění obou manželů může dojít například tak, spadne-li taška domu ve společném jmění manželů na osobní automobil ve výhradním vlastnictví jednoho z manželů. Tedy tato dohoda o vypořádání společného jmění manželů přípustná pro případ zániku manželství, je tím spíše přípustná i pro případ smluvní modifikace společného jmění manželů.⁷⁹ Ustanovení § 739 NOZ⁸⁰ výslovně připouští uzavření dohody o vypořádání za trvání manželství.⁸¹

Dohody o modifikaci společného jmění manželů a o jeho vypořádání poskytují ochranu zkráceného (poškozeného) manžela a ochranu věřitelům zkráceného (poškozeného) manžela,

Ke zkrácení (poškození) jednoho z manželů manžela může dojít i pokud tento vystupuje v pozici jednoho ze subjektů společného jmění manželů a dojde k obohacení výhradního majetku jednoho z manželů na úkor majetku společného. Společnému jmění manželů tak vzniká pohledávka za obohaceným manželem. Zacházení s takovou pohledávkou včetně jejího vymáhání spadá do správy společného jmění manželů ve smyslu ustanovení § 714 odst. 1 věta druhá NOZ.⁸² Ve smyslu tohoto ustanovení lze souhlas obohaceného manžela s použitím jeho majetku ve prospěch společného jmění manželů nahradit rozhodnutím soudu, aby tak společnému jmění bylo uhrazeno to, co z něj bylo ve prospěch výhradního majetku odčerpáno.

Výše uvedené řešení chrání i věřitele zkráceného manžela. Je tomu tak proto, že pohledávka, která je součástí společného jmění manželů, může sloužit k uspokojení věřitele zkráceného manžela.⁸³

2.7.1 Možnosti manžela jednat jednostranně v případě ohrožení společného majetku

Za situace, kdy by manžel byl postižený škodným jednáním svého manžela mohl využít ustanovení § 724 odst. 1 a odst. 2 NOZ⁸⁴ k zabránění dalších škod na společném jmění manželů.

⁷⁸ Melzer Filip, Těgl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 277;

⁷⁹ Melzer Filip, Těgl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 277;

⁸⁰ § 739 odst. 1 NOZ: „Dohoda o vypořádání vyžaduje písemnou formu, pokud byla uzavřena za trvání manželství nebo pokud je předmětem vypořádání věc, u které vyžaduje písemnou formu i smlouva o převodu vlastnického práva.“

⁸¹ Melzer Filip, Těgl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 277;

⁸² § 714 odst. 1 věta druhá NOZ: "odmítá-li manžel dát souhlas bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem manželů, rodiny nebo rodinné domácnosti, či není-li schopen vůli projevit, může druhý manžel navrhnout, aby souhlas manžela nahradil soud.“

⁸³ Melzer Filip, Těgl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 279;

⁸⁴ § 724 odst. 1 a 2 NOZ: „(1) Je-li pro to závažný důvod, soud na návrh manžela společné jmění zruší nebo zúží jeho stávající rozsah. (2) Závažným důvodem je vždy skutečnost, že manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu, že manžela lze považovat za marnotratného, jakož i to, že manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Jako závažný

Podle těchto ustanovení soud na návrh jednoho z manželů společné jmění manželů zúží nebo zruší, je-li pro to závažný důvod. Jsou-li tedy splněny předpoklady zákonného ustanovení, je soud povinen zrušit či zúžit stávající společné jmění manželů.

Zákonné ustanovení výslovně rozlišuje důvody, které je soud povinen vzít jako závažné – obligatorně závažné důvody (viz ustanovení § 724 odst. 2 věta první NOZ) a důvody, které soudem mohou být shledány jako závažné – fakultativně závažné důvody (viz ustanovení § 724 odst. 2 věta druhá NOZ). V případech obligatorně závažného důvodu soud pouze zjišťuje, zda ten který důvod fakticky nastal, přičemž nehodnotí míru jeho závažnosti. V případě fakultativně závažného důvodu soud vedle zjištění, že důvod jako takový nastal, musí sekundárně zkoumat, zda je jeho intenzita dostatečná k tomu, aby bylo možno chápat jej jako důvod závažný.⁸⁵

Za závažný důvod se považuje mj. marnotratné jednání manžela nebo soustavné či opakované podstupování nepřiměřeného rizika manželem. Zde je problém v tom, že zákon vyžaduje, aby důvody marnotratnosti trvaly po delší dobu, tímto ustanovením nelze reagovat na jednorázové případy marnotratnosti. Totéž lze namítnout o soustavném nebo nepřiměřeném podstupování rizik. Tato ustanovení sice působí preventivně, kdy zabraňují manželovi do budoucna ohrožovat či poškozovat společné jmění manželů, ale neumožňují reparaci, tedy nápravu již utrpěných škod. Nicméně i toto preventivní ustanovení může ohroženému manželovi pomoci, a proto je zde uvádím, i když nejde o plnohodnotné řešení.⁸⁶

Je třeba poukázat na to, že výčet důvodů pro zúžení společného jmění manželů v ustanovení § 724 odst. 2 věta druhá NOZ je toliko demonstrativní. Soud tak může společné jmění manželů zúžit i z jiných důvodů,⁸⁷ kdy může jít o dlouhodobé nevedení společné domácnosti, neshodu na podstatných záležitostech hospodaření se společnými věcmi, probíhající řízení o rozvod manželství s tím, že účastníci řízení si při hospodaření se společným majetkem neposkytovali potřebné informace a nespolupracovali. Judikatorně vymezené důvody pro zúžení společného jmění manželů jsou doplňovány v odborné literatuře dalšími možnými případy, například závadným chováním jednoho z manželů k nezletilým dětem,⁸⁸ marnotratným či sobeckým nakládáním se společnými prostředky jedním z manželů, absencí podílu manžela na nabývání společného majetku⁸⁹ nebo gamblerstvím, alkoholismem,

důvod může být shledáno také to, že manžel začal podnikat nebo že se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby.“

⁸⁵ Melzer Filip, Tégl Petr: Občanský zákoník, svazek IV., str. 473;

⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.01.2021, sp.zn. 22 Cdo 3575/2020, rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11.11.2016, č.j. 5 Co 1688/2016;

⁸⁷ usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 04.10.2016, sp.zn. 22 Cdo 373/2015; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.09.2005, sp.zn. 22 Cdo 2221/2004;

⁸⁸ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kolektiv, Občanský zákoník I, 2. vydání, Praha 2009, str. 990;

⁸⁹ Kratochvíl, Z., Nové občanské právo, Praha: Orbis, 1965, str. 242;

drogovou závislostí, popřípadě ztrátou či snížením způsobilosti rozeznat závadovost vlastního jednání ke škodě majetku ve společném jmění manželů.⁹⁰

Nejvyšší soud ČR se ve svém rozsudku ze dne 28.01.2021, sp.zn. 22 Cdo 3575/2020⁹¹ ztotožnil s fakultativními důvody pro zúžení společného jmění manželů uvedenými ve výše uvedené judikatuře a literatuře i v kontextu nové právní úpravy, tedy v kontextu NOZ. Řešil dvě otázky hmotného práva: Může být odnětí dispozičního práva k účtům jednoho z manželů (znemožnění správy prostředků ve společném jmění manželů na těchto účtech uložených) vážným důvodem pro zúžení společného jmění manželů ve smyslu ustanovení § 724 NOZ? Je pohledávka z účtu manžela součástí společného jmění manželů, o které může být společné jmění manželů zúženo?

Při řešení první otázky shledal, že se jedná o skutečnosti, které jsou svou intenzitou způsobilé ovlivnit manželské majetkové společenství tak, že podstatným způsobem ztěžují využití či nakládání se společnými věcmi či právy, a to do té míry, že jsou způsobilé přivodit vznik závažné či těžko nahraditelné újmy na věci či právu, na právech jednoho z manželů, popřípadě i na společném majetku jako celku.⁹² V daném případě nejde jen o „prosté odnětí dispozice s účtem,“ nýbrž o odnětí možnosti jakkoliv nakládat s finančními prostředky uloženými na účtu, mít o těchto prostředcích přehled, a konečně mít jakýkoliv vliv na to, jak žalovaný s prostředky na účtu naloží. Neshody o podstatných náležitostech hospodaření se společnými věcmi a probíhající řízení o rozvod manželství jsou postačujícími důvody pro zúžení společného jmění manželů.⁹³ Nejvyšší soud dále vytkl odvolacímu soudu, že přisvědčil úvaze, podle které je-li disponentem účtu se společnými peněžními prostředky jen jeden z manželů, má také právo se společnými finančními prostředky jakkoli a dle libosti nakládat.

Nejvyšší soud ČR dále poukázal na odbornou literaturu, která vychází z názoru, že za závažné důvody pro zúžení společného jmění manželů ve smyslu ustanovení § 724 NOZ lze považovat i toliko riziko nevhodného naložení se společným majetkem.⁹⁴ Zdůraznil ovšem, že samotné oddělené soužití manželů a nezájem o další zachování manželství, jenž je navenek demonstrován probíhajícím rozvodovým řízením, nejsou skutečnostmi, které by samy o sobě představovaly vážný důvod pro zúžení či zrušení společného jmění manželů. Přistoupí-li však

⁹⁰ Radvanová, S., Zuklínová, M., Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva, Praha: C.H.Beck, 2009, str. 51;

⁹¹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.01.2021, sp.zn. 22 Cdo 3575/2020;

⁹² usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 04.10.2016, sp.zn. 22 Cdo 373/2015; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.09.2005, sp.zn. 22 Cdo 2221/2004;

⁹³ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.09.2005, sp.zn. 22 Cdo 2221/2004;

⁹⁴ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV., str. 474: za závažné důvody pro zúžení SJM ve smyslu § 724 NOZ „lze mj. považovat situaci, kdy manželství spěje k rozvodu a je zde riziko, že se jeden z manželů pokusí společný majetek ukrýt, zatajit či s ním jinak nevhodně naložit;“

k nim skutečnost další, která je způsobilá negativně ovlivnit manželské majetkové společenství, může se jednat o závažný důvod ve smyslu ustanovení § 724 NOZ ke zúžení společného jmění manželů.⁹⁵

V kontextu daného případu Nejvyšší soud ČR nepochyboval o tom, že situace, kdy jeden z manželů znemožní druhému nakládat se společnými finančními prostředky, spolurozhodovat o jejich nakládání a mít o jejich výši a využití přehled, je právě tou skutečností, která společně s neshodami na podstatných záležitostech hospodaření se společnými věcmi, nezájmem o obnovu manželského soužití a odděleným hospodařením již postačí k závěru o existenci závažného důvodu k zúžení společného jmění manželů ve smyslu § 724 odst. 1 NOZ. Je zde totiž taková neshoda ohledně hospodaření s majetkem náležejícím do společného jmění manželů, která je způsobilá přivodit vznik závažné či těžko nahraditelné újmy na právech žalobkyně. Je-li žalobkyně zcela odkázána na vůli žalovaného při správě celoživotních společných úspor náležejících do společného jmění manželů, přičemž žalovaný dal najevo, že žalobkyni spolurozhodování, případně nakládání s těmito prostředky do vypořádání společného jmění neumožní, již tím je bezpochyby založeno riziko závažné újmy na právech žalobkyně a není již dále podstatné, že nebyla prokázána tvrzení ohledně nepřiměřeného utrácení společných prostředků žalovaným, ani jejich využívání na renovaci nemovitosti ve výlučném vlastnictví žalovaného.⁹⁶

Za zcela nepřipadnou pak Nejvyšší soud ČR považoval argumentaci, podle které žalobkyně musela s nastalou situací počítat. Dovolací soud přisvědčil žalobkyni, že nemůže jít o skutečnost mající vliv na existence závažného důvodu k zúžení společného jmění manželů podle ustanovení § 724 NOZ. Manželé mají v manželství rovné postavení a rovná práva a jsou povinni se vzájemně podporovat (§ 687 odst. 1 a 2 NOZ), a to i v případě, že nemají rodinnou domácnost (§ 691 odst. 1 NOZ). O záležitostech rodiny se mají manželé dohodnout (§ 692 odst. 1 NOZ), včetně správy společného jmění manželů (§ 713 odst. 1 NOZ). Povinnosti a práva spojená se společným jměním manželů nebo jeho součástmi přitom náleží oběma manželům společně a nerozdílně, a společně a nerozdílně jsou manželé oprávněni a povinni také z právního jednání týkajícího se společného jmění manželů (§ 713 odst. 2 a 3 NOZ). Také proto nelze tvrdit, že zrušení dispozičního oprávnění žalobkyně k účtu žalovaného nehraje významnou roli v úvaze o existenci vážného důvodu pro zúžení společného jmění manželů; odvolací soud dle soudu dovolacího nedocenil, že zde nejde o pouhé „dispoziční oprávnění

⁹⁵ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.01.2021, sp.zn. 22 Cdo 3575/2020;

⁹⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.01.2021, sp.zn. 22 Cdo 3575/2020;

k účtu,“ nýbrž o situaci, kdy jeden z manželů v rozporu s výše uvedeným zákonnými ustanoveními znemožní druhému nakládat se společnými finančními prostředky, spolurozhodovat o jejich nakládání a mít přehled o jejich výši a využití.⁹⁷

K otázce, zda je pohledávka z účtu manžela součástí společného jmění manželů, o které může být společné jmění zúženo, dovolací soud vyšel ze skutečnosti, že prostředky na běžném účtu vedeném peněžním ústavem na základě smlouvy o účtu nejsou v majetku majitele účtu ani jiné osoby, jejíž peníze byly případně na účet vloženy či poukázány, nýbrž v majetku banky, zatímco majitel účtu má pohledávku, jejímž obsahem je mimo jiné právo na výplatu uložených finančních prostředků.⁹⁸ Nicméně pohledávka z účtu, jehož majitelem je jeden z manželů, není součástí společného jmění manželů. Společným jměním mohou být jen peněžní prostředky z účtu již vybrané,⁹⁹ resp. majetková hodnota odpovídající částce uložené na účtu. Ostatně navzdory samotné povaze pohledávky vůči peněžníku ústavu soudní praxe běžně při vypořádání společného jmění manželů společné prostředky uložené na účtu jen jednoho z manželů vypořádává.¹⁰⁰

S výše uvedenými úvahami a závěry Nejvyššího soudu ČR se plně ztotožňuji. Zejména oceňuji, jak důkladně zkoumal intenzitu fakultativní závažnosti důvodu pro zúžení společného jmění manželů. Lze jen vítat, že stávající legislativa a judikatura umožňují řešit často se objevující situace, kdy jeden z manželů excesivně těží se společného jmění manželů, či jej excesivně zatěžuje, když svým jednáním znemožňuje druhému z manželů nakládat se společným majetkem. To vše za současného úmyslného prodlužování opatrovnického řízení a řízení o rozvod manželství. Ustanovení § 724 NOZ tak představuje zajímavý, neboť relativně rychlý (zejména za současného využití předběžného opatření ve smyslu ustanovení § 76 občanského soudního řádu) a dostupný nástroj řešení situací, kdy se jeden z manželů staví ke společnému majetku nerovnoprávným způsobem nebo jej dokonce ohrožuje, či poškozuje.

3 Zahraniční právní úpravy

3.1 Polská právní úprava

V české právní úpravě je modifikace společného jmění manželů modifikačními smlouvami řešena výslovně jen modifikačními smlouvami spočívajícími v rozšíření či zúžení

⁹⁷ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.01.2021, sp.zn. 22 Cdo 3575/2020;

⁹⁸ usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 01.04.2016, sp.zn. 28 Cdo 4844/2015;

⁹⁹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.10.2008, sp.zn. 20 Cdo 2175/2007;

¹⁰⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.01.2021, sp.zn. 22 Cdo 3575/2020;

společného jmění manželů. „Nemodifikační“ smlouvy nejsou výslovně pro účely modifikace společného jmění manželů právně upraveny a jejich použití za dobu trvání manželství není v teorii a praxi jednoznačně přijímané. Bylo by tedy užitečné nechat se inspirovat polskou právní úpravou, v níž je v zásadě přípustná smluvní změna rozsahu společného jmění manželů i jinak než prostřednictvím modifikačních smluv. Je tedy přípustné zúžení společného majetku smluvním převodem do výhradního majetku pouze jednoho z manželů a je rovněž přípustné rozšíření společného majetku smluvním převodem z výhradního majetku jednoho manžela. V polském právu stojí tyto samostatné právní instituty vedle modifikačních smluv. Není ovšem možné postupovat tak, že jeden z manželů nebo oba manželé prohlásí, že věc, která se měla stát součástí společného jmění manželů se touto součástí nestane nebo pokud se již takovou součástí stala, že jí přestává být.¹⁰¹ Proti přípustnosti převodních (nemodifikačních) smluv byly vneseny následující argumenty:

- tím, že zákonodárce upravil modifikační smlouvy (tzv. intercyzy) v čl. 47 § 1 KRO, dal jasně najevo, že jinými způsoby nelze společný majetek modifikovat,
- v řadě případů nebude možné rozlišit, zda se jedná o modifikaci nebo jen o převod mezi společným a výhradním majetkem,
- KRO upravuje pouze dispozice se společným majetkem vůči třetím osobám, nikoli dispozice mezi manžely vzájemně,
- volba jiných cest směřujících fakticky k modifikaci může mít dopad do sféry třetích osob, jejichž ochrana je v těchto případech zákonem neřešena (resp. jejich ochrana je dána pouze obecnými ustanoveními, nikoli speciálními ustanoveními jako v případech modifikačních smluv).¹⁰²

V případě polské právní úpravy nezaznává pravidelně se opakující argument z prostředí české dogmatiky, a sice, že převodní (nemodifikační) smlouvy nemohou být uzavírány z toho důvodu, že jeden z manželů by vždy stál na obou stranách smlouvy, a tedy není možné, aby byl současně nabyvatelem a převodcem – byť na jedné straně s druhým manželem.¹⁰³

S tímto názorem české dogmatiky nesouhlasím. U tohoto individuálně stojícího manžela tak dochází k tomu, že jeho výhradní majetek je buď obohacován v neprospěch společného jmění manželů nebo naopak ochuzován ve prospěch společného jmění manželů. Totéž platí u manžela, který stojí na jedné straně s druhým manželem. I u tohoto manžela dochází buď k majetkovému obohacování nebo k ochuzování. Dochází tak k tomu, že

¹⁰¹ rozhodnutí polského Nejvyššího soudu ze dne 10.04.1991, sp.zn. III CZP 76/90;

¹⁰² JEDREJEK, Intercyzy, s. 194-206;

¹⁰³ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 283;

majetkové poměry každého z manželů se fakticky mění bez ohledu na to, že manžel je současně formálně nabyvatelem a převodcem. Ke stejnému účinku, tedy ke změně majetkových poměrů každého z manželů by docházelo i ve vztahu ke třetím osobám. Toto právní řád České republiky připouští, resp. z něj nevyplývá, že tomu něco bránilo.

Oproti tomu zastánci převodů ze společného do výhradního, a naopak argumentují takto:

- regulace společného majetku manželů má sloužit především potřebám manželů a dispozice s jeho jednotlivými částmi představují jejich výlučné právo;¹⁰⁴
- dispozitivnost předpisů o majetkovém společenství tím, že výslovně připouští možnost uzavření modifikační smlouvy nevyklučuje uzavírání smluv, jimiž se dosáhne fakticky stejného efektu mimo modifikaci.¹⁰⁵ K tomu poznamenávám, že právní úprava modifikace společného jmění manželů modifikačními smlouvami byla v právním řádu České republiky zakotvena již před společenskými změnami v roce 1989 (tehdy šlo o poněkud odlišnější „bezpodílové společenství manželů,“ tzv. BSM), kdy majetková situace většiny manželů svědčila spíše pro modifikaci společného jmění manželů přísnějšími modifikačními smlouvami. Většina manželů totiž vlastnila mnohem méně výlučného a také společného majetku, než je tomu v současné době. Dále je třeba uvést i to, že oproti dnešku nebylo ani mnoho příležitostí (např. nebyla možnost podnikat, nebyla taková možnost získávat majetek, výše mezd a platů manželů se tolik nelišily) pro dispozici s těmito majetky. Navíc zákonodárce posiloval majetkovou jednotu manželů, a tudíž zcela přirozeně výslovně zakotvil do právního řádu přísnější modifikační smlouvy. Ekonomická situace před rokem 1989 a ještě nějakou dobu poté nevyvolávala potřebu pružně reagovat na postupně se měnící ekonomickou realitu nemodifikačními smlouvami, což nyní již neplatí;
- pokud by zákonodárce chtěl vyloučit smlouvy o vzájemných přesunech majetku, učinil by tak výslovně, přičemž z toho, že upravil pouze modifikační smlouvy neplyne, že jiné smlouvy jsou tím vyloučeny.¹⁰⁶ Zákonodárce tomuto tématu dlouho nevěnoval pozornost z důvodů uvedených v bodě viz komentář výše;
- pokud by manželé neměli možnost převádět mezi sebou majetek „nemodifikačními“ smlouvami, ve svém důsledku by to představovalo rezignaci na „veškeré potřeby života

¹⁰⁴ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 283;

¹⁰⁵ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 283;

¹⁰⁶ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 283;

a vedlo by ke vzniku neživotných následků;“¹⁰⁷ výmluvným příkladem je to, že i drobné dary jedním manželem druhému by vyžadovaly formu notářského zápisu.¹⁰⁸ Pokud by se pro každou smlouvu u přesunu majetku vyžadovala forma notářského zápisu, jednalo by se o daleko jdoucí (zbytečnou) formální přísnost.¹⁰⁹ Právě tento argument je důvodem pro dovození přípustnosti „nemodifikačních“ smluv, a to výkladem jak v české, tak i v polské právní úpravě;

- není jasné, proč neumožnit „nemodifikační“ přesuny mezi manžely, když takové přesuny jsou přípustné vůči třetím osobám odlišným od manželů.¹¹⁰ Dodejme, že pokud by přímý převod např. z výhradního majetku do společného nebyl možný, postačilo by, aby manžel svůj výhradní majetek nejdříve převedl na třetí osobu (prostředníka) – např. bezúplatně, která by posléze tuto věc smluvně (bezúplatně zcizila manželům způsobem zakládajícím společný majetek.¹¹¹ Třetí osoba má oproti notáři výhodu v časové flexibilitě a není vyloučeno, že vyhoví bezplatně nebo za podstatně nižší odměnu. Navíc od většiny manželů nelze očekávat přílišnou schopnost předvídat budoucí události a nenapadne je nechat si notářským zápisem upravit právní režim v budoucnu nabytého majetku. Většina manželů tedy preferuje možnost pružně postupovat ad hoc, tedy s využitím nemodifikačních smluv.¹¹²

Argumenty pro a proti zhodnotil Nejvyšší soud Polska v zásadním rozhodnutí ze dne 10.04.1991, sp.zn. III CZP 76/90.¹¹³ V něm konstatoval, že za trvání manželského majetkového společenství jsou přípustné dispozice jednoho manžela se součástmi společného majetku ve prospěch výhradního majetku druhého manžela a naopak.¹¹⁴ Soud zaujal stanovisko, že KRO nespojuje s uzavřením manželství žádné omezení svéprávnosti manželů co do nakládání s majetkem.¹¹⁵ Krom toho, mohou-li manželé se společným či výhradním majetkem disponovat ve prospěch třetích osob, není jasné, proč by s ním nemohli disponovat ve prospěch sebe samých.¹¹⁶ Instrukce majetkového společenství manželů totiž slouží primárně k ochraně manželů a ne třetích osob.¹¹⁷

¹⁰⁷ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 283;

¹⁰⁸ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 283;

¹⁰⁹ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 283;

¹¹⁰ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 283;

¹¹¹ JĘDREJEK. Intercyzy, s. 194 an. Či Ignaczewski, Piaskowska in IGNACZEWSKI. Małżeńskie prawo majątkowe, s. 74 an;

¹¹² Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 283;

¹¹³ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 283;

¹¹⁴ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 284;

¹¹⁵ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 284;

¹¹⁶ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 284;

¹¹⁷ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 284;

Soud se vyjádřil k názorům, podle nichž pokud by takové přesuny byly možné, ztratila by zcela svůj smysl regulace modifikačních smluv.¹¹⁸ Jinými slovy, pokud lze určitého efektu dosáhnout prostou převodní smlouvou manželů, k čemu by byly využitelné modifikační smlouvy?¹¹⁹ V návaznosti na to Nejvyšší soud Polska zaujal stanovisko, dle něhož uvedené převody ze společného do výhradních jmění nelze chápat jako modifikaci společného jmění manželů (jako případ modifikační smlouvy), což je praktické zejména s ohledem na formu právního jednání při takových dispozicích.¹²⁰ Argumentem je to, že uvedená dispozice se týká jedné (jednotlivé) konkrétní věci (více věcí), tedy že jde o izolované nakládání s konkrétními majetkovými kusy, přičemž důsledky takového nakládání se nemají analogicky uplatnit i na jiné (v budoucnu snad nabyté) kusy majetku stejného druhu (taková „nemodifikační smlouva“ nemá vliv na další trvání a charakter společného majetku).¹²¹ Cílem modifikační smlouvy je naopak „vytvoření zásad, podle nichž se mají upravit vzájemné majetkové vztahy manželů, resp. v rámci právem daných limitů se má regulovat existence a základy majetkového společenství.“¹²² Pokud by takové přesuny nebyly možné, vedlo by to k nutnosti ad hoc ukončení manželského majetkového společenství a následně k jeho opětovnému vytvoření.¹²³ Podle Melzera a Téglá tento argument není příliš přesvědčivý, neboť modifikační smlouvy se mohou jak v Polsku tak i u nás týkat jak jednotlivých majetkových kusů, tak i určitého tytu majetku obecně.¹²⁴

Souhlasím se všemi argumenty Nejvyššího soudu Polska, když bych chtěla položit důraz na praktickou stránku věci. Modifikační smlouvy¹²⁵ lze dle uzavřít pouze formou veřejné listiny,¹²⁶ zatímco běžné převodní smlouvy nikoliv. V souvislosti s ustanovením § 3026 NOZ¹²⁷ je zřejmé, že mají mít formu notářského zápisu. V praxi dochází často k tomu, že předmětem převodních smluv jsou spíše jednotlivé kusy majetku, byť se tak může dít i opakovaně. Jakkoliv mají Melzer a Tégl nepochybně pravdu v tom, že modifikační smlouvy se mohou jak v Polsku,

¹¹⁸ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 284;

¹¹⁹ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 284;

¹²⁰ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 284;

¹²¹ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 284;

¹²² Ignaczewski, Piaskowska in IGNACZEWSKI. Małżeńskie prawo majątkowe, s. 75 an;

¹²³ Ignaczewski, Piaskowska in IGNACZEWSKI. Małżeńskie prawo majątkowe, s. 74 an;

¹²⁴ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV. str. 284;

¹²⁵ § 717 odst. 1 NOZ: „Smluvený režim může spočívat v režimu oddělených jmění, v režimu vyhradzujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství, jakož i v režimu rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu. Ustanovení o režimu oddělených jmění se použijí obdobně v režimu vyhradzujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství.“

¹²⁶ § 716 odst. 2 NOZ: „Smlouva o manželském majetkovém režimu vyžaduje formu veřejné listiny.“

¹²⁷ § 3026 odst. 2 NOZ: „vyžaduje-li právní jednání formu veřejné listiny, rozumí se jí notářský zápis; nahrazen může být rozhodnutím, kterým orgán veřejné moci v mezích své pravomoci schvaluje smír nebo jiný projev vůle, jehož povaha to nevylučuje.“

tak i u nás týkat jak jednotlivých majetkových kusů, tak i určitého typu majetku, je třeba vyzdvihnout tu praktickou výhodu pro běžné účastníky smluv, že pro převodní smlouvy není v českém právním řádu předepsána forma veřejné listiny. Nicméně jak už bylo uvedeno výše, podle ustanovení § 716 odst. 2 NOZ smlouvy o manželském majetkovém režimu (tj. modifikační smlouvy) lze uzavřít pouze formou veřejné listiny. Nebyla-li by forma veřejné listiny dodržena, právní jednání by bylo neplatné ve smyslu ustanovení § 559 NOZ.¹²⁸ Z toho vyplývá, že jednání ve formě ústní, konkludentní či písemné, která nebudou naplňovat znaky veřejné listiny budou absolutně neplatná. Taková jednání jsou stížena vadou ve smyslu ustanovení § 588 NOZ¹²⁹ a soud k ní přihlédne i bez návrhu, neboť taková vada je v rozporu se zákonem a je v zjevně narušuje veřejný pořádek.

Smluvní strany však nemohou vadu spočívající v nedodržení formy dodatečně zhojit dle ustanovení § 582 odst. 1 NOZ¹³⁰ doplněním chybějící formy. Smlouvy o manželském majetkovém režimu musí mít povinně formu veřejné listiny, tedy notářského zápisu. Obligatorním obsahem notářského zápisu je i den, měsíc a rok právního jednání.¹³¹ Notář tedy nemůže sepsat smlouvu formou notářského zápisu s jinou datací, než je okamžik sepsání takového zápisu.¹³²

Dále navazující rozhodnutí Nejvyššího soudu Polska ze dne 19.12.1991, sp.zn. III CZP 133/91¹³³ doplnilo některé výše uvedené teze ve prospěch vzájemné dispozice s majetkem manžely.

Ze shora uvedeného vyplývá, že polská civilistika řeší v oblasti dispozic se společným jměním manželů podobné problémy jako civilistika česká. Mnohé argumenty polské civilistiky pro použití nemodifikačních smluv shledávám použitelnými i v platném českém právu. Zvláštní ustanovení o modifikačních smlouvách jsou nezastupitelná v případě, kdy si manželé ujednávají obecná pravidla (principy) pro budoucí nabývání majetku (zde přímé přesuny

¹²⁸ § 559 NOZ: „Každý má právo zvolit si pro právní jednání libovolnou formu, není-li ve volbě formy omezen ujednáním nebo zákonem“

¹²⁹ § 588 NOZ: „Soud přihlédne i bez návrhu k neplatnosti právního jednání, které se zjevně přiči dobrým mravům, anebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek. To platí i v případě, že právní jednání zavazuje k plnění od počátku nemožnému.“

¹³⁰ 582 odst. 1 NOZ: „Není-li právní jednání učiněno ve formě ujednané stranami nebo stanovené zákonem, je neplatné, ledaže strany vadu dodatečně zhojí. Zahrnuje-li projev vůle současně více právních jednání, nepůsobí nedostatek formy vyžadované pro některé z nich sám o sobě neplatnost ostatních.“

¹³¹ § 63 odst. 1 písm. a) zákona č. 358/1992 Sb., notářského řádu, ve znění pozdějších předpisů: „Notářský zápis musí obsahovat: místo, den, měsíc a rok právního jednání.“

¹³² Králíčková, Hrušíková, Westphalová: Občanský zákoník II., Rodinné právo (§ 655 - § 975), 2. vydání, nakladatelství C.H.Beck, 2020, s. 201;

¹³³ rozhodnutí Nejvyššího soudu Polska ze dne 19.12.1991, sp.zn. III CZP 133/91: „Mlčení zákonodárce ohledně možnosti přesunů mezi oběma majetkovými masami nemůže být uznáno za mezeru v právu, nýbrž za vyjádření nepotřebnosti (nechuti) limitovat smluvní svobodu manželů s ohledem na vzájemné dispozice s majetkem, které umožňuje obecné civilní právo.“

nepřicházejí v úvahu). Naopak v případě, že manželé disponují konkrétními existujícími věcmi, a nejsou přitom nijak omezeni např. vůči třetím osobám (věřitelům), nedává tato formalizace v obligatorní podobě smysl. Právě možnost neformálních dispozic vůči třetím osobám podstatně oslabuje argument, že toto omezení mezi manžely je ospravedlněno potřebou ochrany rodiny. Je-li dispozice vůči třetím osobám obecně přípustná, což ohrožuje zájem rodiny nepochybně více, musí být tím spíše přípustná i v rámci rodiny.

Možnost přímých přesunů je přitom slučitelná i s dikcí § 709 odst. 1 NOZ. Jako příklad může sloužit koupě věci manželským majetkovým společenstvím a opačně. Pokud jeden z manželů prodává svou výhradní věc manželskému majetkovému společenství, pak získané peníze budou též jeho výhradním majetkem. Jde totiž o majetek nabytý sice za trvání manželství, avšak právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví ve smyslu ustanovení § 709 odst. 1 písm. d) NOZ. Tato věc sama se naopak stane součástí společného jmění manželů, neboť jde o věc nabytou za trvání manželství. V tomto případě se již neuplatní žádná z výjimek dle uvedeného ustanovení; jako nabyvatelé vystupují oba manželé, nikoli jeden z nich, jak s tím počítá ustanovení § 709 odst. 1 písm. b) NOZ. U rozšíření společného jmění manželů by šlo o vložení věci ve výhradním vlastnictví jednoho z manželů do již existujícího společného jmění manželů, a to bez toho, aby se tak stalo za úplatu.

Z výše uvedeného vyplývá, že i když by přímé přesuny („nemodifikační smlouvy“) byly v české právní úpravě pro manžele velmi dostupné a praktické, je skutečností, že smlouva o manželském majetkovém režimu vyžaduje formu veřejné listiny dle ustanovení § 716 odst. 2 NOZ. Na jednu stranu pro manžele jsou „nemodifikační“ smlouvy atraktivní svojí neformálností a snadnější dosažitelností oproti dohodám o rozšíření / zúžení společného jmění manželů sepsaných ve formě notářských zápisů. Na druhou stranu rizikem je možnost jejich nízké právní kvality, když u většiny manželů nelze očekávat vzdělání v oblasti práva. To by mohlo vést případně k neplatnosti těchto právních jednání a k mylnému přesvědčení manželů o pravém stavu věcí, což by je mohlo vést ke následným krokům, které by při znalosti pravého majetkového stavu věcí neučinili. Rizikem je i jejich snadná zneužitelnost dominantnějším manželem. To vše by mohlo vést k ohrožení společného jmění, zvláště v případech převodu většího množství majetku či u majetku vyšší hodnoty, zejména u věcí nemovitých a ke ztrátě možnosti materiálně zabezpečovat rodinu. Tato rizika alespoň částečně lze eliminovat sepisem listiny ve formě notářského zápisu, jež je sepsán osobou znalou práva a svědčí mu presumpce správnosti, což výrazně posiluje právní jistotu manželů. Právě právní jistotu považují za rozhodující argument pro zachování stávajícího právního stavu v NOZ, když tato nepochybně vyváží případné obtíže spojené touto formou smluv o manželském majetkovém režimu.

4 Významná judikatura týkající se vypořádání společného jmění manželů

4.1 Judikatura týkající se vypořádání budovy ve společném jmění manželů, která stojí na pozemku jednoho z nich

Otázkou vypořádání budovy ve společném jmění manželů, která ale stojí na pozemku jednoho z nich, se zabýval Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí (usnesení) ve věci sp. zn. 22 Cdo 2405/2018 ze dne 18.09.2018,¹³⁴ které odkázalo na jedno z jeho dřívějších rozhodnutí ve věci sp. zn. 22 Cdo 180/2005 ze dne 29.09.2005,¹³⁵ podle nějž soud „nemůže vypořádat společné jmění manželů, jehož předmětem je stavba zřízená na pozemku jednoho ve výlučném vlastnictví jednoho z účastníků tak, že by tuto stavbu přikázal do výlučného vlastnictví druhému z účastníků.“ Takovýto dům má být přikázán do výlučného vlastnictví vlastníka pozemku oproti povinnosti zaplatit vypořádací podíl v příslušné výši.¹³⁶

V daném usnesení ve věci sp. zn. 22 Cdo 2405/2018 ze dne 18.09.2018 soud prvního stupně a odvolací soud rozhodly tak, že přikázaly ze zaniklého společného jmění manželů do výlučného jmění žalobkyně budovu postavenou na specifikovaném pozemku a tento specifikovaný pozemek. Do výlučného jmění žalovaného přikázaly věci movité a vypořádací podíl. Žalovaný nesouhlasil s výše uvedeným rozhodnutím odvolacího soudu a podal do něj dovolání. Přípustnost dovolání dle něj spočívá na otázce, zda výjimečným důvodem pro přikázání stavby v SJM stojící na pozemku, jehož výlučným vlastníkem je jeden z manželů, do výlučného vlastnictví druhého manžela mohou být s přihlédnutím ke všem okolnostem daného případu ty okolnosti, že se druhý manžel více zasloužil o vybudování a udržování domu, více zaplatil na hypotéčních úvěrech účelově určených na stavbu domu, budoval dům za účelem svého dožití v něm, protože jeho zdravotní stav vyžaduje bydlení v přízemí bez schodů a nemá jinou možnost bydlení, a že „první z manželů“ se z domu odstěhoval a na rozdíl od druhého nemá finanční prostředky na vyplacení vypořádacího podílu.¹³⁷ V rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 3565/2013¹³⁸ ze dne 22.07.2015 je přitom uvedeno, že neschopnost výlučného vlastníka pozemku vyplatit vypořádací podíl druhému účastníkovi je tím výjimečným důvodem umožňujícím přikázat dům do vlastnictví druhého účastníka.

¹³⁴ rozhodnutí Nejvyšší soud ČR ve věci sp.zn. 22 Cdo 2405/2018 ze dne 18.09.2018;

¹³⁵ rozhodnutí Nejvyšší soud ČR ve věci sp.zn. 22 Cdo 180/2005 ze dne 29.09.2005;

¹³⁶ Mgr. Bc. Jan Drvota, Mališ Nevrkla Legal, advokátní kancelář: „K vypořádání SJM k domu na pozemku jednoho z manželů, ze dne 14.05.2019, www.e-pravo.cz;

¹³⁷ rozhodnutí Nejvyšší soud ČR ve věci sp.zn. 22 Cdo 2405/2018 ze dne 18.09.2018;

¹³⁸ rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 3565/2013 ze dne 22.07.2015;

Dovolací soud dospěl k závěru, že dovolání není přípustné. Nejvyšší soud ve své judikatuře dovedl, že soud nemůže vypořádat bezpodílové spoluvlastnictví (obdobně SJM), jehož předmětem je stavba zřízená na pozemku ve výlučném vlastnictví jednoho z účastníků, tak, že by tuto stavbu přikázal do výlučného vlastnictví druhému z účastníků, neboť soud nemůže rozhodnutím vytvořit právní stav, kdy by nebylo jisto, zda a jaké má vlastník stavby právo k pozemku, na němž stavba stojí, a kdy by vlastník stavby neměl zajištěn ani přístup ke stavbě [srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2005, sp. zn. 22 Cdo 180/2005 (uveřejněný pod č. C 3 706 v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, C. H. Beck – dále jen „Soubor“)].¹³⁹

Zabraňuje-li tíživá finanční situace účastníka – vlastníka pozemku vyplacení vypořádacího podílu, lze výjimečně tuto stavbu přikázat i do podílového spoluvlastnictví obou účastníků.

Primárně by tedy stavba měla být přikázána do vlastnictví vlastníka pozemku, což je v souladu s naplnění tzv. superficiální zásady, kdy se stavba stane součástí pozemku (k tomu dále srovnej § 506 NOZ¹⁴⁰). Zásada „superficies solo cedit“ (povrch je součástí pozemku) spočívá v tom, že součástí pozemku je i prostor nad ním a pod ním. To, co je součástí pozemku (např. rodinný dům), sdílí s pozemkem jeho právní osud, aniž by to muselo být výslovně uvedeno v právním jednání, jímž se s pozemkem disponuje (např. v kupní smlouvě), a aniž by to mohl vlastník pozemku ovlivnit.

V projednávané věci odvolací soud dospěl k závěru, že je rodinný dům nutno přikázat žalobkyni, neboť pro to svědčí její vlastnické právo k pozemkům nacházejícím se pod rodinným domem i kolem něj, čímž bude zajištěn jednotný vlastnický režim a předejde se dalším možným sporům, když žalobkyně je schopna a ochotna finančně vypořádat žalovaného, má o přikázání domu zájem a v domě také bydlí.¹⁴¹ Žádný z argumentů žalovaného nevyvrací judikatorní pravidlo o nutnosti přikázat stavbu vlastníku pozemku.

Je třeba poukázat na to, že od 01.01.2014 dle ustanovení § 712 NOZ¹⁴² soudy mohou společné jmění manželů vypořádat stejnými způsoby, jak lze vypořádat podílové spoluvlastnictví, tj. rozdělením věci, přikázáním věci jednomu z manželů, přikázáním věci do

¹³⁹ rozhodnutí Nejvyšší soud ČR ve věci sp.zn. 22 Cdo 2405/2018 ze dne 18.09.2018;

¹⁴⁰ § 506 odst. 1 NOZ: „Součástí pozemku je prostor nad povrchem i pod povrchem, stavby zřízené na pozemku a jiná zařízení (dále jen „stavba“) s výjimkou staveb dočasných, včetně toho, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech.“

¹⁴¹ rozhodnutí Nejvyšší soud ČR ve věci sp.zn. 22 Cdo 2405/2018 ze dne 18.09.2018;

¹⁴² § 712 NOZ: „Není-li v této části zákona stanoveno jinak, použijí se pro společné jmění obdobně ustanovení tohoto zákona o společnosti, popřípadě ustanovení o spoluvlastnictví.“

podílového spoluvlastnictví manželů nebo nařídít prodej věci ve veřejné dražbě, což dle OZ nebylo možné.¹⁴³

Aplikaci superficiální zásady v analyzovaném rozhodnutí považují za správnou a zcela zásadní. V daném případě proti ní případně nebyly shledány žádné závažné skutečnosti, že by příkazání stavby vlastníkovu pozemku bylo ve zjevném rozporu s ustanovením § 742 odst. 1 NOZ (například ve zjevném rozporu se zájmy nezletilých dětí) nebo že by jiné řešení bylo zjevně nepřijatelné. Takovým vážným důvodem by mohla být obtížná finanční situace žalobkyně jakožto vlastníka pozemku, která by jí znemožňovala vyplacení vypořádacího podílu žalovanému. Pak by ovšem soud musel rozhodnout o příkazání domu buď do podílového spoluvlastnictví obou účastníků řízení nebo do výlučného vlastnictví účastníka řízení, který není vlastníkem pozemku, na němž dům stojí (žalovaného). Nedošlo by tak k právnímu sjednocení k právnímu sjednocení pozemku a domu na něm stojícím, což by byl nežádoucí stav a jako takový by musel být řádně a přesvědčivě odůvodněn.

V daném případě však dovolací soud rozhodl o vypořádání domu ve společném jmění manželů ve prospěch žalobkyně především proto, že je výlučným vlastníkem pod ním stojícího pozemku, čímž zajistil tolik žádoucí jednotný vlastnický režim. Další relevantní důvod spočívá v tom, že je schopna zaplatit žalovanému příslušný vypořádací podíl, aniž by jí hrozily závažné sociální důsledky, přičemž tuto situaci by nemohla vyřešit prostřednictvím úvěru či prodejem části svého majetku.

Pro jiné rozhodnutí (příkazání domu do podílového spoluvlastnictví účastníkům řízení či příkazání domu do výlučného vlastnictví žalovaného) neschází žádné relevantní důvody. S rozhodnutím a s odůvodněním dovolacího soudu tak souhlasím, a to především z důvodu aplikace superficiální zásady, kterou považují za zcela určující. Superficiální zásada sjednocuje právní režim prostoru nad povrchem a pod povrchem a stavby zřízené na pozemku a jiných zařízeních s výjimkou staveb dočasných s právním režimem samotného pozemku. Skutečnost, že věci (v tomto případě jde o dům) nejsou samostatným předmětem soukromoprávních vztahů, ale součástí pozemku předchází v praxi mnoha problémům. Aplikace superficiální zásady tento problém řeší. Rozsudek dovolacího soudu superficiální zásadu respektuje, když rozhodnutí odpovídá i zásadě spravedlivého a rozumného uspořádání vztahů. Tato zásada spravedlivého a rozumného uspořádání vztahů odráží tu skutečnost, že žalobkyně, v jejíž prospěch bylo rozhodnuto, má zajištěn nerušený přístup k domu v důsledku toho, že je i výlučným vlastníkem přilehlého pozemku. Tuto možnost by žalovaný neměl, pokud by dům byl příkazán do jeho

¹⁴³ rozhodnutí Nejvyšší soud ČR ve věci sp.zn. 22 Cdo 2405/2018 ze dne 18.09.2018;

výlučného vlastníctví a případné vlastníctví žalovaného by tak ztratilo smysl. Takové soudní rozhodnutí by mezi účastníky řízení způsobilo zmatek, což by bylo v rozporu s podstatou s účelem soudního řízení. A konečně pro soudní rozhodnutí ve prospěch žalobkyně mluví i schopnost a ochota žalobkyně zaplatit žalovanému příslušný vypořádací podíl. I v případě, že by toho žalobkyně nebyla schopna či by k tomu nebyla ochotna, by soudní rozhodnutí nedávalo smysl. Pokud by se ukázalo, že žalobkyně není schopna zaplatit žalovanému příslušný vypořádací podíl, bylo by nutné přikročit k výkonu rozhodnutí či exekuci. Tomuto nežádoucímu vývoji situace však lze snadno předejít příkázáním předmětného domu do vlastníctví žalobkyně jakožto solventní vlastníci pod domem se nacházejícího pozemku. Nedávalo by smysl vydávat rozsudek, který by vzápětí musel být vymáhán ve vykonávacím či exekučním řízení. V daném případě však dovolací soud k věci přistoupil zcela konstruktivním a vyčerpávajícím způsobem a rozhodl v souladu s právním úpravou.

4.2 Judikatura týkající se vysvětlovací povinnosti manžela ohledně výběru finančních prostředků ze společného jmění manželů¹⁴⁴

Při vypořádání společného jmění manželů často nastává situace, kdy jeden z manželů má povědomí o tom, že druhý z manželů vybral značné finanční prostředky, které jsou ve společném jmění manželů ze svého bankovního účtu, k němuž má výlučný přístup.¹⁴⁵ První manžel však není schopen toto prokázat. V takových případech soud opatří příslušné výpisy z bankovního účtu. Takové finanční prostředky je třeba vypořádat jako součást společného jmění manželů, když spotřeba těchto finančních prostředků se netýká uspokojování potřeb rodiny.

Takto judikuje Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku sp.zn. 22 Cdo 1027/2018 ze dne 24.05.2018,¹⁴⁶ podle nějž „*odvolací soud se vyjádřil toliko k návrhu na vyžádání historie účtu žalovaného, Uvedl, že rozhodující je stav majetku existující ke dni zániku SJM, opomenul ale, že pohyby na účtu před tímto dnem, jejichž výpisu se žalovaná domáhala, mohou být zdrojem informací, které mohou poukázat na aktiva žalobce ve společnosti. V novém řízení se proto odvolací soud vypořádá i s touto námitkou. Ostatně ani konstatování (bez jakéhokoliv odůvodnění) odvolacího soudu, že v řízení o vypořádání SJM není podstatný tzv. pohyb na účtu před datem zániku SJM či po tomto datu není správné. Odvolací soud se bude v novém řízení*

¹⁴⁴ JUDr. David Řezníček, LL.M., Ph.D., článek „K vysvětlovací povinnosti manžela ohledně výběru finančních prostředků náležejících do SJM,“ ze dne 17.07.2020, www.e-pravo.cz;

¹⁴⁵ JUDr. David Řezníček, LL.M., Ph.D., článek „K vysvětlovací povinnosti manžela ohledně výběru finančních prostředků náležejících do SJM,“ ze dne 17.07.2020, www.e-pravo.cz;

¹⁴⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1027/2018 ze dne 24.05.2018;

znovu zabývat i námitkou, v níž žalovaná naznačuje, že součástí SJM byly i peníze, které žalovaný ze svého běžného účtu bez vědomí a souhlasu žalované dříve vybral.“

Podle tohoto rozsudku dovolacího soudu, pokud jeden z manželů není schopen si k důkazu opatřit výpisy z bankovního účtu druhého manžela, soud postupuje podle ustanovení § 129 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů.¹⁴⁷

Ve stejném smyslu se Nejvyšší soud ČR dále vyjádřil v rozsudku sp.zn. 22 Cdo 1433/2015 ze dne 21.04.2015:¹⁴⁸ „*Jestliže se prokáže, že v průběhu existence společného jmění manželů byly vynaloženy investice do výlučného majetku jednoho z manželů, druhý se však z důvodu informačního deficitu očitne ohledně původu vynaložených prostředků v důkazní nouzi, nastoupí vysvětlovací povinnost investujícího manžela, který má k dotazu soudu sdělit a případně i prokázat původ prostředků, které na výlučný majetek vynaložil.“*

Poté, co se manžel seznámí s výpisem z bankovního účtu druhého manžela, bude moci označit finanční částky, které druhý manžel z bankovního účtu vybral.¹⁴⁹ Následně podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3128/2013 ze dne 30.10.2013 „*toho manžela, který finanční prostředky z účtu u peněžního ústavu vybere, tíží povinnost tvrzení a důkazní břemeno ohledně toho, jakým způsobem s takovými prostředky naložil. V případě, že takto získané částky spotřeboval pro sebe či způsobem, který nepředstavuje uspokojování potřeb rodiny a je v souladu s institutem společného jmění manželů, případně tuto částku žalovaný nespoteboval a ke dni zániku společného jmění manželů jí disponoval, je třeba ji vypořádat jako součást společného jmění manželů.*

Druhý z manželů, který se vypořádání těchto prostředků domáhá, nese důkazní břemeno ohledně tvrzení, že předmětná částka nebyla ke dni zániku společného jmění manželů spotřebována. Jeho povinnost tvrzení a povinnost důkazní se v daném směru omezuje na prokázání, že taková částka byla nabyta za trvání manželství a druhým manželem z účtu u peněžního ústavu vybrána, případně na vyjádření souhlasu či nesouhlasu při zjištění, jakým způsobem bylo s takto vybranými finančními prostředky naloženo.

Jestliže účastník peníze z účtu bez souhlasu druhého účastníka za trvání manželství vybral a spotřeboval pro sebe, je třeba vybranou částku zařadit do společného jmění účastníků

¹⁴⁷ § 129 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů: „Předseda senátu může uložit tomu, kdo má listinu potřebnou k důkazu, aby ji předložil, nebo ji opatří sám od jiného orgánu.“

¹⁴⁸ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1433/2015 ze dne 21.04.2015;

¹⁴⁹ JUDr. David Řezníček, LL.M., Ph.D., článek „K vysvětlovací povinnosti manžela ohledně výběru finančních prostředků náležejících do SJM,“ ze dne 17.07.2020, www.e-pravo.cz;

a vypořádat ji (k tomu srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2433/99 ze dne 17.01.2017.“

V obecné rovině je to žalobce, kdo má povinnost tvrdit a dokazovat. V daném typu případů má tedy povinnost tvrdit a dokazovat, že dané finanční prostředky byly za dobu trvání manželství do společného jmění manželů získány a druhým manželem vybrány. I toto může být pro prvního manžela obtížné, když tento nemusí mít přesné informace o výši těchto finančních prostředků. Také si již nemusí přesně pamatovat, kdy se tyto finanční prostředky staly součástí společného jmění manželů. Podle mého názoru v této fázi dokazování by mělo postačovat, aby první manžel sdělil alespoň přibližnou výši sporných finančních prostředků, přibližnou dobu jejich získání do společného jmění manželů a přibližnou dobu jejich výběru druhým manželem. Po prokázání, jak bylo s finančními prostředky naloženo, je třeba zjistit souhlas či nesouhlas prvního manžela. Mám zato, že více nelze od prvního manžela spravedlivě požadovat, neboť objektivně není v jeho možnostech, aby měl povědomost o jednání druhého manžela, který se snažil své jednání před prvním manželem utajit. Opačný závěr by svědčil o přílišné tvrdosti zákona, která by pro prvního manžela vedla k zvlášť tíživým důsledkům. V krajním případě by mohlo dojít k tomu, že druhý manžel by mohl bez vědomí a souhlasu prvního manžela za trvání manželství rozprodat podstatnou část společného majetku, aniž by tento majetek mohl být vypořádán k jeho tíži. Takový důsledek by byl v zásadě nepřijatelný. Je tedy namíste požadovat, aby nastoupila vysvětlovací povinnost druhého manžela a ten sdělil potřebné informace, tedy aby tento manžel vysvětlil, jak s finančními prostředky naložil. To by vyrovnalo fakticky nerovné postavení obou manželů, kdy pouze jeden z nich disponuje informacemi o společném majetku. Z judikatury (viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1027/2018 ze dne 24.05.2018, rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1433/2015 ze dne 21.04.2015, rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3128/2013 ze dne 30.10.2013, rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2433/99 ze dne 17.01.2001¹⁵⁰ a rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 4496/2018 ze dne 18.09.2019¹⁵¹ a Macura Josef: Důkazní břemeno v civilním soudním sporu¹⁵² a Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu¹⁵³) vyplývá, že pokud byly finanční prostředky, kterou jsou součástí společného jmění manželů z bankovního účtu jednoho z manželů jím vybrány, je tento manžel povinen vysvětlit, jak s nimi naložil. V případě, že je nevynaložil ve prospěch rodiny nebo

¹⁵⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2433/99 ze dne 17.01.2001;

¹⁵¹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 4496/2018 ze dne 18.09.2019;

¹⁵² Macura Josef: Důkazní břemeno v civilním soudním sporu, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2000;

¹⁵³ Macura Josef: Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2000;

nevysvětlí, jak s nimi naložil, je třeba takové prostředky vypořádat k jeho tíži (viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1172/2022 ze dne 27.09.2022, rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 883/2010 ze dne 16.12.2011¹⁵⁴ týkající se též povinnosti uvést alespoň opěrné body svého tvrzení ze strany účastníka, jehož tíží důkazní břemeno. Pak nastupuje vysvětlovací povinnost druhé strany).

S takovýmto závěrem judikatury naprosto souhlasím, neboť manželé si jsou rovni¹⁵⁵ a oba mají právo se na společném jmění manželů podílet. K tomuto je třeba zdůraznit, že obsah a rozsah ustanovení § 687 NOZ není přesně vymezen. Manželům je ponecháván široký prostor pro uspořádání vzájemných vazeb v souladu s vlastními interními potřebami. Zákonem stanovená práva a povinnosti mezi manžely by měly být chápány především jako základní interpretační východiska, výkladová pravidla, od nichž y se další manželské povinnosti a práva měly odvíjet.¹⁵⁶ Zásadní výklad poskytuje náleží Ústavního soudu ČR sp.zn. II. ÚS 3765/11 ze dne 13.03.2012,¹⁵⁷ podle nějž „rodinné vztahy jsou totiž primárně založeny na jiných než právních normativních systémech, a proto právo, byť má a musí do těchto vztahů vstupovat (body 27, 28 a 29), musí být interpretováno a aplikováno nikoli mechanicky, formalisticky, ale citlivě, s výlučným ohledem na svůj účel. Rodina není obchodní společnost, právně nelze uchopit a vymežit všechny vazby mezi rodinnými příslušníky na rozdíl od toho, jak je tomu mezi statutárními orgány, ba právě naopak je třeba vždy na základě individuálních okolností hledat řešení, jež v maximální možné míře povede k zákonem předvídanému účelu.“

Vysvětlovací povinnost druhého manžela tak vyrovnává fakticky nerovné postavení obou manželů, které svým svévolným jednáním nastolil jeden z nich bez souhlasu dalšího oprávněného manžela (viz judikatura¹⁵⁸ a Macura Josef: Důkazní břemeno v civilním soudním sporu a Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu¹⁵⁹).

¹⁵⁴ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 883/2010 ze dne 16.12.2011: „Obecně platí, že důkazní břemeno ohledně určitých skutečností (§ 120 odst. 1 o. s. ř.) leží na tom účastníku řízení, který z existence těchto skutečností vyvozuje pro sebe příznivé právní důsledky; jde o toho účastníka, který existenci těchto skutečností také tvrdí. V některých případech však strana zatížená důkazním břemenem objektivně nemá a nemůže mít k dispozici všechny potřebné informace o skutečnostech, významných pro rozhodnutí ve sporu, avšak protistrana má tyto informace k dispozici. Jestliže pak strana zatížená důkazním břemenem přednese alespoň „opěrné body“ skutkového stavu, a zvýší tak pravděpodobnost svých skutkových tvrzení, nastupuje vysvětlovací povinnost protistrany; nesplnění této povinnosti může mít za následek hodnocení důkazu v neprospěch strany, která vysvětlovací povinnost nesplnila;“

¹⁵⁵ § 687 odst. 1 NOZ: „Manželé mají rovné povinnosti a rovná práva.“

¹⁵⁶ Melzer Filip, Tégl Petr, Občanský zákoník, svazek IV., str. 136;

¹⁵⁷ náleží Ústavního soudu ČR sp.zn. II. ÚS 3765/11 ze dne 13.03.2012;

¹⁵⁸ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1027/2018 ze dne 24.05.2018, rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1433/2015 ze dne 21.04.2015, rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3128/2013 ze dne 30.10.2013, rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2433/99 ze dne 17.01.2001 a rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 4496/2018 ze dne 18.09.2019;

¹⁵⁹ Macura Josef: Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2000;

4.3 Vypořádání dluhu tvořícího součást společného jmění manželů

Otázku dluhu tvořícího součást společného jmění manželů detailně analyzoval rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 753/2020 ze dne 29.06.2021.¹⁶⁰

V dané věci soud prvního stupně přikázal ze zaniklého společného jmění manželů do výlučného vlastnictví žalovaného jednotku a s tím související spoluvlastnický podíl na společných částech domu a pozemku. Dále do výlučného vlastnictví žalovaného přikázal nedoplatek z hypotečního úvěru s příslušenstvím, včetně budoucích úroků a uložil žalovanému povinnost tento dluh splácet až do úplného zaplacení. Dále žalovanému uložil zaplatit žalobkyni vypořádací podíl a rozhodl o náhradě nákladů nalézacího řízení.

Soud prvního stupně vyšel z toho, že účastníci řízení nabyli v době trvání manželství do společného jmění manželů předmětnou jednotku a související spoluvlastnické podíly na společných částech domu a pozemku, dále zjistil, že účastníci řízení uzavřeli s poskytovatelem hypotečního úvěru smlouvu o hypotečním úvěru za účelem zaplacení kupní ceny předmětné jednotky a souvisejících spoluvlastnických podílů na společných částech domu a pozemku.¹⁶¹ Žalobkyně uzavřela jako zástavce s poskytovatelem hypotečního úvěru zástavní smlouvu k nemovitostem, jež jsou ve výlučném vlastnictví žalobkyně, a to k zajištění pohledávek zástavního věřitele vyplývajících ze smlouvy o hypotečním úvěru.

Odvolací soud se ztotožnil se závěry soudu prvního stupně o přikázání jednotky a souvisejících spoluvlastnických podílů na společných částech domu a pozemku do výlučného vlastnictví žalovaného a o uložení povinnosti žalovanému zaplatit dluh plynoucí ze smlouvy o hypotečním úvěru.¹⁶²

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání.

Dovolací soud dospěl k následujícím stanoviskům ad I až ad IV.:¹⁶³

„I. V řízení o vypořádání společného jmění manželů („SJM“) je u společných dluhů tvořících součást SJM na základě rozhodnutí soudu stanoven podíl každého z manželů na společných dlužích jen ve vnitřním poměru mezi manžely. Vypořádáním dluhů tvořících součást SJM nepřestávají být tyto dluhy společné a věřitel se může nadále domáhat uspokojení vůči oběma manželům; vypořádání společných dluhů manželů náležejících do SJM je tak důležité zejména pro tzv. předběžný a následný regres ve smyslu § 1876 NOZ.¹⁶⁴

¹⁶⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 753/2020 ze dne 29.06.2021;

¹⁶¹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 753/2020 ze dne 29.06.2021;

¹⁶² rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 753/2020 ze dne 29.06.2021;

¹⁶³ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 753/2020 ze dne 29.06.2021;

¹⁶⁴ § 1876 odst. 1 a odst. 2 NOZ: „(1) Uplatní-li věřitel proti některému ze spoludlužníků více, než odpovídá jeho podílu, vyzoomí o tom tento spoludlužník ostatní a dá jim příležitost, aby uplatnili proti pohledávce své námitky.

Společný dluh tvořící součást společného jmění manželů v případě, že společné jmění manželů zaniklo po 01. 01. 2014 a je vypořádáváno na základě aplikace NOZ, tak soudy mají zásadně vypořádávat jeho přikázáním oběma manželům rovným dílem. Jen tímto způsobem vypořádání lze minimalizovat negativní následky situace, kdy úhradu dluhu provede z různých příčin nakonec zcela nebo z větší části jen jeden z bývalých manželů. Navíc v okamžiku rozhodování soudu o vypořádání společného dluhu nejsou často ani známy veškeré údaje o jeho konečné výši; především vzhledem k jeho příslušenství (např. úroky, úroky z prodlení, atd.), jehož obsah i výše se může v průběhu času měnit. Typicky u hypotečních úvěrů či jiných dlouhodobých závazků. Jestliže soud rozhodne o vypořádání dluhu rovným dílem, je tím zabezpečeno i „spravedlivé“ vypořádání v budoucnu splatných, v době rozhodování soudu „nejistých“, částí společného závazku; to i s ohledem na případný následný regres.¹⁶⁵“

Věřitel tedy může žádat o celé plnění i toho manžela, kterému v rámci vypořádání dluh nepřipadl. V takovém případě má tento manžel předběžný, případně po splnění dluhu následný regres vůči manželu, kterému soud dluh přikázal. Splní-li dluh ten manžel, kterému dluh plně připadl, nemůže po druhém manželovi nic žádat.¹⁶⁶

Závěry dovolacího soudu jsou zcela v souladu s ustanovením § 737 odst. 2 NOZ,¹⁶⁷ když jde o dluh, který vznikl za trvání manželství oběma manželům. Soudní rozsudek tak respektuje zásadu autonomie vůle, jakožto jednu ze základních zásad soukromého práva. Je tedy logické a správné, aby se na sjednaných právech a povinnostech k hypotečnímu úvěru nic nezměnilo ani po rozvodu manželství a vypořádání společného jmění manželů a aby společný dluh byl zásadně přikázán do oběma manželům rovným dílem.

„II. Přesto nelze zcela vyloučit, že ve výjimečných případech, ve kterých pro to budou dány okolnosti konkrétní projednávané věci, bude společný dluh náležející do SJM přikázán jen jednomu z manželů. Podmínkou takového postupu bude zpravidla souhlas manžela, jemuž má být celý dluh přikázán, a řádné zdůvodnění mimořádných okolností případu, které přikázání celého dluhu jen jednomu z manželů odůvodňují. Za takovou mimořádnou okolnost lze v poměrech konkrétního případu označit například situaci, kdy společný dluh vznikl v souvislosti s pořízením věci, která je také předmětem vypořádání, ale její obvyklá cena je snížena právní závadou (např. zástavním právem). Vzhledem k tomu bude snížena i náhrada za přikázání věci

Má právo požadovat, aby splnili dluh podle podílů, které na ně připadají nebo aby ho v tomto rozsahu dluhu jinak zbavili. (2) Vyrovnal-li spoludlužník více, než činí jeho podíl, náleží od ostatních spoludlužníků náhrada. Nemůže-li některý ze spoludlužníků splnit, rozvrhne se jeho podíl poměrným dílem na všechny ostatní.“

¹⁶⁵ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 753/2020 ze dne 29.06.2021;

¹⁶⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 33 Cdo 1101/2007 ze dne 28.05.2009;

¹⁶⁷ § 737 odst. 2 NOZ: „Vypořádání dluhu má účinky jen mezi manžely.“

*jednomu z manželů. V takovém případě se může (po zvážení všech okolností případu – např. délky předpokládaného splácení dluhu) jevit jako nespravedlivé, aby dluh související s vypořádávanou věcí byl přikázán oběma manželům rovným dílem.*¹⁶⁸“

Mám za to, že tyto závěry dovolacího soudu zcela dopadají na analyzovaný případ, kdy je nutno vyjít z dovolání žalobkyně. Podle žalobkyně je nutné zohlednit, že žalovaný s přikázáním dluhu z hypotečního úvěru v řízení před soudem prvního stupně nesouhlasil a rovněž neprokázal, že je v jeho možnostech tento dluh splatit.¹⁶⁹ Poukazovala rovněž na skutečnost, že dluh z hypotečního úvěru je zajištěn zástavním právem váznoucím na nemovitostech v jejím výlučném vlastnictví, což je podstatná okolnost.¹⁷⁰ Poznamenala, že vypořádání společného dluhu z hypotečního úvěru v rámci řízení o vypořádání společného jmění manželů má účinky pouze mezi manželi.¹⁷¹ Žalobkyně je tak stále zavázána k úhradě dluhu z hypotečního úvěru na základě smlouvy o hypotečním úvěru, přičemž žalovaný není ochoten ve vztahu k věřiteli dluh převzít.¹⁷² Žalobkyně je tak do budoucna ohrožena ztrátou svých nemovitostí ve svém výlučném vlastnictví, na nichž vázne zástavní právo k zajištění výlučného závazku (byť jen mezi manžely) žalovaného splácet dluh z hypotečního úvěru na jednotku v jeho výlučném vlastnictví. Nebude-li žalovaný tento dluh z hypoteční smlouvy do budoucna plnit, může se věřitel uspokojit zpeněžením zástavy ve výlučném vlastnictví žalobkyně.¹⁷³

Proto je takovýto závěr dovolacího soudu v rozporu se zásadou spravedlivého uspořádání vztahů a v rozporu se zásadou rovnosti účastníků řízení a jako s takovým nemohu souhlasit. Kromě toho, že žalobkyně je ohrožena ztrátou svých nemovitostí při nesplácení hypotečního úvěru manželem, problém vidím i v tom, pokud by žalobkyně byla nucena dluh z hypotečního úvěru ve vztahu k věřiteli hradit sama v případě nesplácení žalovaným. Žalobkyně by tak byla nucena financovat žalovanému jeho majetek, aby nepřišla o ten svůj a poté se na žalovaném složitě a zdlouhavě domáhat náhrady. To by pro žalobkyni bylo značně zatěžující. Považuji za přiměřené, aby tomu účastníku, kterému byl přikázán byt, byl přikázán i dluh z hypoteční smlouvy. Ovšem za situace, kdy je tento dluh z hypoteční smlouvy zajištěn zástavou na výlučném majetku jednoho z účastníků řízení, pak by byt spolu s dluhem

¹⁶⁸ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 753/2020 ze dne 29.06.2021;

¹⁶⁹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 753/2020 ze dne 29.06.2021;

¹⁷⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 753/2020 ze dne 29.06.2021;

¹⁷¹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 753/2020 ze dne 29.06.2021;

¹⁷² rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 753/2020 ze dne 29.06.2021;

¹⁷³ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 753/2020 ze dne 29.06.2021;

z hypotečního úvěru měly být přikázány do vlastnictví tomuto účastníku, tedy v tomto případě žalobkyni.

III. „Je-li dluh tvořící SJM přikázán pouze jednomu z manželů, není zásadně na místě, aby byla při určení vypořádacího podílu stanovena povinnost druhého z manželů zaplatit manželovi, kterému byl dluh přikázán, polovinu výše jistiny dluhu, případně i splatného, avšak dosud neuhrazeného příslušenství ke dni rozhodnutí soudu. Jinými slovy, při přikázání společného dluhu jednomu z manželů zásadně nevzniká tzv. kompenzační pohledávka manžela, kterému byl dluh přikázán, vůči druhému manželovi ve výši jedné poloviny dluhu. Jestliže je soudním rozhodnutím uloženo splnit společný dluh jen jednomu z manželů, nemá nadále druhý z nich (i když pouze s účinky mezi manželi navzájem) povinnost dluh hradit. Není tedy ani důvod, aby soud v této souvislosti zakládal novou povinnost k úhradě nějaké peněžité částky mezi manželi, například z titulu regresu.¹⁷⁴“

"V případě přikázání celého společného dluhu jednomu z manželů tak dochází k založení nestejně velikosti podílů, tedy disparity svého druhu (společný dluh má uhradit jen jeden z manželů; druhý manžel není ve vztahu mezi manželi nadále povinen dluh plnit, a jestliže přesto na dluh následně něčeho zaplatí, vznikne mu regresní nárok podle § 1876 odst. 2 o. z.). Přikázat společný dluh jen jednomu z manželů lze proto jen tehdy, kdy mimořádné okolnosti případu takové vypořádání odůvodňují.¹⁷⁵“

V daném případě jsou ony mimořádné okolnosti nepochybně dány, když jeden z účastníků řízení zajišťuje zástavním právem zřízeným na svém výlučném majetku splacení dluhu z hypotečního úvěru druhým účastníkem řízení. Pak by ovšem měl být společný dluh (a jednotka se spoluvlastnickým podílem na společných částech domu a pozemku k tomuto dluhu se vztahující) přikázán tomu z manželů, který o jeho splacení má zájem a má k tomu reálné předpoklady, což je v daném případě žalobkyně. Ve prospěch žalobkyně hovoří i to, že ona tento hypoteční dluh zajišťuje zástavním právem zřízeným na svém výlučném majetku.

IV. „Dochází-li v rámci vypořádání společného jmění manželů k vypořádání dluhu, je nezbytné vypořádat dluh ve výši, v jaké existoval v době rozhodování soudu, a nikoliv v době zániku společného jmění manželů; v případě, že o věci rozhoduje odvolací soud, je třeba přihlédnout k částkám zaplaceným na dluh do dne jeho rozhodnutí. Jestliže některý z manželů po zániku společného jmění hradil takový dluh ze svých výlučných prostředků, má při vypořádání SJM právo na náhradu ve smyslu § 742 odst. 1 písm. c) o. z. Tato skutečnost se projeví ve výroku o povinnosti jednoho z manželů zaplatit druhému určitou částku na vyrovnání

¹⁷⁴rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 753/2020 ze dne 29.06.2021;

¹⁷⁵ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 753/2020 ze dne 29.06.2021;

jejich vypořádacích podílů (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 03. 2018, sp. zn. 22 Cdo 6109/2017¹⁷⁶).¹⁷⁷“

4.4 Judikatura ke stanovení ceny věci tvořící společné jmění manželů pro účely jeho vypořádání provedeného na základě NOZ

Výše uvedené téma vyčerpávajícím způsobem řeší rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1205/2019 ze dne 28.04.2020.¹⁷⁸ Soud prvního stupně přikázal ze zaniklého společného jmění účastníků řízení do výlučného vlastnictví žalobkyně řadu specifikovaných majetkových položek. Do výlučného vlastnictví žalovaného přikázal bytovou jednotku a s ní související spoluvlastnický podíl na společných částech příslušného domu a pozemku (dále jen „předmětný byt“). Žalovanému uložil povinnost zaplatit žalobkyni na vypořádací podíl částku ve výši 964.968,80 Kč.¹⁷⁹

Soud prvního stupně vyšel z toho, že manželství účastníků řízení bylo uzavřeno dne 23.07.2004 a bylo rozvedeno dne 29.06.2016. Za trvání manželství účastníci řízení koupili předmětný byt, který se tak stal součástí jejich zaniklého společného jmění manželů.

Pro účely vypořádání SJM vyšel soud z ceny bytu v době jeho rozhodování (17. 4. 2018), avšak z jeho stavu v době zániku společného jmění manželů (29. 6. 2016).¹⁸⁰ Na základě znaleckého posudku a výsledku znalkyně stanovil obvyklou cenu bytu ve výši 2 127 000 Kč.

Odvolací soud k odvolání obou účastníků řízení rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že do výlučného vlastnictví žalobkyně přikázal specifikované majetkové položky a žalobkyni přikázal k zaplacení dluh ve specifikované výši vůči třetí osobě. Do výlučného vlastnictví žalovaného přikázal předmětný byt, a specifikované majetkové položky. Dále změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalovanému uložil povinnost zaplatit žalobkyni na vypořádací podíl částku odlišnou od té, kterou mu přikázal zaplatit soud prvního stupně, a to částku ve výši 970.413,70 Kč do 30 dnů od právní moci rozhodnutí.

Odvolací soud se ztotožnil se závěry soudu prvního stupně, že byt je součástí SJM účastníků řízení, a o jeho přikázání do výlučného vlastnictví žalovaného.¹⁸¹ K ceně bytu uvedl,

¹⁷⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 6109/2017 ze dne 27.03.2018;

¹⁷⁷ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 753/2020 ze dne 29.06.2021;

¹⁷⁸ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1205/2019 ze dne 28.04.2020;

¹⁷⁹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1205/2019 ze dne 28.04.2020;

¹⁸⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1205/2019 ze dne 28.04.2020;

¹⁸¹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1205/2019 ze dne 28.04.2020;

že „jako správné převzal zjištění okresního soudu, že bytová jednotka účastníků měla ke dni 29. 6. 2016, tedy v době zániku společného jmění manželů, cenu 2 127 000 Kč.“¹⁸²

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, když namítla nesprávné právní posouzení věci vztahující se k posouzení ocenění bytu. Odvolací soud shledal, že podle ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu¹⁸³ má soud vyjít při stanovení ceny věci pro účely vypořádání společného jmění manželů z ceny v době jejího vypořádání, avšak ze stavu v době zániku společného jmění manželů.¹⁸⁴

Dovolací soud vyšel z toho, že při určení ceny věci tvořící součást vypořádávaného společného jmění manželů je rozhodující cena obvyklá,¹⁸⁵ tj. cena, které by bylo dosaženo při prodeji obdobné věci ve stejné době a v obvyklém obchodním styku, jak vyplývá z judikatury¹⁸⁶ a z odborné literatury.¹⁸⁷

NOZ neřeší otázku, ke kterému okamžiku má být cena věci, jež je předmětem vypořádání určena. Podle rozhodovací praxe dovolacího soudu se při stanovení ceny věci pro účely vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, resp. společného jmění manželů, vycházelo z ceny věci v době vypořádání, avšak z jejího stavu v době zániku majetkového společenství manželů.¹⁸⁸

V období mezi zánikem (zúžením) a vypořádáním společného jmění (např. rozhodnutím soudu) může dojít ke zhodnocení i znehodnocení věci, na což se přiměřeně použijí pravidla o společném jmění,¹⁸⁹ např. pravidla o správě společného jmění (viz § 714 NOZ, srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. 22 Cdo 3450/2009¹⁹⁰).

Jako příklad pravidla o správě společného jmění uvádím vypořádání obchodního podílu rozvedených manželů, který byl před vypořádáním zaniklého jmění manželů převeden třetí osobě: Za výkon jiné než obvyklé správy lze považovat i převod vlastnického práva k podílu ve společném jmění manželů na třetí osobu. Absence souhlasu druhého manžela s převodem vlastnického práva k podílu zakládá relativní neplatnost takového právního úkonu s tím, že

¹⁸² rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1205/2019 ze dne 28.04.2020;

¹⁸³ usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 4193/2017 ze dne 10.10.2017;

¹⁸⁴ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1205/2019 ze dne 28.04.2020;

¹⁸⁵ § 492 NOZ: „Hodnota věci, lze-li ji vyjádřit v penězích, je její cena. Cena věci se určí jako cena obvyklá, ledaže je něco jiného ujednáno nebo stanoveno zákonem.“

¹⁸⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 4532/2010 ze dne 03.02.2011 či rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2433/99 ze dne 17.01.2001;

¹⁸⁷ Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV., Praha: Leges, 2016, s. 584;

¹⁸⁸ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 2 Cdon 2060/97 ze dne 7. 12. 1999, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 11/2001, či rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 367/2013 ze dne 24. 9.2014,;

¹⁸⁹ § 736 věta druhá NOZ: „Dokud zúžené, zrušené nebo zaniklé společné jmění není vypořádáno, použijí se pro ně ustanovení o společném jmění přiměřeně.“

¹⁹⁰ rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 3450/2009 ze dne 13. 7. 2011;

pokud se druhý z manželů neplatnosti proti všem účastníkům příslušného právního úkonu nedovolá, jedná se o právní úkon platný.¹⁹¹ Tyto závěry se obdobně vztahují i na situaci, kdy k převodu obchodního podílu dojde po zániku společného jmění manželů a před jeho vypořádáním, neboť podle ustálené judikatury právní vztahy mezi (bývalými) manžely, popř. mezi nimi a třetími osobami týkající se majetku a závazků, které tvořily předmět společného jmění manželů, se v době mezi zánikem a vypořádáním společného jmění manželů řídí právními předpisy o společném jmění manželů (k tomu srovnej rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 28 Cdo 2593/2008 ze dne 1. srpna 2008¹⁹², publikovaný v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, C. H. Beck pod pořadovým č. C 6418).

Z toho plyne, že zaniklé (zúžené) společné jmění je nadále nedílným majetkovým společenstvím, která trvá až do okamžiku jeho vypořádání¹⁹³ Lze tedy dovodit, že spoluvlastníky věci jsou až do okamžiku vypořádání společného jmění oba manželé, kteří by tedy zásadně společně měli nést důsledky zhodnocení či znehodnocení věci (nastalého např. působením náhody či vlivem jednání třetí osoby).¹⁹⁴

Základním smyslem vypořádání společného jmění je spravedlivé a zásadně rovné rozdělení součástí tvořících společné jmění.¹⁹⁵ Tomuto principu nejlépe odpovídá pravidlo, že při zjištění ceny věci tvořící vypořádávané společného jmění manželů je třeba zásadně vycházet z obvyklé ceny věci v době rozhodování soudu stanovené s ohledem na stav této věci k okamžiku vypořádání společného jmění manželů (tedy ke stejnému okamžiku), a to právě z toho důvodu, že spoluvlastníky věci jsou až do okamžiku vypořádání společného jmění manželů oba manželé, kteří by zásadně společně měli nést důsledky zhodnocení či znehodnocení věci.¹⁹⁶

4.5 Judikatura k dluhům, obchodnímu podílu a vypořádání společného jmění manželů provedeného na základě NOZ

Výše uvedené téma vyčerpávajícím způsobem řeší rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3089/2022 ze dne 23.02.2023.¹⁹⁷ Soud prvního stupně přikázal ze zaniklého společného jmění účastníků řízení do výlučného vlastnictví žalobkyně řadu specifikovaných

¹⁹¹ rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 3450/2009 ze dne 13. 7. 2011;

¹⁹² rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 28 Cdo 2593/2008 ze dne 1. srpna 2008;

¹⁹³ Melzer Filip, Tégl Petr a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, str. 553;

¹⁹⁴ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1205/2019 ze dne 28.04.2020;

¹⁹⁵ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1205/2019 ze dne 28.04.2020;

¹⁹⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1205/2019 ze dne 28.04.2020 a Petrov Jan, Výtisk Michal, Beran Vladimír. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 817;

¹⁹⁷ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3089/2022 ze dne 23.02.2023;

nemovitých věcí a dluh ve výši 641.689,- Kč z hypotečního úvěru. Do výlučného vlastnictví žalovaného přikázal hodnotu obchodního podílu ve výši 100 % a žalobkyni uložil povinnost zaplatit žalovanému na vypořádání podílu ze společného jmění manželů částku 863.398,49 Kč.

Soud prvního stupně přikázal k vyrovnání žalobkyni v částce 641 689,- Kč, tj. ve výši stanovené ke dni zániku společného jmění manželů, neboť od tohoto okamžiku jej umořovala výhradně žalobkyně, a bylo by tak nadbytečné se v této souvislosti zabývat jejími vnosy na placení společného dluhu, pokud by se zjišťovala výše dluhu k pozdějšímu okamžiku.

K odvolání žalovaného se odvolací soud s rozsudkem soudu prvního stupně zcela ztotožnil.

Ve vztahu ke způsobu vypořádání společného dluhu z hypotečního úvěru, odvolací soud potvrdil jako správný postup soudu prvního stupně, vypočetl-li tento výši dluhu podle stavu v době zániku společného jmění manželů.¹⁹⁸ Dále odvolací soud hodnotil jako irelevantní skutečnost, že žalovaný předmětný obchodní podíl po zániku SJM převedl na třetí osobu, i údaj o ceně, za niž byl na třetí osobu žalovaným převeden.¹⁹⁹ Soud prvního stupně podle něj postupoval správně, pokud hodnotu předmětného podílu vypořádal, neboť v době zániku společného jmění manželů předmětný obchodní podíl do společného jmění manželů náležel.²⁰⁰

Žalovaný byl toho názoru, že soud prvního stupně měl při vypořádání společného jmění manželů účastníků řízení vycházet z obvyklé ceny předmětného obchodního podílu a předmětných nemovitostí v době svého rozhodování a nikoli ke dni právní moci rozsudku o rozvodu manželství. S tímto stanoviskem žalobce nesouhlasil odvolací soud. Podle odvolacího soudu i když se sice zásadně vychází z obvyklé ceny věci a jejího stavu v době rozhodování soudu, ve specifických případech a s přihlédnutím k individuálním okolnostem může požadavku na spravedlivé řešení více odpovídat stav vypořádávané věci v době zániku společného jmění manželů.²⁰¹ Za tuto individuální okolnost odvolací soud označil skutečnost, že obchodní podíl byl bezprostředně po rozvodu manželství účastníků převeden na třetí osobu, a proto za spravedlivé řešení považoval zohlednění stavu vypořádávané hodnoty předmětného obchodního podílu v době zániku společného jmění manželů.

Cena nemovitostí byla dle znaleckého posudku zjištěna dle stavu ke dni zániku společného jmění manželů, ovšem ke dni rozhodování soudu se jejich stav nezměnil, a proto odvolací soud považoval tento postup za akceptovatelný, neboť dle odvolacího soudu „znalec

¹⁹⁸ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3089/2022 ze dne 23.02.2023;

¹⁹⁹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3089/2022 ze dne 23.02.2023;

²⁰⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3089/2022 ze dne 23.02.2023;

²⁰¹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3089/2022 ze dne 23.02.2023;

bez ohledu na vlastní zadání znaleckého posudku soudem prvního stupně z ocenění předmětných nemovitostí podle jejich stavu aktuálního v době zpracování posudku „v podstatě“ vycházel.²⁰²

V následném dovolání žalovaný ve vztahu k vypořádání dluhu z hypotečního úvěru namítá, a) že odvolací soud i přes odvolací námitku žalovaného nezohlednil, že některé splátky po zániku společného jmění manželů provedl sám žalovaný, a b) že odvolací soud pochybil (s odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 6109/2017), pokud nevyšlídl výši dluhu ke dni rozhodování soudu, ale ke dni zániku společného jmění.²⁰³ Dále ve vztahu k předmětnému obchodnímu podílu a) nesouhlasí se závěrem nalézacích soudů, podle něhož byl obchodní podíl součástí společného jmění manželů, b) namítá (s odkazem např. na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 3457/2018 či sp.zn. 22 Cdo 3450/2009), že i pokud by obchodní podíl součástí společného jmění manželů byl, měla být vypořádána pouze částka ve výši 350 000 Kč, která odpovídá kupní ceně, za kterou podíl žalovaný prodal, a nikoli ve výši stanovené znaleckým posudkem, a c) upozorňuje (s odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2453/2012) na vadný výrok rozhodnutí, neboť byla žalovanému přikázána jen hodnota podílu, nikoli obchodní podíl sám.²⁰⁴ Konečně dovolatel namítá, že jak ve vztahu ke stanovení ceny předmětných nemovitostí, tak ve vztahu k předmětnému podílu měly soudy vycházet z jejich hodnoty ke dni rozhodování soudu, nikoli ke dni rozvodu manželství s odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1205/2019.²⁰⁵

Dovolací soud se nejprve zabýval řešením otázky, ke kterému okamžiku má být určena výše společného dluhu při jeho vypořádání soudním rozhodnutím, když při jejím řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu.

Podle § 736 NOZ *„je-li společné jmění zrušeno nebo zanikne-li, anebo je-li zúžen jeho stávající rozsah, provede se likvidace dosud společných povinností a práv jejich vypořádáním. Dokud zúžené, zrušené nebo zaniklé společné jmění není vypořádáno, použijí se pro ně ustanovení o společném jmění přiměřeně.“* Již dle rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ČR k OZ (účinném do 31.12.2013) platilo, že lze vypořádat jen existující společnou věc či dluh bývalých manželů, tj. nelze vypořádat zaniklý (již uhrazený) dluh a nelze vypořádat zaniklou věc. Byl-li společný dluh splacen až po zániku společného jmění manželů, pak v případě, že byl splacen před rozhodnutím soudu o vypořádání, žádnému z bývalých manželů se k zaplacení

²⁰² rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3089/2022 ze dne 23.02.2023;

²⁰³ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3089/2022 ze dne 23.02.2023;

²⁰⁴ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3089/2022 ze dne 23.02.2023;

²⁰⁵ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3089/2022 ze dne 23.02.2023;

nepřikazuje.²⁰⁶ Pokud se však některý z manželů po rozvodu manželství podílel na zaplacení společného dluhu již ze svých výlučných prostředků, má právo na jejich náhradu ve smyslu § 149 odst. 2 věty druhé OZ, což v poměrech NOZ odpovídá ustanovení § 742 odst. 1 písm. c).²⁰⁷ Tato eventuální skutečnost se pak promítne do výroku o povinnosti jednoho z manželů zaplatit určitou částku druhému na vyrovnání jejich podílů, jak vyplývá z rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 14/2006 ze dne 3. 10. 2006: *„Lze dovodit, že u dosud nevyrovnaných společných dluhů a pohledávek účastníků je na místě, aby soud ve výroku o jejich vypořádání promítnul jejich výši v době, kdy k vypořádání dochází, při současném zohlednění toho, co který z účastníků na sporný dluh zaplatil, event. co na společné pohledávce získal, a aby samozřejmě rozhodnul i o dosud nesplaceném příslušenství vypořádávané částky.“* Dále odkazují na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 5386/2008 ze dne 28. 1. 2010: *„Byl-li společný dluh účastníků splacen až po zániku jejich společného jmění, pak v případě, že byl splacen před rozhodnutím soudu o vypořádání, žádnému z účastníků se k zaplacení nepřikazuje. Pokud se však některý z manželů po rozvodu manželství podílel na zaplacení společného dluhu již ze svých výlučných prostředků, má právo na jejich náhradu. Tato eventuální skutečnost se pak promítne do výroku o povinnosti jednoho z manželů zaplatit určitou částku druhému na vyrovnání jejich podílů.“* *„U dosud nevyrovnaných společných dluhů a pohledávek účastníků je namístě, aby soud ve výroku o jejich vypořádání promítnul jejich výši v době, kdy k vypořádání dochází, při současném zohlednění toho, co který z účastníků na sporný dluh zaplatil, event. co na společné pohledávce získal, a aby rozhodl i o příslušenství vypořádávané částky.“* Takový přístup odpovídá pravidlu, podle něhož se věci vypořádávají podle jejich hodnoty ke dni vypořádání, jak vyplývá z rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 3779/2014 ze dne 29. 4. 2015: *„Pokud soudy přikázaly žalobkyni dluh ze smlouvy o úvěru u Č. s., a.s., měly tak učinit ve výši, v jaké dluh existoval v době jejich rozhodování, nikoliv v době zániku SJM. Jde tu v podstatě o modifikaci judikатурního pravidla, že věci se vypořádávají podle jejich hodnoty ke dni vypořádání.“*

Na shora citovanou judikaturu Nejvyšší soud ČR navázal i v poměrech NOZ, a to zejména v rozsudku sp. zn. 22 Cdo 6109/2017 ze dne 27. 3. 2018, v němž uvedl: *„Vzhledem k obsahové podobnosti úpravy obsažené v § 149 odst. 2, 3 obč. zák. a § 742 odst. 1 o. z., kterou důvodová zpráva k občanskému zákoníku označuje dokonce jako ‚přepis dosavadní právní úpravy‘ (k tomu srovnej Eliáš, K. a kolektiv: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem, Sagit, 2012, s. 324), neshledává dovolací soud důvod k*

²⁰⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3089/2022 ze dne 23.02.2023;

²⁰⁷ § 742 odst. 1 písm. c) NOZ: *„Nedohodnou-li se manželé nebo bývalí manželé jinak nebo neuplatní-li se ustanovení § 741, použijí se pro vypořádání tato pravidla: každý z manželů má právo žádat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek.“*

odklonu od uvedených závěrů – pro řešení situací, kdy jeden z manželů ze svých výlučných prostředků hradí dluh tvořící součást SJM – ani v poměrech o. z. tím spíše, že podle § 736 věty druhé o. z. platí, že dokud zúžené, zrušené nebo zaniklé společné jmění není vypořádáno, použijí se pro ně ustanovení o společném jmění přiměřeně. Jestliže navíc § 742 odst. 1 písm. a) o. z. normuje při vypořádání SJM stejnou velikost podílů obou manželů na vypořádávaném jmění, přičemž podíl na jmění představuje podíl jak na aktivech, tak i na pasivech tohoto jmění, tj. na společných dluhách (k tomu srovnej § 495 o. z.), je zřejmé, že úprava mimo jiné v § 742 odst. 1 písm. c) o. z. musí dopadat i na případy použití výhradního majetku na společné dluhy bez ohledu na to, že uvedené ustanovení hovoří toliko o ‚vynaložení na společný majetek‘. Podle přesvědčení dovolacího soudu není žádný důvod pro odlišení případů, kdy jsou výhradní prostředky jednoho z manželů použity na společný majetek na straně jedné a na úhradu společných dluhů na straně druhé. V obou případech musí mít manžel právo na zohlednění těchto prostředků při vypořádání SJM.“

V souhrnu lze uzavřít, že při vypořádání neuhrazených dluhu soudy vychází z jejich výše v době vypořádání. Jestliže některý z manželů po zániku společného jmění hradil takový dluh ze svých výlučných prostředků, má právo na náhradu tzv. vnosu ve smyslu § 742 odst. 1 písm. c) NOZ.²⁰⁸

V projednávané věci nalézací soudy tedy pochybily, když vyšly u dosud neuhrazeného společného dluhu z hypotečního úvěru vyšly z jeho výše z doby zániku společného jmění manželů a nikoliv z výše v době rozhodování soudu. Nalézací soudy taktéž pochybily, když se nezabývaly otázkou vnosu, kterou rovněž posoudily v rozporu s NOZ a v rozporu s ustálenou judikaturou, tedy nesprávně.

Pokud jde o odvolatelem vymezenou druhou otázku, k jakému okamžiku mají být věci tvořící součást společného jmění manželů pro účely jeho vypořádání oceněny, k tomuto sděluji, že analýze této otázky se u tohoto rozsudku Nejvyššího soudu ČR nevěnuji, neboť tato byla vyřešena stejným způsobem jako u rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1205/2019 ze dne 28.04.2020 v kapitole 4.4.

Dovolatel následně zatřetí vymezil otázku, zda má být předmětem vypořádání částka získaná za převod obchodního podílu po zániku společného jmění manželů nebo jeho obvyklá cena ke dni zániku společného jmění manželů.²⁰⁹

Nejvyšší soud ČR v poměrech OZ ustáleně vycházel ze závěru, že dojde-li k platnému převodu věci, která tvoří součást společného jmění manželů (tj. v případech, kdy je věc

²⁰⁸ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3089/2022 ze dne 23.02.2023;

²⁰⁹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3089/2022 ze dne 23.02.2023;

převedena oběma manžely nebo jedním z manželů bez souhlasu druhého a tento manžel se nedovolá relativní neplatnosti takového právního úkonu), je předmětem vypořádání částka získaná za jeho převod, nikoliv hodnota tohoto podílu, jak vyplývá z rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3450/2009 ze dne 13.07.2011: „K převodu obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným, který je ve společném jmění manželů, na třetí osobu i po zániku společného jmění manželů před jeho vypořádáním se pod sankcí relativní neplatnosti vyžaduje souhlas druhého z bývalých manželů.“ „Dojde-li k převodu obchodního podílu, který tvoří součást společného jmění manželů, po zániku společného jmění manželů do jeho vypořádání, je předmětem vypořádání částka získaná za jeho převod, nikoliv hodnota tohoto podílu.“²¹⁰ V takových případech nemůže být předmětem vypořádání hodnota věci, která byla součástí společného jmění manželů, ale pouze částka či jiná hodnota za tuto věc získaná, jak vyplývá z rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2190/2010 ze dne 29.05.2012:²¹¹ „Podmínkou vypořádání věcí tvořících zákonné majetkové společenství manželů a jejich přikázání některému účastníkovi je to, že v době rozhodnutí soudu existují (jednak objektivně a jednak jsou v majetkovém společenství manželů) a v době zániku majetkového společenství tvoří jeho součást. Věc, která tyto předpoklady nesplňuje, nemůže být přikázána do vlastnictví žádného z účastníků.“ „Pokud dojde k platnému převodu věci tvořící součást zákonného majetkového společenství (tj. v případech, kdy je věc převedena oběma manžely nebo jedním z manželů bez souhlasu druhého a tento manžel se nedovolá relativní neplatnosti takového právního úkonu), je předmětem vypořádání částka získaná za převod vlastnického práva k takové věci. Tento princip platí i v případech, kdy došlo k převodu věci v době od zániku zákonného majetkového společenství do jeho vypořádání.“²¹² Stejně závěry platí i pro převod obchodního podílu, jak vyplývá z rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1754/2009 ze dne 09.02.2011: „Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, nabytý jedním z manželů za trvání jejich majetkového společenství, představuje společnou majetkovou hodnotu, která je předmětem vypořádání při zániku majetkového společenství.“ „Za výkon jiné než obvyklé správy lze považovat i převod vlastnického práva k podílu ve společném jmění manželů na třetí osobu. Absence souhlasu druhého manžela s převodem vlastnického práva k podílu zakládá relativní neplatnost takového právního úkonu s tím, že pokud se druhý z manželů neplatnosti nedovolá, jedná se o právní úkon platný.“²¹³

²¹⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 3450/2009 ze dne 13. 7. 2011;

²¹¹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3089/2022 ze dne 23.02.2023;

²¹² rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2190/2010 ze dne 29. 5. 2012, či rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2453/2012 ze dne 13. 8. 2014;

²¹³ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1754/2009 ze dne 9. 2. 2011.

Uvedený princip platí i v případech, kdy došlo k převodu věci po zániku zákonného majetkového společenství do jeho vypořádání, jak vyplývá z rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 3450/2009 ze dne 13.07.2011: „*K převodu obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným, který je ve společném jmění manželů, na třetí osobu i po zániku společného jmění manželů před jeho vypořádáním se pod sankcí relativní neplatnosti vyžaduje souhlas druhého z bývalých manželů.*“ „*Dojde-li k převodu obchodního podílu, který tvoří součást společného jmění manželů, po zániku společného jmění manželů do jeho vypořádání, je předmětem vypořádání částka získaná za jeho převod, nikoliv hodnota tohoto podílu.*“²¹⁴

V rozsudku sp. zn. 22 Cdo 3457/2018 ze dne 30. 10. 2018 Nejvyšší soud ČR vyložil, že úprava obsažená v NOZ spočívá, stejně jako právní úprava obsažená v OZ na koncepci relativní neplatnosti jednání v neběžných záležitostech týkajících se součástí společného jmění manželů a možnosti samostatného jednání každého z manželů v záležitostech běžné správy, pročež se i v poměrech NOZ prosadí závěr formulovaný v režimu OZ, podle nějž jestliže jde o právní jednání, jehož prostřednictvím je nakládáno s majetkem tvořícím součást společné jmění manželů, které je právním jednáním platným, ať již proto, že jej učinili oba manželé ve shodě, nebo proto, že jej učinil pouze jeden z manželů bez souhlasu druhého, ale tento manžel se relativní neplatnosti takového právního úkonu nedovolal, důsledkem existence takového jednání je skutečnost, že majetek, jehož se týká, je zákonem předvídaným způsobem vyveden z režimu společného jmění manželů (právě proto, že se jedná o jednání platné).²¹⁵

Předmětem vypořádání se v takových případech může stát toliko hodnota za takový majetek získaná (finanční částka získaná za převod movité či nemovité věci, obchodního podílu apod.), neboť ke dni rozhodování soudu o vypořádání společného jmění manželů již taková věc netvoří součást společného jmění manželů právě proto, že došlo k platnému právnímu jednání ohledně takové součásti společného jmění manželů.²¹⁶ Zároveň platí, že dokud zaniklé společné jmění manželů není vypořádáno, použijí se pro ně ustanovení o společném jmění přiměřeně (§ 736 věta druhá NOZ), například je možné aplikovat pravidla o správě společného jmění.²¹⁷

Je tak třeba i v poměrech NOZ uzavřít, že bez ohledu na okamžik, kdy k platnému převodu věci tvořící součást SJM na třetí osobu před jeho vypořádáním došlo, může být předmětem vypořádání pouze hodnota za takovou věc získaná. Takový závěr odpovídá zásadě,

²¹⁴ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 3450/2009 ze dne 13. 7. 2011;

²¹⁵ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3089/2022 ze dne 23.02.2023;

²¹⁶ . rozsudky Nejvyššího soudu ČR , sp. zn. 22 Cdo 1765/2018 ze dne 7. 8. 2018, sp. zn. 22 Cdo 1326/2012 ze dne 16. 9. 2013, či sp. zn. 22 Cdo 1754/2009 ze dne 9. 2. 2011;

²¹⁷ Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 300;

podle níž lze vypořádat jen existující společnou věc bývalých manželů, jak byla vymezena výše v tomto rozhodnutí.²¹⁸

Tento analyzovaný rozsudek dovolacího soudu sp.zn. 22 Cdo 3089/2022 ze dne 23.02.2023 v otázce způsobu vypořádání obchodního podílu rozvedených manželů, který byl před vypořádáním zaniklého společného jmění manželů převeden třetí osobě, vycházel z rozsudku sp.zn. 22 Cdo 3450/2009 ze dne 13.07.2011, který tuto otázku zpracoval vyčerpávajícím způsobem, když dovedl následující:

„Podle ustálené judikatury vztahující se k zákonnému majetkovému společenství manželů, ať již v podobě bezpodílového spoluvlastnictví nebo společného jmění manželů, platí, že obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, nabytý jedním z manželů za trvání jejich majetkového společenství, představuje společnou majetkovou hodnotu, která je předmětem vypořádání při zániku majetkového společenství. Také obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, nabytý jedním z manželů za trvání již zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví manželů z jejich společných prostředků, představuje společnou majetkovou hodnotu, která se v rámci řízení o vypořádání tohoto spoluvlastnictví přikazuje účastníku, který je společníkem uvedené obchodní společnosti.

Uvedené závěry se prosadí tehdy, jestliže v době vypořádání patří obchodní podíl jako společná majetková hodnota do společného jmění manželů, avšak nelze z nich vycházet za situace, kdy byl jedním z rozvedených manželů, který byl společníkem obchodní společnosti, po zániku společného jmění manželů rozvodem manželství a před provedením jeho vypořádání obchodní podíl platně převeden a tento rozvedený manžel přestal být společníkem obchodní společnosti.

Za výkon jiné než obvyklé správy lze považovat i převod vlastnického práva k podílu ve společném jmění manželů na třetí osobu. Absence souhlasu druhého manžela s převodem vlastnického práva k podílu zakládá relativní neplatnost takového právního úkonu s tím, že pokud se druhý z manželů neplatnosti proti všem účastníkům příslušného právního úkonu nedovolá, jedná se o právní úkon platný. Tyto závěry se obdobně vztahují i na situaci, kdy k převodu obchodního podílu dojde po zániku společného jmění manželů a před jeho vypořádáním, neboť podle ustálené judikatury právní vztahy mezi (bývalými) manžely, popř. mezi nimi a třetími osobami týkající se majetku a závazků, které tvořily předmět společného

²¹⁸ Petrov, J., Výtisk M., Beran M. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 10.; Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 303; a rovněž Melzer, F., Tégl, P. § 736 Vypořádání společného jmění. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655–975. Praha: Leges, 2016, s. 555–556;

jmění manželů, se v době mezi zánikem a vypořádáním společného jmění manželů řídí právními předpisy o společném jmění manželů. “

Výše uvedená judikatura zachycuje vývoj stanoviska Nejvyššího soudu ČR v otázce způsobu vypořádání věci ve společném jmění manželů co do okamžiku posouzení ocenění a co do okamžiku posouzení stavu. Zatímco v otázce okamžiku ocenění věci ve společném jmění manželů k době vypořádání SJM je judikatura konstantní (vycházelo se a vychází se z ceny věci v době vypořádání), v otázce posouzení ocenění stavu věci byla situace odlišná. Vycházelo se z jejího stavu v době zániku majetkového společenství manželů s tím, že toto pravidlo připouštělo určité výjimky. Tuto praxi změnil až rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1205/2019 ze dne 28.04.2020, který nově judikoval, že při zjištění ceny věci tvořící vypořádávané společné jmění manželů je třeba zásadně vycházet z obvyklé ceny věci v době rozhodování soudu stanovené s ohledem na stav této věci k okamžiku vypořádání společného jmění manželů, a to právě z toho důvodu, že spoluvlastníky věci jsou až do okamžiku vypořádání společného jmění manželů oba manželé, kteří by zásadně společně měli nést důsledky zhodnocení či znehodnocení věci, k němuž v mezidobí (od doby zániku společného jmění manželů do doby soudního rozhodnutí). S tímto závěrem Nejvyššího soudu ČR souhlasím, neboť odpovídá obecné zásadě spravedlivého uspořádání věci a je v souladu s principem rovnosti obou manželů.

4.6 Judikatura k prostředkům mimo společné jmění manželů smíchaných s prostředky ve společném jmění manželů na bankovním účtu

Výše uvedené téma vyčerpávajícím způsobem řeší rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022.²¹⁹ Soud prvního stupně zamítl žalobu, kterou se žalobce domáhal, aby žalované byla uložena povinnost vyklidit specifikovaný pozemek, na němž se nacházel specifikovaný dům, aby bylo zrušeno právo žalované užívat tento pozemek, na němž se nachází specifikovaný dům, aby žalované nebylo přiznáno právo na náhradní bydlení a aby rozhodl o nákladech řízení. Níže uvedený rozbor se týká pouze prvního požadavku žalobce, tedy aby žalované byla uložena povinnost vyklidit specifikovaný pozemek, na němž se nacházel specifikovaný rodinný dům.

Žalobce se domáhal, aby žalované byla uložena povinnost vyklidit nemovitost, ve které se nacházela rodinná domácnost účastníků s tím, že zaniklo manželství účastníků a dům je ve výlučném vlastnictví žalobce, který je i jako výlučný vlastník zapsán v katastru nemovitostí.

²¹⁹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022;

Pozemek byl zakoupen v době trvání manželství účastníků, a to z účtu žalobce, kde se nacházely částečně prostředky náležející do SJM a částečně výlučné prostředky žalobce. Žalobce považoval za právně významné, že právo na uzavření kupní smlouvy na pozemek mu vzniklo již před uzavřením manželství, což se netýkalo žalované. Dům byl postaven v roce 2013, tedy před 01.01.2014.

Žalovaná namítala, že jak dům, tak pozemek jsou součástí společného jmění manželů, neboť byly nabyty za trvání manželství, a to alespoň částečně za prostředky náležející do společného jmění.

Soud prvního stupně v rámci řešení předběžné otázky, zda předmětné nemovitosti jsou ve výlučném vlastnictví žalobce či ve společném jmění manželů uzavřel, že pozemek i dům byly pořízeny částečně za prostředky náležející do SJM, což následně potvrdil i odvolací soud s tím, že jak pozemek, tak i na něm stojící dům proto jsou ve společném jmění manželů.

Smíšený původ kupní ceny (tj. částečně výlučné a částečně společné prostředky) je dle odvolacího soudu důvodem, že nelze určit, jaké konkrétní prostředky (společné nebo výhradní) byly na zaplacení kupní ceny použity, a je tak třeba mít za to, že kupní cena byla zaplacená částečně z peněz náležejících do společného jmění manželů.²²⁰

Podle dovolání žalobce právo nabýt pozemek výlučně jemu vzniklo již na základě budoucí kupní smlouvy uzavřené před manželstvím. Budoucí kupní smlouva tak představovala výlučnou pohledávku žalobce na povinnost uzavřít kupní smlouvu. Tato pohledávka žalobce tak měla představovat o transformaci výlučného majetku žalobce, který do společného jmění manželů nespadá.

Dále žalobce nesouhlasil s tím, že by smísení jakékoli množství výlučných a společných prostředků na bankovním účtu, z něž má být hrazena kupní cena nemovité věci, vedlo ke změně režimu těchto výlučných peněžních prostředků na prostředky společné.

Dovolací soud posoudil otázku nabytí věci do společného jmění manželů dle § 143 odst. 1 písm. a) OZ. Podle tohoto ustanovení společné jmění manželů tvoří majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství. Do společného jmění manželů nepatří majetek, který byl získán dědictvím nebo darem, majetek nabytý jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, jakož i věci, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů, a věci vydané v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství anebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka. Je tedy na žalobkyni, která

²²⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022;

tvrdila, že majetek byl nabyt za trvání manželství, aby toto i prokázala. Prokáže-li se tato skutečnost, je na žalovaném, který nabytí do společného jmění manželů popírá, aby prokázal, že tomu tak nebylo, neboť byly splněny zákonné podmínky pro nezařazení do společného jmění. Stejná pravidla platí i pro dokazování v poměrech NOZ.

Dovolací soud se následně zabýval vztahem výše uvedených pravidel na věci nemovité evidované v katastru nemovitostí. Otázku nemovitých věcí zapsaných v katastru nemovitostí upravuje ustanovení 980 odst. 2 věta první NOZ.²²¹ Podle jazykové formulace (jazykového výkladu) se toto ustanovení vztahuje jak na manžele, tak i na třetí osoby. Ovšem teleologický výklad nabízí poněkud odlišný pohled. *Teleologický výklad nám říká, že smyslem a účelem presumpce správnosti zápisu ve veřejném seznamu je ochrana každého, kdo jedná v důvěře v zápis v katastru nemovitostí (či jiném veřejném seznamu), tedy úplnost a správnost zápisu v katastru nemovitostí.*²²² *Jinak řečeno, úprava veřejných seznamů včetně § 980 odst. 2 NOZ byla přijata za účelem ochrany právní jistoty třetích osob jednajících v důvěře ve správnost a úplnost zápisů v těchto seznamech.*²²³ *Ustanovení § 980 odst. 2 NOZ má chránit třetí osoby (veřejnost), které vycházely ze stavu zapsaného v katastru nemovitostí, i když tento stav neodpovídal skutečnosti.*²²⁴ *Manžela toho, kdo je v katastru nemovitostí zapsán jako vlastník, však za „veřejnost“ či „třetí osobu“ považovat nelze.*²²⁵ *To je ostatně zřejmé z toho, že pokud by byla domněnka obsažená v § 980 odst. 2 NOZ vztažena i na poměr mezi osobou zapsanou jako vlastník v katastru nemovitostí a jejím manželem, důsledkem by nebyla ochrana manžela nezapsaného jako bezpodílový spoluvlastník, ale ztížení jeho situace.*²²⁶ *Nestačilo by mu prokázat, že věc byla nabyta za trvání manželství, ale ještě by jej tížilo důkazní břemeno ohledně neexistence výjimek z nabytí do společného jmění manželů.*²²⁷ Manžel osoby zapsané jako vlastník v katastru nemovitostí by tak nepožíval žádné zákonné ochrany, pokud by osoba zapsaná jako vlastník v katastru nemovitostí dosáhla zápisu vkladu vlastnického práva ve svůj prospěch bez vědomí a souhlasu svého manžela. Toto jistě není stav, který by právo chtělo dosáhnout. Ustanovení § 980 odst. 2 NOZ by tak legalizoval důsledek nepoctivého jednání jednoho z manželů. Takový stav by byl v rozporu se zásadou rovnoprávnosti obou manželů a s dobrými mravy. *Účelem § 980 odst. 2 NOZ však není ztížení situace manžela knihovního*

²²¹ § 980 odst. 2 věta první NOZ: „Je-li právo k věci zapsáno do veřejného seznamu, má se za to, že bylo zapsáno v souladu se skutečným právním stavem.“

²²² rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022;

²²³ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022;

²²⁴ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022;

²²⁵ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022;

²²⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022;

²²⁷ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022;

*vlastníka, ale poskytnutí ochrany třetím osobám.*²²⁸ Jde o to, aby se na stav zapsaný v katastru nemovitostí mohl každý spolehnout, i když je v rozporu se stavem skutečným.

Byla-li tedy nemovitá věc nabyta buď jedním nebo oběma manžely za trvání manželství, pak i v případě, že předmětná věc byla evidována v katastru nemovitostí jen ve prospěch jednoho z manželů, je tato součástí společného jmění manželů, nebyly-li tvrzeny a prokázány zákonné výluky ze společného jmění manželů, k čemuž v této věci nedošlo. Na tomto závěru nemůže nic změnit ani skutečnost, že právo nabýt předmětnou věc nemovitou nabyt jeden z manželů již před uzavřením manželství, když k samotnému nabytí došlo za existence společného jmění manželů a příslušná právní úprava (tj. ustanovení § 709 odst. 1 NOZ) je ustanovení speciální.

K povaze prostředků na bankovním účtu dovolatele:

Přípustnost dovolání spatřoval dovolatel v tom, že se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, představované např. rozsudkem Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 638/2011 ze dne 25. 9. 2012,²²⁹ a to v otázce „smísení“ částek na bankovním účtu jednoho z manželů. Podle tohoto rozsudku „samotným uložením výlučných finančních prostředků na účet u peněžního ústavu a jejich následným výběrem nedochází ke změně právního režimu v tom smyslu, že by se uvedené finanční prostředky staly součástí společného jmění manželů.“

Soudy obou stupňů se shodly na stanovisku soudu prvního stupně v rozsudku pod bodem 36.: *„Pokud pak byla kupní cena pozemku uhrazena převodem z účtu žalobce, nelze určit, jaké konkrétní prostředky byly na zaplacení použity a je tak třeba mít za to, že kupní cena byla hrazena částečně z peněz náležejících do SJM. Pozemek p. č. XY v k. ú. XY se tak stal součástí společného jmění manželů.“*

„Právní otázka, na které rozhodnutí odvolacího soudu spočívá, je, zda v případě, že kupní cena za nemovitost, kterou měl nabýt jeden z manželů do výlučného vlastnictví, byla hrazena z účtu, na kterém byly jak prostředky původem z výlučného, tak i ze společného majetku, je tato nemovitost nutně ve společném jmění manželů.“²³⁰

Vzhledem k tomu, že k nabytí pozemku došlo v roce 2007, je třeba postupovat podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění příslušných novel.²³¹

²²⁸ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022;

²²⁹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 638/2011 ze dne 25. 9. 2012;

²³⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022;

²³¹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022;

Podle ustanovení § 143 odst. 1 písm. a) OZ: „Společné jmění manželů tvoří majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, s výjimkou majetku získaného dědictvím nebo darem, majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, jakož i věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů, a věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství anebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka“

Podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. Zn. 35 Odo 801/2002 ze dne 10. 11. 2004²³² *„peněžní prostředky na účtu vedeném peněžním ústavem na základě smlouvy o běžném účtu nebo smlouvy o vkladovém účtu nejsou v majetku majitele účtu, v jehož prospěch byl tento účet zřízen, nýbrž v majetku peněžního ústavu. Oprávnění majitele účtu, spočívající v tom, aby na základě jeho příkazu byly vyplaceny peněžní prostředky z účtu, představuje pohledávku z účtu u peněžního ústavu.“*

Nejvyšší soud ČR uvedl v rozsudku sp. Zn. 22 Cdo 638/2011 ze dne 25. 9. 2012: *„Důsledkem takového postupu však není skutečnost, že se výlučné finanční prostředky žalobkyně staly po jejich vložení na účet a následném výběru finančními prostředky tvořícími součást společného jmění manželů, ale zůstaly ve výlučném vlastnictví žalobkyně. Na tom nemůže ničeho změnit ani skutečnost, že na účtu žalovaného se v době vkladu nacházely již i prostředky tvořící společné jmění manželů. Samotným uložením výlučných finančních prostředků na účet u peněžního ústavu a jejich následným výběrem nedochází ke změně právního režimu v tom smyslu, že by se uvedené finanční prostředky staly součástí společného jmění manželů.“*

Z judikatury ani z NOZ neplyne závěr, že není možné rozlišovat mezi výlučnými a společnými finančními prostředky uloženými na jednom bankovním účtu. V opačném případě by mohlo docházet k tomu, že k výlučným finančním prostředkům na jednom bankovním účtu by připísaná byť i bagatelní částka (ať už pocházející z bankovních úroků nebo by šlo o účelový postup jednoho z manželů) založila transformaci těchto výlučných finančních prostředků na prostředky spadající do společného jmění manželů. Tato možnost nejenže nemá oporu v NOZ a v judikatuře, ale bylo by i absurdní, aby ke změně právního režimu výlučného (finančního) majetku docházelo jen na základě toho, že přišel do styku se společným finančním majetkem. Toto by znamenalo porušení ústavního práva jednotlivce vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1

²³² rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. Zn. 35 Odo 801/2002 ze dne 10. 11. 2004;

zákona č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod.²³³ Také by to znamenalo faktické omezení vlastnického práva bez opory v zákoně, což by i z tohoto důvodu bylo v rozporu s ústavním právem jednotlivce vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.²³⁴

Odpověď na otázku, jak posuzovat vlastnictví věci pořízené za výlučné finanční prostředky a společné finanční prostředky uložené na bankovním účtu patřící jednomu z manželů je méně jednoznačná než odpověď na otázku vlastnického režimu těchto finančních prostředků, jak je uvedeno výše. Nepochybně lze souhlasit s rozsudkem Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022, který shledal, že jestliže byly na účet u peněžního ústavu patřící jednomu z manželů uloženy jeho výlučné peněžní prostředky i prostředky pocházející ze společného jmění manželů, neznamená to, že by bez dalšího na všechny platby z tohoto účtu bylo nutné pohlížet jako na plné nebo částečné platby ze společného jmění manželů. Bude vždy záležet na okolnostech dané věci, na výši uložených prostředků, jejich původu a na výši platby.

Podle soudu prvního stupně předmětné nemovitosti získala žalobkyně z finančních prostředků nabytých darem od svých rodičů do svého výlučného vlastnictví s tím, že pokud je žalobkyně vložila na účet znějící na jméno žalovaného, na kterém již byl zůstatek, nedošlo ke smísení těchto finančních prostředků a že by se tato pohledávka se tak stala součástí společného jmění manželů. *Podle názoru soudu prvního stupně jsou naopak tyto finanční prostředky oddělitelné a nemohlo dojít k jejich smísení.*²³⁵

Odvolací soud pak rozsudek soudu prvního stupně potvrdil.

Žalovaný s rozhodnutími nalézacích soudů nesouhlasil a podal proti rozsudku odvolacího soudu dovolání, kdy zastával opačný názor na právní režim vložených finančních prostředků, kdy tyto přestaly být ve výlučném vlastnictví žalobkyně.

Dovolací soud se však přiklonil k názoru odvolacího soudu. *Podle dovolacího soudu na základě smlouvy o běžném účtu je peněžní ústav povinen přijmout na účet peněžité vklady učiněné majitelem účtu nebo platby uskutečněné v jeho prospěch bez zřetele k tomu, kdo je majitelem peněžních prostředků, které se tímto způsobem na účet ukládají.*²³⁶ *Při provádění výplat z účtu se peněžní ústav řídí pokyny majitele účtu; skutečnost, kdo byl majitelem*

²³³ čl. 11 odst. 1 zákona č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod: „Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.“

²³⁴ čl. 11 odst. 4 zákona č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod: „Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.“

²³⁵ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022;

²³⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022;

peněžních prostředků uložených na účtu, tu opět není významná.²³⁷ Peněžní prostředky na účtu vedeném peněžním ústavem na základě smlouvy o běžném účtu nebo na základě smlouvy o vkladovém účtu nejsou ve vlastnictví majitele účtu, v jehož prospěch byl tento účet zřízen, nýbrž ve vlastnictví peněžního ústavu.²³⁸ Oprávnění majitele účtu, spočívající v tom, aby na základě jeho příkazu byly vyplaceny peněžní prostředky z účtu u peněžního ústavu, představuje pohledávku z účtu u peněžního ústavu.²³⁹

Jsou-li na účtu složeny i prostředky, které „majiteli účtu“ nepatří (např. na účet vedený na jméno manžela složí peníze druhý manžel), nemá tento složitel pohledávku za bankou.²⁴⁰

Nemá-li v těchto případech složitel pohledávku za bankou, nevylučuje to jeho pohledávku za majitelem účtu (nejde-li např. o případy, kdy peníze byly darovány majiteli účtu a uloženy na jeho účet),²⁴¹ což je i tento analyzovaný případ. Žalobkyni tak za žalovaným vzniklo obligační právo na vrácení jí patřících finančních prostředků, které žalobkyně realizovala jejich výběrem. Na skutečnosti, že šlo o její výlučné finanční prostředky nemohlo změnit ani to, že na bankovním účtu žalovaného se nacházely i finanční prostředky ve společném jmění manželů. Ke změně právního režimu výlučných finančních prostředků na společné finanční prostředky tak nedošlo. Věc pořízená za tyto výlučné finanční prostředky tak žalobkyně nabylo do svého výlučného vlastnictví – viz ustanovení § 709 odst. 1 písm d) NOZ.²⁴²

V této věci Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022 „soudy nezvažovaly, zda výše výlučných prostředků uložených na bankovním účtu dovolatele v době platby byla dostatečná k úhradě kupní ceny pozemku a nepřihlédly k okolnostem věci, zejména k obsahu kupní smlouvy a k prohlášení žalované o původu kupní ceny.“²⁴³

Mám zato, že závěr soudů o tom, že výlučné finanční prostředky se uložením na bankovní účet druhého manžela se netransformují na finanční prostředky (resp. pohledávku vůči bankovní instituci) ve společném jmění manželů, ale stále zůstávají výlučnými finančními

²³⁷ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022;

²³⁸ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022;

²³⁹ rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 35 Odo 801/2002 ze dne 10. listopadu 2004;

²⁴⁰ Dvořák, J. - Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, str. 135;

²⁴¹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022;

²⁴² § 709 odst. 1 písm. d) NOZ: „Součástí společného jmění je to, čeho nabyt jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství, s výjimkou toho, co nabyt jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví.“

²⁴³ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022;

prostředky je v souladu jak s aktuální judikaturou (viz výše rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. Zn. 22 Cdo 638/2011 ze dne 25. 9. 2012), tak i se spravedlivým uspořádáním věci, a proto je i správný. V daném případě ani nebylo tvrzeno, že úmyslem žalobce jakožto vlastníka výlučných finančních prostředků bylo obohatit o tyto prostředky společné jmění manželů. Naopak ze smlouvy o smlouvě budoucí uzavřené před uzavřením manželství lze dovodit, že žalobce měl v úmyslu nabýt spornou nemovitost do svého výlučného vlastnictví – lze tedy usoudit, že neměl v úmyslu obohacovat společné jmění manželů. S tímto byla srozuměna i žalovaná, když potvrdila, že na nákup sporné nemovitosti se nepoužijí prostředky ze společného jmění manželů – zde se ovšem deklarace žalované rozchází s výsledky dokazování nalézacích soudů, dovolací soud připustil, že kupní cena mohla být uhrazena jak z prostředků společných, tak i z prostředků výlučných.

Pokud by tyto výlučné finanční prostředky postačovaly na koupi sporné věci - pozemku, nebylo by sporu, že i tento pozemek by se měl dostat do výlučného vlastnictví majitele finančních prostředků, tedy žalobce. Pokud na koupi pozemku byly použity kromě výlučných finančních prostředků i společné finanční prostředky, pozemek by měl být nabyt do podílového spoluvlastnictví, kdy jedním podílovým spoluvlastníkem by měl být jeden z manželů jakožto výlučný vlastník finančních prostředků a druhým podílovým spoluvlastníkem by mělo být majetkové společenství podle poměru použitých prostředků. Další možností je, že nabytá nemovitost by byla v SJM a při případném vypořádání by majitel výlučných finančních prostředků požadoval zaplacení vnosu. K této možnosti se však nepřikláním, neboť v průběhu času by mohlo dojít ke snížení hodnoty vnosu, který by byl zohledněn toliko v nominální výši (nedošlo by tedy k valorizaci vnosu), zatímco hodnota nemovitosti by stoupla. Postup dle ustanovení § 742 odst. 2 NOZ²⁴⁴ je sice možný, leč judikatura se ohledně dané tematiky nemusí vyvíjet příznivě. K valorizaci vnosu / investic však aktuální judikatura²⁴⁵ dospěla k názoru, že valorizace / investice lze realizovat, jen pokud se tak účastníci dohodlí. Tento závěr Nejvyššího soudu ČR se mi jeví jako překvapivý a v rozporu s ustanovením § 742 odst. 2 NOZ. Proto se mi jeví jako bezpečnější postup ten dříve označený.

Pokud jde o argument, že žalobce nabyt právo na koupi předmětné nemovitosti již před uzavřením manželství na základě smlouvy o smlouvě budoucí, nic to nemění na tom, že

²⁴⁴ § 742 odst. 2 NOZ: „Hodnota toho, co ze společného majetku bylo vynaloženo na výhradní majetek manžela, stejně jako hodnota toho, co z výhradního majetku manžela bylo vynaloženo na společný majetek, se při vypořádání společného jmění započítává zvýšená nebo snížená podle toho, jak se ode dne vynaložení majetku do dne, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, zvýšila nebo snížila hodnota té součásti majetku, na niž byl náklad vynaložen.“

²⁴⁵ rozsudek Nejvyššího soudu ČR č.j. 22 Cdo 1172/2022-372 ze dne 27.09.2022;

předmětné nemovitosti byly nabyty v době trvání manželství a jako takové by měly být zařazeny do společného jmění manželů.

5 Závěr

5.1 Způsoby vypořádání společného jmění manželů

5.1.1 Základní rozdíly mezi vnosem a rozšířením společného jmění manželů

Rigorózní práci jsem začala kapitolou č. 1, kde jsem analyzovala rozdíly mezi vnosem do společného jmění manželů a rozšířením společného jmění manželů. Toto téma mě zaujalo, když jsem řešila kauzu vedenou u Okresního soudu v Tachově pod sp.zn. 6 C 103/2009 a následně u Krajského soudu v Plzni pod sp.zn. 15 Co 217/2011, aniž by soudy toto téma jakkoliv reflektovaly. Relevanci mých úvah pak potvrdilo i rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR vedené pod sp.zn. 22 Cdo 2480/2010 v jiné, avšak typově stejné věci, podle nějž je nutno rozlišovat rozšíření společného jmění manželů a vnos, když nejde o jedno a totéž, jak se nesprávně domnívaly oba výše označené soudy.

Závěry učiněné v době účinnosti OZ jsou aplikovatelné i po účinnosti NOZ. Stejně tak i judikatura aktuální v době účinnosti OZ je aplikovatelná i na poměry v době účinnosti NOZ. V souladu s judikaturou a právní naukou jsem dospěla k názoru, že za vnos lze považovat a náhradu lze požadovat za prostředky vnesené do SJM, kdy jsou použity současně se společnými prostředky manželů na pořízení určité věci, a to za předpokladu, že taková věc ke dni zániku SJM existuje, respektive nebyla spotřebována či neztratila hodnotu. Vnos tedy předpokládá již existující společný majetek, do nějž jeden z manželů vnese svůj výlučný majetek. Naproti tomu rozšíření společného jmění znamená zvětšení společného jmění jako takového o nový majetek ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, který se tak stává majetkem ve společném jmění manželů, ačkoli by jinak do SJM nespadal.

V případě soudního vypořádání společného jmění manželů, kdy se manželé nedohodnou mimosoudně by tak měl soud reflektovat rozdíl mezi vnosem a rozšířením společného jmění manželů. Při posuzování obsahu dohody o rozšíření společného jmění manželů by měl rozhodnout o odklonu od principu rovnosti podílů dle ustanovení § 742 odst. 2 písm. f) NOZ s ohledem na to, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí majetkových hodnot náležejících do společného jmění manželů.

5.1.2 Důvody vedoucí k disparitě vypořádacích podílů s důrazem na kritérium péče o rodinu

V kapitole č. 2 jsem se zabývala důvody vedoucí k disparitě vypořádacích podílů, kdy se neuplatní pravidlo rovnosti vypořádacích podílů. Ze základního pravidla zachování rovnosti vypořádacích podílů existují výjimky, kdy podle ustanovení § 742 odst. 1 písm. d) NOZ „přihlédne se k potřebám nezaopatřených dětí,“ podle písm. e) „přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a o rodinnou domácnost,“ a dle písm. f) „přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění.“

Kritérium péče o rodinu dle písmena e) a kritérium zásluhovosti dle písmena f) je třeba posuzovat ve vzájemné souvislosti. Za péči o rodinu je třeba považovat osobní přínos daného manžela rodině, tedy o to, že manžel tyto činnosti vykonává buď osobně, nebo prostřednictvím jiných osob, které však platí ze svých finančních prostředků s tím, že poskytování majetkových plnění má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy. Blíže jsem rozvedla pojmy „péče o děti“ a „péče o rodinnou domácnost.“ Věnovala jsem se tomu, jak se kritérium „péče o rodinu“ projevuje ve vypořádání společného jmění manželů. Dospěla jsem k tomu, že:

- lze kompenzovat nedostatek přímé péče o rodinu tím, že se manžel podstatně zasloužil o nabytí společného jmění a nedostatek výdělečné činnosti lze kompenzovat přímou péčí o rodinu;
- sama okolnost, že jeden z manželů má větší zásluhu na nabytí části majetku není automaticky důvodem pro disparitu podílů;
- úsilí, respektive míra účasti obou manželů na péči o rodinu, byť vynakládané při různých činnostech, by mělo být alespoň obdobné.

Za důvody pro disparitu vypořádacího považují:

- zjevně nerovnoměrnou míru účasti manželů při péči o rodinu;
- nedostatek a / nebo protiklad péče o rodinu;

Podle judikatury se za nedostatek péče o rodinu považuje takové jednání, která mohou vést k úvaze o odklonu od principu rovnosti podílů jako pouze takové negativní jednání, která má negativní vliv na hospodaření se společným majetkem nebo na péči o rodinu a obecně i trestná činnost, zde míněn úmyslný trestný čin (zejména ten, který závažnou měrou zasahuje do majetkové, tělesné či sexuální sféry osoby).

Dalším negativním jednáním, jež může být důvodem pro disparitu podílů mohou být podle judikatury nadměrné dluhy způsobené právním jednáním jednoho z manželů. Ovšem podle odborné literatury by mělo jít jen o takové zadlužení, které je doprovázeno

lehkomyšlností při přebírání závazků a nehospodárností. Při definici pojmu „nadměrné zadlužení,“ které není obsaženo v NOZ, jsem vycházela z pojmu „nad míru přiměřené majetkovým poměrům,“ kdy tato míra se projeví negativními dopady do majetkové sféry manželů. Na rozdíl od odborné literatury mám za to, že podmínkou disparity vypořádacích podílů by neměla být jen lehkomyšlnost při přebírání závazků a nehospodárnost, ale míra, jak manžel svým nezodpovědným právním jednáním poškodil majetkovou situaci rodiny.

Dalším negativním jednáním, jež může být důvodem pro disparitu podílů podle judikatury mohou být příčiny rozvratu manželství, pokud se negativní dopad příčin rozvratu manželství promítá do majetkové sféry společného jmění manželů nebo do péče o rodinu.

S tímto závěrem ovšem nesouhlasím. I když právo neumožňuje vyslovit vinu manžela na rozvodu manželství ve výroku, lze mít zato, že příčiny rozvratu manželství jedním z manželů budou natolik narušovat fungování vztahu, že to bude mít negativní vliv na péči o rodinu, což by měl soud zohlednit při rozhodování o vypořádacím podílu.

Dospěla jsem k názoru, že kritérium péče o rodinu dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. e) NOZ by soud měl při vypořádání společného jmění manželů poměřit s kritériem zásluh dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ. Podle judikatury soud nepřistoupil na disparitu vypořádacích podílů v případě, kdy manžel měl za dobu manželství dvojnásobný až trojnásobný příjem (za dobu práce v zahraničí) oproti manželce, která však s výjimkou zahraničního pobytu byla vždy zaměstnána a o domácnost a děti vždy řádně pečovala. K tomuto dodávám, že nesporně vyšší zásluha žalovaného na zisku majetkových hodnot do společného jmění manželů bez dalšího neznamená, že by žalovaný vynakládal značné úsilí, které by vedlo k nabytí majetku značné hodnoty, přičemž judikatura předpokládá „značné úsilí“ a „nabytí majetku značné hodnoty,“ to vše v kontextu světového úspěchu. Tak tomu ovšem v daném případě nebylo.

5.1.3 Důvody vedoucí k disparitě vypořádacích podílů s důrazem na kritérium potřeb nezaopatřených dětí

Dalším analyzovaným kritériem bylo v kapitole 2.3 kritérium potřeb nezaopatřených dětí podle § 742 odst. 1 písm. d) NOZ jakožto důvodu pro disparitu vypořádacích podílů.

Judikatura i NOZ primárně cílí na děti nezaopatřené, a nikoliv na děti nezletilé. Potřeby nezaopatřených dětí mohou být zohledněny nejenom pro účely rozhodnutí o tom, kterému z manželů má být do výlučného vlastnictví přikázán ten či onen movitý či nemovitý majetek, ale tyto zjištěné potřeby mohou odůvodnit i to, aby podíly manželů na vypořádávaném jmění

nebyly stejné. Toto je aktuální zejména v případech, kdy potřeby dětí nebylo možno řešit v rámci stanovení výživného, jak by tomu primárně mělo být. Dovodila jsem, že s ohledem na čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, která přímo aplikovatelná, by zájem nezletilých nezaopatřených dětí měl převážet nad ostatními kritérii pro vypořádání společného jmění manželů dle ustanovení § 742 odst. 1 NOZ. Podíl manžela, kterému byly děti svěřeny do péče, byl neměl být snižován tím, že by se na jeho podíl započítávaly i věci, které primárně slouží společným dětem. Jiná situace by nastala, pokud by šlo o majetek, který by sloužil nejen nezletilým dětem, ale i potřebám manžela.

Analyzovala jsem judikát – rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2011, sp. zn. 22 Cdo 1096/2011, který pojednával o případu vypořádání bytu užívaného dvěma nezaopatřenými zletilými dětmi se zdravotními problémy a o ně pečující manželkou s nízkými příjmy. U dětí nebyla perspektiva zlepšení zdravotního stavu a u pečující manželky nebyla perspektiva nalezení lépe placené práce, který by jí umožnila opatřit si vlastní bydlení. Dospěla jsem k závěru, že i když v rámci výživného má být zohledněna kompletní majetková situace, může dojít k tomu, že běžné výživné hrazené manželem nepokryje potřebu bydlení dětí. Tuto situaci pak může řešit disparita vypořádacích podílů ve prospěch o děti pečující manželky, kdy manželce připadne byt, aniž by vypořádací podíly byly stejné.

V rámci uvedeného judikátu jsem poměřovala hypotetické situace kritériem péče o rodinu, kritériem potřeb nezaopatřených dětí a kritériem zásluhovosti na získání majetku spolu se zásadou dobrých mravů.

5.1.4 Důvody vedoucí k disparitě vypořádacích podílů s důrazem na kritérium zásluhovosti

Kapitola 2.4 je věnována analýze kritéria zásluhovosti jakožto důvodu pro disparitu vypořádacích podílů. Zmínila jsem ve starší judikatuře zastávaný názor, který považuji za překonaný, podle nějž se nerozlišuje vypořádání vnosů do bezpodílového spoluvlastnictví a majetek získaný rozšířením bezpodílového spoluvlastnictví. V této kapitole jsem analyzovala zásadní rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.01.2001, sp.zn. 22 Cdo 2433/99, podle nějž shora uvedený postup (tj. postup vedoucí k disparitě vypořádacích podílů – pozn. autorky) je namíste *„v případě světově úspěšného sportovce, který vyvíjel značné úsilí k tomu, aby ve své Ošportovní činnosti dosáhl uvedeného postavení a tomu odpovídajících příjmů umožňujících nadstandartní životní úroveň rodiny a nabytí majetku značné hodnoty.“* Zdůraznila jsem, že jde o případ, kdy světově úspěšný sportovec položil základy svého úspěchu ještě dlouho před

uzavřením manželství, často již v útlém dětství za vydatné pomoci rodinných příslušníků, kdy bez základu vytvořeného v útlém věku by jejich profesionální úspěch v době manželství nebyl možný. Snažila jsem se nalézt odpověď na otázku, jak vypořádat majetek ve společném jmění manželů, který nabyt jeden z manželů převážně před uzavřením manželství na základě zvýšeného úsilí a majetek ve společném jmění, který nabyt jeden z manželů zvýšeným úsilím až v době trvání manželství a jak vypořádat majetek, který nabyt jeden z manželů před uzavřením manželství nikoliv na základě zvýšeného, ale běžného úsilí.

S ohledem na mimořádné úsilí jednoho z manželů vyvíjené v době manželství i před jeho uzavřením soud přistoupil k modifikaci vypořádacích podílů, s čímž jsem naprosto souhlasila. Stejně tak by mělo být posouzeno i vypořádání majetku, který získal jeden z manželů zvýšeným úsilím vyvíjeným za trvání manželství. Rozdíl by měl být jen v poměrech vypořádacích podílů, kdy by poměr vypořádacího podílu ve prospěch onoho manžela v prvním případě měl být vyšší, neboť tento vyvíjel značné úsilí delší dobu.

V případě vypořádání vnosu zákon ani judikatura nepožadují, aby šlo o takový vnesený výlučný majetek jednoho z manželů, který by tento manžel získal na základě mimořádného úsilí, jako je tomu v případě vypořádání rozšířeného společného jmění manželů. Vnos se tak vypořádává ve stejné nominální výši. A ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ nevyklučuje, aby transformovaný majetek získaný jedním z manželů úsilím běžným či dokonce úsilím minimálním byl vypořádáván až do výše, v jaké je vypořádáván vnos, tj. až do 100 % hodnoty takového majetku. Zákon tak ponechává soudu možnost široké volné úvahy, což považuji za správné.

Dospěla jsem k závěru, že v případech vypořádání transformovaného majetku získaného jedním z manželů před uzavřením manželství na základě běžného úsilí a majetku, které manžel získal od jiných osob, by mělo být postupováno dle zásady rovnosti vypořádacích podílů dle ustanovení § 742 odst. 1 písm. a) NOZ, neboť zde absentuje ono zvýšené ba dokonce mimořádné úsilí a není tak důvod postupovat jinak. Výjimkou by měl být případ, kdy se jeden z manželů ve výrazně větší míře zaslouží o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění, aniž by vynaložil mimořádné úsilí, aniž by se druhý z manželů staral o rodinu a aniž by manželé měli nezletilé nezaopatřené děti, k jejichž potřebám by bylo nutné přihlédnout.

Následujícím analyzovaným judikátem je rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.04.2020, sp.zn. 22 Cdo 1205/2019, který je zaměřen na posuzování faktu zásluhovosti o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění. Tento judikát vychází ze základní teze, že odklon od rovnosti podílů manželů je namístě jenom za situace, kdy zvýšené úsilí jednoho z manželů zajistilo nabytí a udržení majetku značné hodnoty. V dané věci se žalovaný zasloužil o přidělení bytu a následně jej užíval před uzavřením manželství. Byt pak manželé zakoupili do společného jmění manželů. Na rozdíl od dovolacího soudu jsem neměla však za prokázáno, že by manžel vynaložil značné úsilí při nabývání bytu a z tohoto důvodu je dán důvod pro disparitu vypořádacího podílu, když se od něj daly očekávat je standardní právní úkony s nabytím související.

Další analyzovaný rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2480/2010 ze dne 28.11.2012 nejprve nerozhodl o disparitě vypořádacích podílů. Rozlišoval však institut rozšíření společného jmění manželů a vnos z výlučného majetku do majetku společného. Po zrušení rozsudku odvolacího soudu dovolacím soudem se věc vrátila soudu prvního stupně, který rozhodl o odklonu od principu rovnosti podílů, a to v rozsahu 60 % ve prospěch manželky a 40 % ve prospěch manžela, a to z důvodu negativního přístupu manžela k partnerství a k majetkovým záležitostem. Manžel nejprve zatajil manželce, že vlastní značnou část finančních prostředků, kterou investoval do výstavby domu ve společném jmění manželů (a požadoval je zpět v plné výši jako vnos), když manželka rozšířila společné jmění manželů o své pozemky značné hodnoty (a tyto měly být vypořádávány rovným dílem). K tíži manžela byla posouzena skutečnost, že jí znemožnil přístup ke společným finančním prostředkům a tajil výši svých příjmů. Soud prvního stupně však rozhodl (po vrácení věci dovolacím soudem) o vrácení vnosu manželovi v plné výši, i když jím do nemovitostí vnesené finanční prostředky již byly vypořádány v rámci stanoveného vypořádacího podílu, kdy tyto byly použity na zhodnocení pozemku, jehož hodnota se v mezidobí značně zvýšila. Soud prvního stupně však nezohlednil skutečnost, že manželka se rovněž zasloužila o zvětšení společného jmění manželů jeho rozšířením o nemovitosti. Uzavřela jsem proto, že ze strany soudu šlo o chybu v úsudku a s rozhodnutím soudu jsem tak nesouhlasila.

5.1.5 Důvody vedoucí k disparitě vypořádacích podílů s důrazem na kritérium tzv. zápočtů

V kapitole 2.5 jsem se věnovala kritériím tzv. zápočtů (společných prostředků vynaložených na výhradní majetek a opačně) jakožto důvodu pro disparitu vypořádacích

podílů. V kapitole 2.5.1 jsem rozlišila pojmy „vnos,“ „investice“ a „zápočet.“ Vnosem rozumíme vnesení majetku ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů do již existujícího společného jmění manželů. Investicemi rozumíme vynaložení určitých majetkových hodnot ze společného jmění manželů na výhradní majetek jednoho z nich. Pod pojmem zápočet rozumíme vnosity i investice. Podle právní úpravy – ustanovení § 742 odst. 2 NOZ §, vnosity a investice se valorizují, ale podle judikatury – rozsudku Nejvyššího soudu ČR č.j. 22 Cdo 1172/2022-372 ze dne 27.09.2022 záleží na více faktorech (např. obecné zdražování, dlouhé časové období investic, investice udržovací i ty, kterými dochází ke zhodnocení věci, investice do věci, kterou užívají oba manželé atd.), zejména na vůli manželů vyjádřenou v dohodě o investici do věci ve výlučném majetku. Rozsudek tedy podmiňuje valorizaci / investici dohodou manželů. Rozsudek dále uvádí pro případ, pokud by nezohlednění valorizace vnosu bylo v rozporu s dobrými mravy anebo vedlo ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění (§ 2 odst. 3 o. z.), bylo by třeba k těmto okolnostem přihlídnout v rámci stanovení disparity podílů bez toho, aby se zjišťovala přesná výše takového zhodnocení. Důvodem takovéto úvahy je údajná skutečnost, že vnos či investice údajně nejsou příčinou zvýšení ceny věci, kdy ke zvýšení ceny věci dochází z jiných důvodů, zejména z důvodu obecného zdražování či inflace.

S výše uvedenými závěry dovolacího soudu jsem naprosto nemohla souhlasit, když je zjevné, že argumenty obsažené v rozsudku přehlížejí ekonomický rozměr vnosu či investice a vůli aktéra. Jednající manžel totiž dobrovolně svázal osud své vnesené či investované majetkové hodnoty s osudem majetku jiného. Proto by vnos či investice měly sledovat ekonomický „osud“ takto obohacené věci v daném místě a čase, bez ohledu na to, zda došlo k obecnému zdražování či inflaci. Dále poukazuji na skutečnost, že cena obohaceného majetku se v čase mění, zatímco vnos či investice se mají vracet v nezměněné výši, a proto i z tohoto důvodu považuji za logické, aby vnos či investice byly závislé na hodnotě obohaceného majetku. Tedy, aby se bez dalšího valorizovaly, když ustanovení § 742 odst. 2 NOZ žádnou dohodu manželů o valorizaci vnosu či investic nepředpokládá.

V kapitole 2.5.2 jsem poukázala na majetek, které nespadá do společného jmění manželů a nenahrazuje se. Jedná se o výlučný majetek, který slouží buď celé rodině nebo osobní potřebě jednoho z manželů.

V kapitole 2.5.3 jsem analyzovala postup při vynaložení společného majetku ve prospěch jednoho z manželů, ale nikoliv na jeho majetek. Dospěla jsem k závěru, že takto vynakládaný majetek nelze započíst jako vnos či investici ve smyslu ustanovení § 742 odst.1 písm. b) a c) NOZ, ale je možné jej zohlednit při stanovení vypořádacího podílu ve smyslu ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) NOZ.

V kapitole 2.5.4 věnované vypořádání zápočtů jsem vyšla ze základního pravidla, že konkrétní věc pořízená ke dni zániku společného jmění manželů musí existovat. Neexistující věc nelze vypořádat, pokud za tuto věc nebyla pořízena (v době vypořádání existující) věc jiná. Zápočet by se měl provést i v případě věci ve výlučném vlastnictví manžela pořízené za společné prostředky, kterou tento manžel prodal a utržené peníze bez souhlasu druhého manžela použil pro svou osobní potřebu nad rámec běžné spotřeby. Zápočet by se ovšem neměl provést v případě, kdy rodina spotřebovala společnou věc pořízenou za výlučné prostředky manžela.

5.2 Vliv porušování principu správy společného jmění manželů a jeho vliv na společný majetek

V kapitole 2.6 jsem analyzovala vliv porušování principu správy společného jmění manželů a jeho vliv na společný majetek. Správa společného majetku je vymezena ustanoveními § 713 a § 714 NOZ, kdy platí zejména, že *povinnosti a práva spojená se společným jměním nebo jeho součástmi náleží oběma manželům společně a nerozdílně*“ a „*jedná-li právně manžel bez souhlasu druhého manžela v případě, kdy souhlasu bylo zapotřebí, může se druhý manžel dovolat neplatnosti takového jednání.*“ Poruší-li jeden z manželů tato pravidla, poškozený manžel se může domáhat určení relativní neplatnosti učiněného právního úkonu s tím, že právní jednání žádné právní následky mít nebude, čili již vzniklé právní následky se zpětně zruší, a to „*ex tunc.*“ Pokud však není námitka reflektována, musí se manžel, který s jednáním nesouhlasil, domáhat ochrany u soudu.

Ovšem pokud v důsledku porušení pravidel správy společného jmění manželů dojde ke zmenšení společného majetku a současně k obohacení výlučného majetku jednoho z manželů, podle judikatury (rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.03.2002, sp.zn. 22 Cdo 1476/2000) je možno se dovolat nápravy až v rámci vypořádání společného jmění manželů a nikoliv dříve.

S takovýmto přístupem judikatury jsem nesouhlasila, neboť mám za to, že je nutné reagovat na tyto situace co nejrychleji. Neřešení takových situací za trvání manželství by mohlo vést k extrémní nerovnováze práv mezi manžely, kdy jeden z manželů by mohl využívat společné jmění manželů excesivním způsobem a k tíži a bez souhlasu druhého z manželů. Neřešení takových situací za trvání manželství by mohlo znamenat i „*denegatio iustitiae,*“ tedy odepření spravedlnosti.

K řešení lze využít ustanovení § 724 NOZ, pokud jednání jednjícího manžela dosáhne určité intenzity nebo trvá delší dobu, nikoliv však v případě jednorázového odčerpání majetku ze společného jmění manželů ve větším rozsahu. Kromě toho lze případy, kdy společné jmění

manželů má za dlužným manželem pohledávku a naopak řešit v rámci obecných pravidel NOZ, a to i v rámci existence společného jmění manželů. K zániku případné pohledávky společného jmění za dlužným manželem ve výši podílu, který by náležel dlužnému manželovi by došlo splynutím ve smyslu ustanovení § 1994 věta druhá NOZ.

Kapitola 2.6.1 pojednává o vypořádání těch nároků mezi manžely, které nespádají do společného jmění manželů. Typicky jde o nároky související s újmou na zdraví způsobenou manželovi druhým z manželů. Tyto nároky by měly být vypořádány tak, že je ze svého majetku nahradí ten z manželů, který na nich způsobil škodu. Pokud by výhradní majetek k náhradě újmy nepostačoval, náhrada by měla být uhrazena ze společného jmění manželů splynutím ve smyslu ustanovení § 1994 NOZ.

5.3 Dohody manželů o modifikaci společného jmění manželů

V kapitole 2.7 se zabývám dohodami manželů o modifikaci společného jmění manželů a o jeho vypořádání. Tyto dohody manželů o modifikaci společného jmění manželů se týkají případů, kdy manželé si přejí do budoucna upravit vzájemný postup při obohacení společného jmění o výhradní jmění jednoho z manželů a následném navrácení tohoto jmění ze společného jmění do výhradního jmění tohoto manžela. Dohoda o modifikaci společného jmění manželů by měla obsahovat dva kroky: 1) rozmnožení společného jmění manželů o výhradní prostředky jednoho manžela, 2) zabezpečení návratu těchto prostředků do výhradního jmění manžela, který je poskytl. Zatímco realizace prvního kroku nepředstavuje velký problém, je třeba věnovat pozornost kroku druhému. Manželé by tento druhý krok mohli realizovat uzavřením dohody o modifikaci společného jmění manželů, a to buď dohodou o zúžení společného jmění manželů s odkládací podmínkou nebo smlouvou o smlouvě budoucí o zúžení společného jmění manželů. Následné vypořádání by mohlo být realizováno tím, že současně se smlouvou o smlouvě budoucí bude uzavřena i dohoda o vypořádání společného jmění manželů. Podle této dohody o vypořádání společného jmění manželů prostředky, o které se zúžilo společné jmění manželů, budou náležet do výhradního jmění toho z manželů, který je poskytl.

V kapitole 2.7.1 rozebírám možnosti manžela jednat jednostranně v případě ohrožení společného majetku. Řešením by byla aplikace ustanovení § 724 NOZ rozlišující důvody, které je soud povinen vzít jako závažné – obligatorně závažné důvody (manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželovi, že manžela lze považovat za marnotratného, jakož i to, že manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika) a důvody, které soudem mohou být shledány jako

závažné – fakultativně závažné důvody (manžel začal podnikat nebo že se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby). Zde je problém v tom, že zákon vyžaduje, aby důvody marnotratnosti trvaly po delší dobu, tímto ustanovením nelze reagovat na jednorázové případy marnotratnosti. Tato ustanovení působí toliko preventivně, nikoliv však reparačně.

Výčet důvodů pro zúžení společného jmění manželů v ustanovení § 724 odst. 2 věta druhá NOZ je toliko demonstrativní. Soud tak může společné jmění manželů zúžit i z jiných důvodů. Odborná literatura či judikatura uvádějí např. dlouhodobé nevedení společné domácnosti, neshodu na podstatných záležitostech hospodaření se společnými věcmi, probíhající řízení o rozvod manželství s tím, že účastníci řízení si při hospodaření se společným majetkem neposkytovali potřebné informace a nespolupracovali, znemožnění správy prostředků ve společném jmění manželů na těchto účtech uložených atd.

6 Zahraniční právní úprava

V kapitole 3.0 jsem srovnávala českou a polskou právní úpravu co do otázky modifikace společného jmění manželů. V české právní úpravě je modifikace společného jmění manželů modifikačními smlouvami řešena výslovně jen modifikačními smlouvami spočívajícími v rozšíření či zúžení společného jmění manželů. „Nemodifikační“ smlouvy nejsou výslovně pro účely modifikace společného jmění manželů právně upraveny a jejich použití za dobu trvání manželství není v teorii a praxi jednoznačně přijímané. V polské právní úpravě je v zásadě přípustné zúžení společného majetku smluvním převodem do výhradního majetku pouze jednoho z manželů a je rovněž přípustné rozšíření společného majetku smluvním převodem z výhradního majetku jednoho manžela. Polská právní úprava nezná častou námitku z českého prostředí týkající se „nemodifikačních“ smluv, že není možné, aby manžel byl současně prodávajícím i kupujícím. S tímto názorem české dogmatiky nesouhlasím. U tohoto individuálně stojícího manžela tak dochází k tomu, že jeho výhradní majetek je buď obohacován v neprospěch společného jmění manželů nebo naopak ochuzován ve prospěch společného jmění manželů.

Rozhodující postoj k této problematice zaujal Nejvyšší soud Polska v zásadním rozhodnutí ze dne 10.04.1991, sp.zn. III CZP 76/90. Podle něj za trvání manželského majetkového společenství jsou přípustné dispozice jednoho manžela se součástmi společného majetku ve prospěch výhradního majetku druhého manžela a naopak. Podle soudu mohou-li manželé se společným či výhradním majetkem disponovat ve prospěch třetích osob, tím spíše s ním mohou disponovat ve prospěch sebe samých.

Podle Nejvyššího soudu Polska Nejvyšší soud Polska uvedená dispozice se týká jedné (jednotlivé) konkrétní věci (více věcí), tedy že jde o izolované nakládání s konkrétními majetkovými kusy, přičemž důsledky takového nakládání se nemají analogicky uplatnit i na jiné (v budoucnu snad nabyté) kusy majetku stejného druhu (taková „nemodifikační smlouva“ nemá vliv na další trvání a charakter společného majetku). Cílem modifikační smlouvy je naopak „vytvoření zásad, podle nichž se mají upravit vzájemné majetkové vztahy manželů.“

Souhlasím se stanoviskem Nejvyššího soudu Polska, avšak nelze přehlédnout, že podle české právní úpravy lze modifikační smlouvy uzavřít pouze formou veřejné listiny, zatímco běžné převodní smlouvy nikoliv. Nebyla-li by forma veřejné listiny dodržena, právní jednání by bylo neplatné ve smyslu ustanovení § 559 NOZ, jakkoliv by přímé přesuny („nemodifikační smlouvy“) byly v české právní úpravě pro manžele velmi dostupné a praktické.

Kapitola 4.0 se týká významné judikatury týkající se vypořádání společného jmění manželů.

V subkapitole 4.1 jsem analyzovala rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ve věci sp. zn. 22 C do 2405/2018 ze dne 18.09.2018, které se týkalo vypořádání budovy ve společném jmění manželů, která stojí na pozemku jednoho z nich. Dospěla jsem k závěru, že takováto budova může být přikázána zásadně tomu z manželů, který je vlastníkem pozemku, na němž tato budova stojí, čímž je zajištěn tolik žádoucí jednotný vlastnický režim, což je v souladu s naplnění tzv. superficiální zásady, kdy se stavba stane součástí pozemku. Důvodem pro odlišné rozhodnutí by mohla být toliko obtížná finanční situace žalobkyně jakožto vlastníka pozemku, která by jí znemožňovala vyplacení vypořádacího podílu žalovanému.

V subkapitole 4.2 jsem analyzovala rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 C do 1027/2018 ze dne 24.05.2018 týkající se vysvětlovací povinnosti manžela ohledně výběru finančních prostředků ze společného jmění manželů. Při vypořádání společného jmění manželů nastávají situace, kdy jeden z manželů má povědomí o tom, že druhý z manželů svévolně vybral značné množství společných finančních prostředků, s nimiž naložil bez vědomí a souhlasu prvního manžela. První manžel však není schopen toto prokázat. V takových případech soud opatří příslušné výpisy z bankovního účtu. Takové finanční prostředky je třeba vypořádat jako součást společného jmění manželů.

V kapitole 4.3 jsem analyzovala rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 C do 753/2020 ze dne 29.06.2021 otázky dluhu tvořícího součást společného jmění manželů. Účastníci řízení nabyli v době trvání manželství do společného jmění manželů předmětnou jednotku a související spoluvlastnické podíly na společných částech domu a pozemku, dále účastníci řízení uzavřeli s poskytovatelem hypotečního úvěru smlouvu o hypotečním úvěru za

účelem zaplacení kupní ceny předmětné jednotky a souvisejících spoluvlastnických podílů. Toliko žalobkyně uzavřela jako zástavce s poskytovatelem hypotečního úvěru zástavní smlouvu k nemovitostem v jejím výlučném vlastnictví, a to k zajištění pohledávek zástavního věřitele vyplývajících ze smlouvy o hypotečním úvěru. Soudy obou nižších stupňů přikázaly jednotku spoluvlastnické podíly na společných částech domu a pozemku do výlučného vlastnictví žalovaného a uložily žalovanému povinnosti zaplatit dluh plynoucí ze smlouvy o hypotečním úvěru. Soud dospěl k těmto zásadním závěrům, když některé toliko potvrdil:

- a) Společný dluh tvořící součást společného jmění manželů v případě, že společné jmění manželů zaniklo po 01. 01. 2014 a je vypořádáváno na základě aplikace NOZ, tak soudy mají zásadně vypořádávat jeho přikázáním oběma manželům rovným dílem. Jen tímto způsobem vypořádání lze minimalizovat negativní následky situace, kdy úhradu dluhu provede z různých příčin nakonec zcela nebo z větší části jen jeden z bývalých manželů. Navíc v okamžiku rozhodování soudu o vypořádání společného dluhu nejsou často ani známy veškeré údaje o jeho konečné výši; především vzhledem k jeho příslušenství.
- b) Ve výjimečných případech lze společný dluh náležející do SJM přikázat jen jednomu z manželů. Podmínkou takového postupu bude zpravidla souhlas manžela, jemuž má být celý dluh přikázán, a řádné zdůvodnění mimořádných okolností případu, které přikázání celého dluhu jen jednomu z manželů odůvodňují. Za takovou mimořádnou okolnost lze v poměrech konkrétního případu označit například situaci, kdy společný dluh vznikl v souvislosti s pořízením věci, která je také předmětem vypořádání, ale její obvyklá cena je snížena právní závadou (např. zástavním právem). Žalobkyně je ohrožena ztrátou svých nemovitostí při nesplácení hypotečního úvěru manželem. Žalobkyně by tak byla nucena financovat žalovanému jeho majetek, aby nepřišla o ten svůj a poté se na žalovaném složitě a zdlouhavě domáhat náhrady. Považuji za přiměřené, aby tomu účastníku, kterému byl přikázán byt, byl přikázán i dluh z hypoteční smlouvy, tedy v tomto případě žalobkyni.
- c) Jestliže je soudním rozhodnutím uloženo splnit společný dluh jen jednomu z manželů, nemá nadále druhý z nich (i když pouze s účinky mezi manželi navzájem) povinnost dluh hradit. V případě přikázání celého společného dluhu jednomu z manželů tak dochází k založení nestejně velikosti podílů, tedy disparity svého druhu (společný dluh má uhradit jen jeden z manželů; druhý manžel není ve vztahu mezi manželi nadále povinen dluh plnit, a jestliže přesto na dluh následně něčeho zaplatí, vznikne mu regresní nárok podle § 1876 odst. 2 o. z.

- d) Dochází-li v rámci vypořádání společného jmění manželů k vypořádání dluhu, je nezbytné vypořádat dluh ve výši, v jaké existoval v době rozhodování soudu, a nikoliv v době zániku společného jmění manželů.

V kapitole 4.4 jsem analyzovala rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1205/2019 ze dne 28.04.2020 týkající se stanovení ceny věci tvořící společné jmění manželů pro účely jeho vypořádání provedeného na základě NOZ. Podle dřívější judikatury (usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 4193/2017 ze dne 10.10.2017 a rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1205/2019 ze dne 28.04.2020) má soud vyjít při stanovení ceny věci pro účely vypořádání společného jmění manželů z ceny v době jejího vypořádání, avšak ze stavu v době zániku společného jmění manželů.

V kapitole 4.5 jsem analyzovala rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3089/2022 ze dne 23.02.2023, který se týkal otázky vypořádání společných aktiv a zejména dluhů a obchodního podílu. Rozsudek shrnul předchozí judikaturu a shodně uzavřel, že

- že dokud zúžené, zrušené nebo zaniklé společné jmění není vypořádáno, použijí se pro ně ustanovení o společném jmění přiměřeně;
- byl-li společný dluh účastníků splacen až po zániku jejich společného jmění, pak v případě, že byl splacen před rozhodnutím soudu o vypořádání, žádnému z účastníků se k zaplacení nepřikazuje;
- podmínkou vypořádání věci tvořících zákonné majetkové společenství manželů a jejich přikázání některému účastníkům je to, že v době rozhodnutí soudu existují (jednak objektivně a jednak jsou v majetkovém společenství manželů) a v době zániku majetkového společenství tvoří jeho součást. Věc, která tyto předpoklady nespĺňuje, nemůžte být přikázána do vlastnictví žádného z účastníků;
- pokud dojde k platnému převodu věci tvořící součást zákonného majetkového společenství (tj. v případech, kdy je věc převedena oběma manžely nebo jedním z manželů bez souhlasu druhého a tento manžel se nedovolá relativní neplatnosti takového právního úkonu), je předmětem vypořádání částka získaná za převod vlastnického práva k takové věci. Tento princip platí i v případech, kdy došlo k převodu věci v době od zániku zákonného majetkového společenství do jeho vypořádání;
- při vypořádání neuhrazených dluhů soudy vychází z jejich výše v době vypořádání, tj. rozhodování soudů, nikoliv v době zániku SJM. Jestliže některý z manželů po zániku společného jmění hradil takový dluh ze svých výlučných prostředků, má právo na náhradu tzv. vnosu ve smyslu § 742 odst. 1 písm. c) NOZ;

- k převodu obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným, který je ve společném jmění manželů, na třetí osobu i po zániku společného jmění manželů před jeho vypořádáním se pod sankcí relativní neplatnosti vyžaduje souhlas druhého z bývalých manželů. Dojde-li k převodu obchodního podílu, který tvoří součást společného jmění manželů, po zániku společného jmění manželů do jeho vypořádání, je předmětem vypořádání částka získaná za jeho převod, nikoliv hodnota tohoto podílu;

V kapitole 4.6 jsem analyzovala rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022 týkající se prostředků mimo společné jmění manželů smíchaných s prostředky ve společném jmění manželů na bankovním účtu. V daném případě šlo o dům, o němž žalobce tvrdil, že je v jeho výlučném vlastnictví, když je i jako výlučný vlastník zapsán v katastru nemovitostí. Pozemek byl zakoupen v době trvání manželství účastníků, a to z účtu žalobce, kde se nacházely částečně prostředky náležející do SJM a částečně výlučné prostředky žalobce. Dovolací soud v otázce vlastnického práva k nemovitý věcem vyšel z ustanovení 980 odst. 2 věta první NOZ, podle nějž "je-li právo k věci zapsáno do veřejného seznamu, má se za to, že bylo zapsáno v souladu se skutečným právním stavem." Toto ustanovení se dle jazykového výkladu vztahuje jak na manžele, tak i na třetí osoby. Ovšem dle teleologického výkladu úprava veřejných seznamů včetně § 980 odst. 2 NOZ byla přijata za účelem ochrany právní jistoty třetích osob jednajících v důvěře ve správnost a úplnost zápisů v těchto seznamech. Manžela toho, kdo je v katastru nemovitostí zapsán jako vlastník, však za „veřejnost“ či „třetí osobu“ považovat nelze, neboť manžel osoby zapsané jako vlastník v katastru nemovitostí by tak nepožíval žádné zákonné ochrany, pokud by osoba zapsaná jako vlastník v katastru nemovitostí dosáhla zápisu vkladu vlastnického práva ve svůj prospěch bez vědomí a souhlasu svého manžela. Toto by bylo v rozporu se zásadou rovnosti manželů. Byla-li tedy nemovitá věc nabyta buď jedním nebo oběma manžely za trvání manželství, pak i v případě, že předmětná věc byla evidována v katastru nemovitostí jen ve prospěch jednoho z manželů, je tato součástí společného jmění manželů, nebyly-li tvrzeny a prokázány zákonné výluky ze společného jmění manželů.

Pokud jde o povahu finančních prostředků společných i výlučných smíchaných na bankovním účtu ve vlastnictví jednoho z manželů, z judikatury ani z NOZ neplyne závěr, že není možné rozlišovat mezi výlučnými a společnými finančními prostředky uloženými na jednom bankovním účtu. Podle judikatury (např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 638/2011 ze dne 25. 9. 2012) samotným uložením výlučných finančních prostředků na účet u peněžního ústavu a jejich následným výběrem nedochází ke změně právního režimu v tom smyslu, že by se uvedené finanční prostředky staly součástí společného jmění manželů.

Pokud jde o vlastnictví věci pořízené za výlučné finanční prostředky a společné finanční prostředky uložené na bankovním účtu patřící jednomu z manželů, neznamená to, že by bez dalšího na všechny platby z tohoto účtu bylo nutné pohlížet jako na plné nebo částečné platby ze společného jmění manželů. Bude vždy záležet na okolnostech dané věci, na výši uložených prostředků, jejich původu a na výši platby.

Dovolací soud v tomto analyzovaném rozsudku vyslovil několik zásadních myšlenek, které by měly být v daném případě vodítkem: *„Podle dovolacího soudu na základě smlouvy o běžném účtu je peněžní ústav povinen přijmout na účet peněžité vklady učiněné majitelem účtu nebo platby uskutečněné v jeho prospěch bez zřetele k tomu, kdo je majitelem peněžních prostředků, které se tímto způsobem na účet ukládají. Při provádění výplat z účtu se peněžní ústav řídí pokyny majitele účtu; skutečnost, kdo byl majitelem peněžních prostředků uložených na účtu, tu opět není významná. Peněžní prostředky na účtu vedeném peněžním ústavem na základě smlouvy o běžném účtu nebo na základě smlouvy o vkladovém účtu nejsou ve vlastnictví majitele účtu, v jehož prospěch byl tento účet zřízen, nýbrž ve vlastnictví peněžního ústavu. Oprávnění majitele účtu, spočívající v tom, aby na základě jeho příkazu byly vyplaceny peněžní prostředky z účtu u peněžního ústavu, představuje pohledávku z účtu u peněžního ústavu.*

Jsou-li na účtu složeny i prostředky, které „majiteli účtu“ nepatří (např. na účet vedený na jméno manžela složí peníze druhý manžel), nemá tento složitel pohledávku za bankou.

Nemá-li v těchto případech složitel pohledávku za bankou, nevylučuje to jeho pohledávku za majitelem účtu (nejde-li např. o případy, kdy peníze byly darovány majiteli účtu a uloženy na jeho účet).“

Pokud by v daném případě (kdy žalobce zamýšlel zakoupit pozemek pro sebe a nezamýšlel obohatit společné jmění manželů) tyto výlučné finanční prostředky postačovaly na koupi sporné věci - pozemku, nebylo by sporu, že i tento pozemek by se měl dostat do výlučného vlastnictví majitele finančních prostředků, tedy žalobce. Pokud na koupi pozemku byly použity kromě výlučných finančních prostředků i společné finanční prostředky, pozemek by měl být nabyt do podílového spoluvlastnictví, kdy jedním podílovým spoluvlastníkem by měl být jeden z manželů jakožto výlučný vlastník finančních prostředků a druhým podílovým spoluvlastníkem by mělo být majetkové společenství podle poměru použitých prostředků. Další možností je, že nabytá nemovitost by byla v SJM a při případném vypořádání by majitel výlučných finančních prostředků požadoval zaplacení vnosu. K této možnosti se však nepřikláním, neboť v průběhu času by mohlo dojít ke snížení hodnoty vnosu, který by byl zohledněn toliko v nominální výši (nedošlo by tedy k valorizaci vnosu), zatímco hodnota nemovitosti by stoupla.

Se závěry většiny výše analyzovaných judikátů souhlasím, neboť tyto závěry jsou dobře vyargumentované a je zřejmé, že reflektují měnící se sociální realitu. Mám však zásadní námitky vůči judikátu Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1172/2022 ze dne 27.09.2022, podle něž lze valorizovat vnosy a investice jen pokud se na tom strany dohodnou. Důvodem je skutečnosti, že více než vnos či investice se na zvýšení ceny věci podílejí jiné faktory, jako jsou např. inflace, poptávka či obecné zdražování. Tento závěr podle mého názoru nezohledňuje jejich ekonomický rozměr a vůli účastníků. Jde totiž o to, že ten, kdo realizoval vnos či investici, tak učinil za předpokladu trvání osobního (manželství) a majetkového (společné jmění manželů) společenství. V opačném případě by tak jistě nečinil. Případně by vnos či investici podmínil uzavřením dohody o jejich valorizaci. Je však pravidlem, že lidé takto dopředu neuvažují a své záležitosti do budoucna pro případ zániku majetkového společenství zpravidla smluvně neošetří. To ovšem nic nemění na tom, že výše popsanou vůli mají. Navzdory všem obtížím při dokazování jsem toho názoru, že vnosy a investice by se bez dalšího měly valorizovat. Nezbyvá než doufat, že budoucí vývoj judikatury v tomto ohledu bude odlišný.

Seznam použité literatury:

Judikatura:

1. nález Ústavního soudu ČR sp.zn. II. ÚS 3765/11 ze dne 13.03.2012;
2. rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11.11.2016, č.j. 5 Co 1688/2016;
3. rozhodnutí Nejvyššího soudu Polska ze dne 19.12.1991, sp.zn. III CZP 133/91;
4. rozhodnutí polského Nejvyššího soudu ze dne 10.04.1991, sp.zn. III CZP 76/90;
5. rozhodnutí prezidia Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.11.1965, sp.zn. Prz 51/65;
6. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3421/2006 ze dne 30.10.2007;
7. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 820/2003 ze dne 23.09.2003;
8. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2335/2005 ze dne 25.05.2006;
9. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 410/2008 ze dne 28.05.2009;
10. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 591/2004 ze dne 27.05.2004;
11. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2480/2010 ze dne 28.11.2012;
12. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 4391/2010 ze dne 12.07.2012;
13. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1096/2011 ze dne 28.11.2011;
14. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3637/2010 ze dne 05.03.2012;
15. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1488/2013 ze dne 21.07.2014;
16. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2921/2005 ze dne 19.03.2007;
17. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1112/2006 ze dne 23.05.2007;
18. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1683/2013 ze dne 26.02.2014;
19. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3110/2010 ze dne 22.08.2011;
20. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1781/2004 ze dne 30.05.2005;
21. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1821/2004 ze dne 17.05.2005;
22. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2433/99 ze dne 17.01.2001;
23. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1205/2019 ze dne 28.04.2020;
24. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 31 Cdo 2008/2020 ze dne 09.12.2020;
25. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1172/2022 ze dne 27.09.2022;
26. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 425/2008 ze dne 18. 11. 2009;

27. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1476/2000 ze dne 27.03.2002;
28. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3575/2020 ze dne 28.01.2021;
29. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2221/2004 ze dne 19.09.2005;
30. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 20 Cdo 2175/2007 ze dne 22.10.2008;
31. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 180/2005 ze dne 29.09.2005;
32. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 3565/2013 ze dne 22.07.2015;
33. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1027/2018 ze dne 24.05.2018;
34. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1433/2015 ze dne 21.04.2015;
35. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 4496/2018 ze dne 18.09.2019;
36. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 883/2010 ze dne 16.12.2011;
37. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3128/2013 ze dne 30.10.2013;
38. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 753/2020 ze dne 29.06.2021;
39. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 33 Cdo 1101/2007 ze dne 28.05.2009;
40. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 6109/2017 ze dne 27.03.2018;
41. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 4532/2010 ze dne 03.02.2011;
42. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 2 Cdo 2060/97 ze dne 7. 12. 1999;
43. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 367/2013 ze dne 24. 9.2014,;
44. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 3450/2009 ze dne 13. 7. 2011;
45. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 28 Cdo 2593/2008 ze dne 1. srpna 2008;
46. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3089/2022 ze dne 23.02.2023;
47. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2190/2010 ze dne 29. 5. 2012, či rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2453/2012 ze dne 13. 8. 2014;
48. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1754/2009 ze dne 9. 2. 2011.
49. rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 1765/2018 ze dne 7. 8. 2018;
50. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1326/2012 ze dne 16. 9. 2013;
51. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3070/2021 ze dne 27.07.2022;
52. rozsudek Okresního soudu v Nymburce sp.zn. 15 C 71/2008 ze dne 28.03.2014;
53. rozsudek Okresního soudu v Tachově sp.zn. 6 C 103/2009 ze dne 17.12.2010;
54. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 35 Odo 801/2002 ze dne 10. listopadu 2004;
55. usnesení Krajského soudu v Plzni sp.zn. 15 co 217/2011 ze dne 17.05.2011;
56. usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2362/2018 ze dne 21.11.2018;
57. usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 26 Cdo 257/2008 ze dne 17.12.2009;
58. usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1738/2018 ze dne 07.08.2018;

59. usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 28 Cdo 1085/2013 ze dne 11.11.2014;
60. usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 373/2015 ze dne 04.10.2016;
61. usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 28 Cdo 4844/2015 ze dne 01.04.2016;
62. usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2405/2018 ze dne 18.09.2018;
63. usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 4193/2017 ze dne 10.10.2017;
- 64.

Monografie:

65. Dvořák Jan, Švestka Jiří a kol., Občanské právo hmotné, svazek 1, 2. vydání;
66. Dvořák, Jan - Spáčil, Jiří: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011;
67. Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M.: Společné jmění manželů, 2. vydání, Linde Praha, 2009;
68. Hrušáková, Králíčková, Westphalová a kol., Občanský zákoník II, Nakladatelství C.H. BECK, 2014;
69. Ignaczewski, Piaskowska in IGNACZEWSKI. Małżeńskie prawo majątkowe;
70. JEDREJEK, Intercyzy, s. 194-206; JĘDREJEK. Intercyzy, s. 194 an. či Ignaczewski, Piaskowska in IGNACZEWSKI. Małżeńskie prawo majątkowe;
71. Kratochvíl, Z., Nové občanské právo, Praha: Orbis, 1965;
72. Králíčková, Hrušíková, Westphalová: Občanský zákoník II., Rodinné právo (§ 655 - § 975), 2. vydání, nakladatelství C.H.Beck, 2020;
73. Macura Josef: Důkazní břemeno v civilním soudním sporu, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2000;
74. Macura Josef: Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2000;
75. Melzer, Filip., Tégl, Petr. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV., § 655-975, Praha: Leges, 2016;
76. Petrov Jan, Výtisk Michal, Beran Vladimír. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019;
77. Radvanová, S., Zuklínová, M., Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva, Praha: C.H.Beck, 2009;

78. Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kolektiv, Občanský zákoník I, 2. vydání, Praha 2009;
79. Valach, Josef, Investiční rozhodování a dlouhodobé financování, 2 vydání, Ekopress, 2006;

Internetové zdroje:

80. Český statistický úřad, statistika, inflace – druhy, definice, tabulky;
81. Drvota Jan, Mališ Nevrkla Legal, advokátní kancelář: „K vypořádání SJM k domu na pozemku jednoho z manželů, ze dne 14.05.2019, www.e-pravo.cz;
82. Ministerstvo financí ČR, „Zpráva o vývoji finančního trhu v roce 2004;“
83. Řezníček David, článek „K vysvětlovací povinnosti manžela ohledně výběru finančních prostředků náležejících do SJM,“ ze dne 17.07.2020, www.e-pravo.cz;
84. www.wmag.cz, „Téměř 5 % Čechů má majetek v hodnotě vyšší než 10 milionů korun;“

Abstrakt

Rigorózní práce se zabývá vybranými problematickými otázkami vypořádání společného jmění manželů s důrazem na zvětšení společného jmění manželů. Cílem této práce je rozbor problematiky, která se v judikatuře objevuje jen zřídka. Práce obsahuje také srovnání českého a polského právního řádu v oblasti věnující se předmětné problematice.

Klíčová slova:

Občanský zákoník, společné jmění manželů, vypořádání společného jmění manželů, judikatura.

Abstract

This diploma thesis deals with selected problematic issues of settling the joint property of spouses with emphasis on enlargement of joint property of spouses. Its aim is to try to find answers to disputable questions that have been rarely explicitly described in jurisdiction. It will also include a comparison of Czech and Polish system of law in the field of the subject matter.

Key words:

Civil Code, joint property of spouses, settlement of the joint property of spouses, jurisdiction